

**UCHWAŁA NR XXI(113)2016
RADY GMINY DYNÓW**

z dnia 27 października 2016 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Dynów na lata 2016 - 2026

Na podstawie art.18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 449) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Strategię Rozwoju Gminy Dynów na lata 2016 - 2026 w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Traci moc uchwała nr XIV(127) 1999 z dnia 30.12.1999 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Dynów.

§ 3. Wykonanie niniejszej uchwały powierza się Wójtowi Gminy Dynów.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Strategia Rozwoju Gminy Dynów na lata 2016-2026

Spis treści

Ogólna charakterystyka gminy.....	5
Położenie Gminy Dynów w jednostkach administracyjnych wyższego rzędu – kraju, województwie oraz powiecie	5
Bogactwa naturalne i gleby	9
Klimat.....	9
Walory historyczne.....	9
Walory krajobrazowe	10
Flora i Fauna	11
Parki Krajobrazowe i Obszary Chronionego Krajobrazu.....	11
Miejsce w sieci osadniczej.....	12
Ludność i zagadnienia społeczne.....	13
Dane demograficzne.....	13
Migracje.....	16
Oświata.....	17
Mieszkalnictwo	19
Służba zdrowia.....	22
Pomoc Społeczna.....	22
Gospodarka	23
Przemysł	23
Rolnictwo.....	25
Infrastruktura techniczna	30
Drogi i szlaki komunikacyjne	30
Telekomunikacja.....	35
Elektroenergetyka	35
Wodociągi, kanalizacja i gospodarka odpadami	35
Gazownictwo	39
Kultura i turystyka	39
Kultura	39
Organizacje społeczne	40
Ochotnicze Straże Pożarne.....	44
Turystyka	46
ANALIZA SWOT	49
Czynniki rozwojowe w zakresie zaspokojenia potrzeb mieszkańców.	49
Czynniki rozwojowe w zakresie potencjałów i zasobów Gminy.....	51
Czynniki rozwojowe w zakresie gospodarki i promocji Gminy.....	53
Misja Gminy.....	54
Wizja Gminy.....	54
Plan strategiczny dla Gminy Dynów na lata 2016 – 2026	55
Zgodność strategii z dokumentami zewnętrznymi.....	59
Zarządzanie strategią.....	59
Monitoring realizacji strategii	60
Spis Wykresów.....	61
Załącznik Nr 1: Wyniki badań ankietowych.....	63

Ogólna charakterystyka gminy

Położenie Gminy Dynów w jednostkach administracyjnych wyższego rzędu – kraju, województwie oraz powiecie

W dniu 1 stycznia 1999 roku wprowadzono w Polsce nowy podział administracyjny. Obowiązujący od 1975 roku dwustopniowy podział administracyjny zastąpiono podziałem trójstopniowym, w którego skład wchodzi województwa, powiaty i gminy. Nowy podział administracyjny, od chwili jego wprowadzenia w 1999 roku, uległ niewielkim modyfikacjom. W 2002 roku utworzono 7 nowych powiatów i jedną nową gminę oraz zlikwidowano 12 gmin, w 2003 roku zlikwidowano jeden powiat (przywrócony następnie w 2013 roku), w 2010 roku utworzono jedną nową gminę. Dodatkowo co roku następują niewielkie korekty granic województw, powiatów i gmin. Obecnie (stan na 1 stycznia 2014 r.) Polska dzieli się na 16 województw, 380 powiatów i 2479 gmin.

Rysunek 1

Województwo podkarpackie zostało utworzone 1 stycznia 1999 roku z połączenia trzech województw: rzeszowskiego, przemyskiego i krośnieńskiego oraz części tarnobrzeskiego i tarnowskiego. Zajmuje powierzchnię 17 845 km². Region położony jest w południowo-wschodniej części kraju; wschodnią granicę województwa stanowi granica państwowa z Ukrainą (obwód lwowski i obwód zakarpacki), południową – granica ze Słowacją (kraj preszowski). Na górze Kremenaros (Krzemieniec) -1221 m n.p.m.- w Bieszczadach stykają się granice Polski, Słowacji i Ukrainy, z tego względu słup graniczny postawiony na Krzemieńcu oznaczony jest numerem I. Podkarpackie graniczy również z województwami: lubelskim, świętokrzyskim i małopolskim. Jest regionem o charakterze rolniczo-przemysłowym. Liczba ludności województwa podkarpackiego wynosi przeszło 2129 tys. ludności (według danych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, grudzień 2013 r.). Największa gęstość zaludnienia występuje w miastach i całym pasie środkowym województwa, najmniejsza w części południowej i wschodniej. Pod względem administracyjnym województwo dzieli się na 160 gmin, 21 powiatów ziemskich oraz 4 miasta na prawach powiatu (Rzeszów, Krosno,

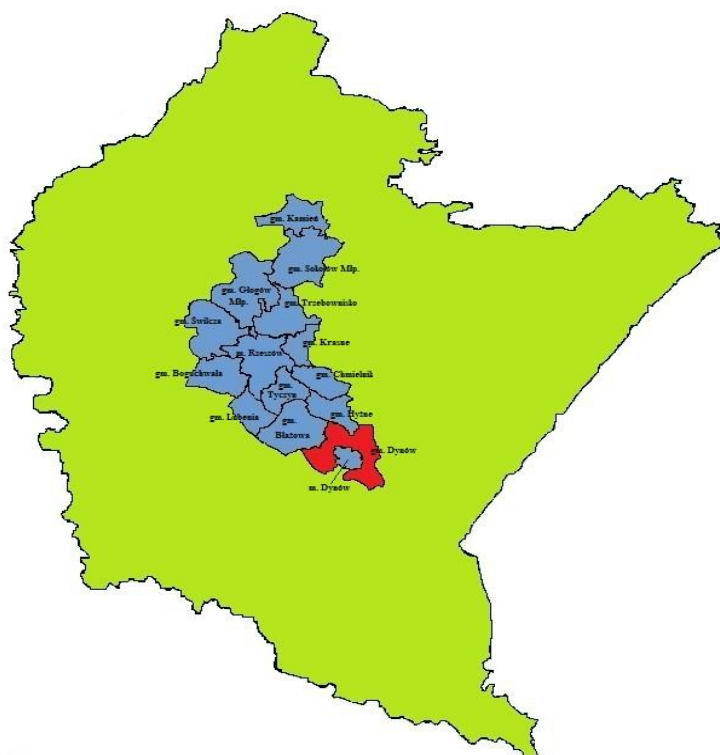
Tarnobrzeg, Przemyśl). Od 1 stycznia 2002 roku liczba powiatów powiększyła się o powiat leski z gminami: Baligród, Cisną, Lesko, Olszanica, Solina. Stolicą województwa i największym ośrodkiem miejskim jest Rzeszów liczący ok. 180 tys. ludności. Inne miasta z największą liczbą ludności to Przemyśl (64,7 tys.), Stalowa Wola (63,3 tys.), Mielec (60,7 tys.), Tarnobrzeg (48,6 tys.) i Krosno (47,3 tys.).

Rysunek 2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie źródeł internetowych

Powiat rzeszowski składa się z 14 gmin położonych wokół miasta wojewódzkiego Rzeszowa (jedna miejska, pięć miejsko – wiejskich oraz osiem wiejskich). Zajmuje obecnie powierzchnię 1 157 km², a zamieszkuje go przeszło 160 tys. osób. Położony jest w centrum Podkarpacia.

Rysunek 3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie źródeł internetowych

Gmina Dynów pod względem administracyjnym jest jedną ze 160 gmin województwa podkarpackiego, położoną w jego środkowej części oraz jedną z 14 powiatu rzeszowskiego. Graniczy z następującymi gminami: Błażowa i Hyżne (powiat rzeszowski), Bircza i Dubiecko (powiat przemyski), Jawornik Polski (powiat przeworski) i Nozdrzec (powiat brzozowski). Geograficznie natomiast obszar gminy położony jest w karpackiej części Dorzecza Sanu, na pograniczu Pogórzy Dynowskiego i Przemyskiego. Wzgórza osiągają wysokość 330-335 m n.p.m., zaś największy punkt, znajdujący się na południowy wschód od Bartkówki, wznosi się ok. 415 m n.p.m.

Nachylenie stoków waha się w granicach 8-12% i powyżej 12%. Przez teren Gminy Dynów przepływa rzeka San mająca charakter górski. Wraz ze swoimi licznymi dopływami, z których największe to: Baryczka, Harta, Magierówka, Ulenka, stanowi ona istotny element krajobrazu.

Rysunek 4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie źródeł internetowych

Gmina Dynów swoim zasięgiem obejmuje 9 sołectw: Bachórz, Dąbrówka Starzeńska, Dylągowa, Harta, Laskówka, Łubno, Pawłokoma, Ulanica, Wyręby, na terenie których zamieszkuje 7 159 osób.

Tabela 1 Liczba mieszkańców i powierzchnia gminy

Sołectwo	Ludność	Powierzchnia (ha)
Bachórz	1159	1250
Dąbrówka Starzeńska	455	737
Dylągowa	599	1885
Harta	2103	2566
Laskówka	416	910
Łubno	1273	2619
Pawłokoma	539	1015
Ulanica	420	642
Wyręby	195	263
Razem Gmina	7159	11887

Źródło: Urząd Gminy Dynów, 2015r.

Bogactwa naturalne i gleby

W rejonie Pogórza Dynowskiego znajdują się złoża bituminów ropy naftowej oraz gazu ziemnego, głównie w południowej jego części. Występują także wody słabo zmineralizowane, tzw. wody swoiste, które mogłyby być użytkowane do celów konsumpcyjnych. Nie są one jednak eksploatowane.

Na terenie Gminy eksploatuje się gliny. W dolinie Sanu na terasie zalewowej występują udokumentowane złoża żwirów, z których największe to złoża Bachórz i Pawłokoma.

Na płaskowyżach występują gleby gliniaste i gliniasto-ilaste. W dolinie Sanu i w dolinach jego dopływów występują urodzajne mady rzeczne, bardzo korzystne dla rolnictwa. Stan czystości rzeki z Dynowa do miejscowości Babica, pod względem fizykochemicznym, znacznie się poprawił, co w dużej mierze związane jest z oddaniem do użytku oczyszczalni ścieków w Dynowie.

Klimat

Pogórze Dynowskie ma znacznie łagodniejszy klimat niż położone na południu pasma Bieszczadów i Beskidu Niskiego. Klimat okolic Dynowa zalicza się do piętra klimatu podgórskiego, umiarkowanie ciepłego, o cechach kontynentalnych. Średnia temperatura roczna waha się tu od 5°C do 7°C. Najwyższe wartości temperatury obserwowane są w lipcu i osiągają średnio od 17°C do 28°C.

Latem przeważają tu wiatry zachodnie i południowo-zachodnie, natomiast jesienią i zimą wschodnie i południowo-wschodnie. Na obszarze tym dużą rolę odgrywają wiatry fenowe, które wieją z południa i osiągają znaczne prędkości. Dużą rolę w sterowaniu wiatrami odgrywa dolina Sanu.

Średni czas trwania termicznych pór roku wynosi: przedwiośnie – 24 dni, wiosna – 54 dni, lato – 107 dni, jesień 57 dni, przedzimie – 28 dni i zima – 89 dni.

Przeciętna roczna ilość opadów oscyluje w granicach 750-800 mm. Najwięcej przypada w okresie letnim (35-45% opadów w lipcu), natomiast najmniej w okresie zimowym (w lutym). Pokrywa śnieżna utrzymuje się od 60 do 150 dni. Pierwsze przymrozki występują w październiku, a ostatnie w maju.

Ostatnie lata obfitowały w liczne anomalie pogodowe, podobnie jak na obszarze całego kraju.

Walory historyczne

Dynowszczyzna zamieszkała była przez człowieka od bardzo odległych dziejów. Ślady bytowania na tych terenach znajdowano już w ubiegłym stuleciu.

Na najstarszy ślad bytowania człowieka na tym terenie natrafiono w Bachórze, znaleziono tu grocik strzały pochodzący z 10 000 – 9 000 lat p.n.e. Z terenu południowo-zachodniego obrzeża gminy, ściślej doliny rzeki Baryczki, miejscowości Hłudno i Wesoła pochodzą znaleziska sprzed 8 000 lat p.n.e. Są to narzędzia krzemienne, m.in. drapacz, odłupki i skrobacze.

Znacznie więcej znalezisk archeologicznych datowanych jest na okres młodszej epoki kamienia-neolitu (lata 4500 – 1800 p.n.e.). W Bachórze znaleziono wyroby ze szkliwa wulkanicznego, w Harcie Dolnej kamienne toporki. Wyraźny rozwój osadnictwa przypada na XII – V wiek p.n.e. Najbardziej urodzajne ziemie w dorzeczu dolnego i środkowego Sanu zasiedlane były przez osadników z tzw. grupy tarnobrzeskiej, jednego z odłamów wielkiej kultury łużyckiej. Ślady świadczące o istnieniu w tym rejonie osad odkryto w Harcie Dolnej, Bachórze – Chodorówce i Pawłokomie – Radanówkach. Największe cmentarzysko z tego okresu odkopano w Bachórze. Liczyło ono ponad 1000 grobów zawierających w przeważającej części popielnice z przepalonymi kośćmi nakryte misą. Natrafiono tu również na naczynia gliniane takie jak: garnki, misy, kubki oraz nieliczne

ozdoby i części strojów wykonanych z brązu. W okresie od IV wieku p.n.e. do I wieku n.e. na terenie obecnej gminy Dynów pojawili się przedstawiciele Celtów, którzy wspólnie z miejscową ludnością uprawiali urodzajne ziemie w dorzeczu Sanu. W Bachórze odkopano szczątki naczyń grafitowych, fragmenty toczonego na kole naczynia ozdobionego wygładzonymi liniami oraz naczynia z ornamentowymi odciskami półksiężycowego stempelka. W okresie wpływów rzymskich przypadających na początek nowej ery, ziemie te znalazły się pod wpływem tzw. kultury przeworskiej. Mieszkańcy opisywanych terenów mieli również kontakty z Cesarstwem Rzymskim, świadczą o tym liczne odnalezione przedmioty, m.in. toczoną na kole ceramikę, tzw. ceramikę siwą oraz monety rzymskie. W okresie wędrówki ludów w wyniku agresji ze strony koczowniczych Hunów nastąpił zanik kultury przeworskiej. Ponowny rozwój osadnictwa nastąpił na przełomie VI/VII wieku n.e.

Odkryte ślady domostw w Bachórze i Dynowie świadczą, że przed powstaniem Państwa Polskiego w VIII i IX w. doliny i dolinki nadające się do uprawy roli były zasiedlone prawdopodobnie przez słowiańskie plemię Lędzian. W średniowieczu za króla Kazimierza Wielkiego Ziemia Dynowska wchodziła w skład ziemi sanockiej i z nadania króla stała się własnością możnego rodu Kmitów.

Na terenie gminy znajdują się także zabytki kultury materialnej takie jak:

- wczesnośredniowieczne grodziska o nazwie Sklepisko i Parasol w Bachórze;
- kościół parafialny pw. Św. Wojciecha wzniesiony w 1871 r. w stylu neoromańskim oraz pozostałości zespołu parkowo-pałacowego z początku ubiegłego stulecia w Bachórze;
- ruiny zamku z XVII wieku z parkiem krajobrazowym w Dąbrówce Starzeńskiej;
- późnobarokowy kościół parafialny z XVIII wieku pw. św. Mikołaja Bpa w Harcie;
- dworzec kolei wąskotorowej z 1887 r. w Bachórze;
- młyn z przełomu XIX i XX w. w Harcie;
- Plebania z ok. 1848 r. w Bachórze;

Nad wykopaliskami na terenie wsi Bachórz patronat objął Uniwersytet Jagielloński w Krakowie.

Walory krajobrazowe

Gmina Dynów leży w karpackiej części dorzecza Sanu, na pograniczu Pogórzy: Dynowskiego oraz Przemyskiego. Walory krajobrazowe podkreśla piękna rzeka San mająca charakter górski, co dodaje jej szczególnego uroku. Na tym terenie rzeka zmienia kierunek spływu północno-zachodniego na wschodni. Centralną część tego terenu zajmuje łukowata Kotlina Dynowska. Tworzy ona swoisty mikroregion geograficzny, otoczony wzniesieniami Pogórzy, a od południa i wschodu zamknięty silnym przewężeniem doliny rzecznej. Dno obniżenia Sanu opada do ok. 230 m. n.p.m. obok Bachórze. Kulminacje wzgórz osiągają przeważnie 330-335 m. n.p.m. a najwyższy punkt (na południowy wschód od Bartkówki) wznosi się do ok. 415 m. n.p.m. Te łagodne wzgórza i liczne potoki wraz z unikatową przyrodą składają się na istotną atrakcyjność turystyczną gminy.

Malowniczość terenu w zestawieniu z brakiem istnienia na terenie gminy przemysłu ciężkiego sprawia, iż posiada ona szerokie możliwości dla rozwoju agroturystyki. W kierunku zwiększenia walorów turystycznych Nadleśnictwo Dynów utworzyło ścieżkę przyrodniczo-dydaktyczną „Kopaniny” w Dąbrówce Starzeńskiej. Interesującą cechą krajobrazu Dynowszczyzny są także XIX i XX

– wieczne kapliczki i krzyże, zabytkowe domy oraz zagrody o charakterystycznej dla tego regionu architekturze i zabudowie.

Flora i Fauna

Rozległe niegdyś lasy okolic Dynowa zostały wycięte w celu powiększenia powierzchni gruntów uprawnych. Dziś w najbliższej okolicy pozostały nieduże kompleksy leśne i małe zagajniki. Znajdują się one na północ od Bachorza i Harty, w zachodniej części gminy, w okolicy Łubna i Wyrębów, a po wschodniej stronie Sanu między Pawłokomą oraz Dąbrówką Starzeńską. Większe kompleksy leśne znajdują się dopiero na wschód i południe od Dylągowej, a także na południe od Siedlisk i Wary.

Ogółem lasy zajmują powierzchnię 4 238 ha, co stanowi 38% całkowitego obszaru gminy. Według przyrodniczo-leśnego podziału Polski lasy znajdujące się na terenie gminy należą do nadleśnictw: Dynów, Strzyżów i Kańczuga. Zaliczane są one do VIII Krainy Karpackiej w dzielnicy Pogórze Karpackie. Siedliska leśne reprezentowane są przez las świeży wyżynny, lokalnie przez las jesionowy. Lasy składają się głównie z dużej ilości zagajników tworzonych przez wiekowe drzewostany, głównie z dęba, jodły, modrzewia i buka.

W podszyciu występuje warstwa krzewiasta m.in. leszczyna, bez czarny i tarnina. W ruinie występują majeranek dwulistny, dąbrówka, bluszcz, szczawik zajęczy, malina, jeżyna, kopytnik i inne. Najwartościowsze elementy przyrody na obszarze gminy objęte zostały ochroną rezerwatową. Obecnie ochronie tej podlegają stanowiska rzadkich i zagrożonych gatunków roślin oraz zwierząt, fragmenty chronionych starodrzewi, a także obszary o wysokich walorach krajobrazowych i estetycznych.

Świat zwierząt reprezentują sarny, lisy, borsuki, tchórze, zające. W większych kompleksach leśnych, na południu gminy żyją dziki i jelenie. Przedstawicielami ptaków są jastrzębie, sowy, bażanty, kuropatwy i przepiórki. Zaobserwować można również rzadkie w Polsce siedliska bobrów, borsuków, orlika krzykliwego, bociana czarnego, kruka czy kumaka. W wodach Sanu i jego niektórych dopływach występują leszcze, okonie, jelce, płocie, szczupaki, węgorze, kiełbie, ukleje. Najbardziej wartościowe elementy przyrody występujące na terenie Gminy Dynów zostały objęte ochroną.

Część obszaru chronionego wchodzi w skład Przemysko-Dynowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego, co w znacznym stopniu podnosi atrakcyjność turystyczną gminy.

Parki Krajobrazowe i Obszary Chronionego Krajobrazu

Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku ustanowiła dziesięć form ochrony przyrody. Poza ochroną gatunkową roślin, zwierząt i grzybów są to parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, użytki ekologiczne, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Poniżej zamieszczony opis przedstawia charakterystykę istniejących na terenie Gminy Dynów form ochrony przyrody.

Podstawowymi składnikami systemu ochrony przyrody na terenie Gminy Dynów są:

- Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego

Utworzony rozporządzeniem nr 11 Wojewody Przemyskiego z dnia 16 grudnia 1991 r. zaktualizowany Rozporządzeniem Nr 11 Wojewody Przemyskiego z dnia 24 kwietnia 1997 r. Obecnie zajmuje powierzchnię 60.561 ha w gminach: Bircza, Dubiecko, Fredropol, Krasiczyn, Krzywca,

Przemyśl w powiecie przemyskim, Miasta Przemyśl, Gminy Dynów i Miasta Dynów. Obszar Parku obejmuje jedyny w Polsce fragment najbardziej wysuniętych na zachód lesistych pogórzy Karpat Wschodnich. Zachowany tu jest jedyny w łuku karpackim skręt fałdów czołowych Karpat, tworzący tzw. sigmoidę przemyską. Pogórza - niewysokie, przepiękne góry

z rusztową rzeźbą grzbietów oraz kratową siecią dolin rzecznych - sięgają do ponad 600 m. n.p.m. Najwyższe to: Suchy Obycz (617 m. n.p.m.) i Kopystańka (541 m. n.p.m.)

- Przemysko – Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu

Utworzony Rozporządzeniem Wojewody Podkarpackiego z dnia 28 czerwca 2005 roku (Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego nr 94, poz. 1585) obejmuje powierzchnię 46 976 ha na terenie gmin: Pruchnik, Rokietnica, Roźwienica, Bircza, Dubiecko, Fredropol, Krasiczyn, Krzywca, Przemyśl. Ten Obszar Chronionego Krajobrazu powstał z połączenia Hyżyńskiego - Gwoźnickiego i Przemysko-Dynowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i stanowi otulinę dla Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego. Na terenie podgórskim, poprzecinanym licznymi rzeczkami i potokami, występują drzewostany bukowe i jodłowe oraz grądy. Najwyższe wzniesienia dochodzą do 430 m n.p.m. Lasy są pełne zwierzyny. Spotkać można rzadkie gatunki zwierząt. Do najciekawszych gadów należy żmija zygzakowata; ptaków – jastrzęb, myszołów, trzmielojad i bocian czarny; ssaków – gronostaj, dzik i kuna leśna. Można tu podziwiać przełomy Sanu i Wiaru. Osobliwością geologiczną są formacje solonośne w Kormanicach, Aksmanicach, Dubiecku i Sólcu.

- Obszary objęte Programem NATURA 2000

„RZEKA SAN”

Powierzchnia: 1374,80 ha

Kod obszaru: PLH180007

Forma ochrony w ramach sieci Natura 2000: specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa)

Status obszaru: obszar zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej

Opis: Obszar obejmuje odcinek środkowego Sanu położony pomiędzy Sanokiem i Jarosławiem. Jest to wartościowy przyrodniczo odcinek dużej podgórskiej rzeki o naturalnych brzegach i słabo przekształconym korycie. Ważna ostoja wielu gatunków ryb cennych z ochroniarskiego i gospodarczego punktu widzenia, zasiedlona m.in. przez zdecydowanie największą w kraju populację kielbna Kesslera, stanowiącą przypuszczalnie około 80% całej populacji tego gatunku na obszarze Polski. W części rzeki położonej poniżej Przemyśla liczny jest kielb białopłetwy i boleń. Łącznie stwierdzono tu występowanie 8 gatunków ryb z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Występuje tu także liczna i stabilna osiadła populacja certy oraz jedna z najliczniejszych w Polsce populacji piekielnicy.

Miejsce w sieci osadniczej

Podstawowe jednostki osadnicze to miasto i wieś, które tworzą wzajemnie powiązane układy, tzw. sieci osadnicze. Układ osadniczy Polski tworzy 57 470 jednostek osadniczych, z czego 883 to jednostki miejskie, a 56 587 to jednostki wiejskie.

Gminę Dynów, jako sieć osadniczą tworzy 9 jednostek osadniczych - wsi, tj.: Bachórz, Dąbrówka Starzeńska, Dylągowa, Harta, Laskówka, Łubno, Pawłokoma, Ulanica, Wyręby.

Rozmieszczenie jednostek osadniczych i ludności na terenie Polski było ściśle zależne od środowiska przyrodniczego (najwięcej ludzi mieszka na terenach nizinnych i w dolinach rzek),

przeszłości historycznej i zmiany granic Polski (stąd migracje ludności, zwłaszcza po okresach rozbiorów i wojen światowych) oraz migracji ludzi na tereny przemysłowe (za pracą, tam gdzie rozwijał się przemysł). Sieć osadnicza wykazuje też silny związek z rozmieszczeniem ludności i gęstością zaludnienia (liczba osób na 1 km² powierzchni), która jest uwarunkowana czynnikami społecznymi i przyrodniczymi, co decyduje również o rozmieszczeniu wsi i miast.

Polskie osadnictwo wyróżnia kilka typów wsi. Na ich rozmieszczenie wpływała rzeźba terenu, dostępność terenów wodnych, żyzność gleb i tradycja. Podkarpackie wsie, charakteryzuje typ wielodrożnicy (zwarta zabudowa rozciąga się wzdłuż przecinających się ulic) i ulicówki (zwarta zabudowa rozciąga się wzdłuż jednej ulicy, po obu jej stronach).

Układ pasm osadniczych w poszczególnych miejscowościach w Gminie Dynów charakteryzuje się dosyć jednolitym charakterem. Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i zagrodowa pod względem systemu funkcjonowania i jej formy jest ukształtowana następująco:

- na obszarach o zróżnicowanej rzeźbie terenu (praktycznie we wszystkich miejscowościach gminy) występuje zabudowa zwarta tzw. „ulicówka”, z drugim pasmem zabudowy na górkach również w postaci zwartej,

- część przysiółków stanowi układ rozproszony w stosunku do całości i dosyć zwarty względem siebie.

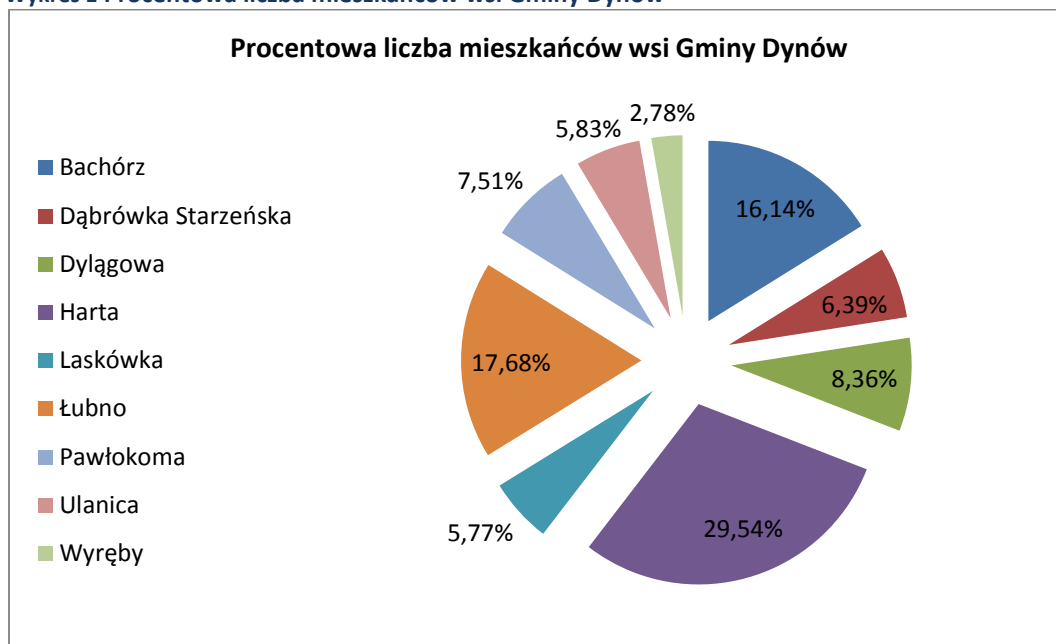
Gmina Dynów jest jedną z 14 gmin powiatu rzeszowskiego. Zajmuje obszar 11 887 ha, co stanowi 9,75 % powierzchni ogólnej powiatu. Średnia gęstość zaludnienia gminy wynosi 63,9 osób /km², co stawia gminę na ostatnim miejscu w powiecie rzeszowskim ziemskim. Wiodącą funkcją gminy jest rolnictwo, produkcja żywności oraz obsługa ludności i związane z tym osadnictwo. Występują tu korzystne warunki glebowe i klimatyczne do produkcji rolnej, sprzyjające uprawie zbóż, ziemniaków, buraków cukrowych, roślin pastewnych.

Ludność i zagadnienia społeczne

Dane demograficzne

Jednym z najważniejszych czynników kształtujących procesy rozwojowe w Gminie są jej mieszkańcy. Według stanu na dzień 30.06.2015r. na terenie Gminy Dynów zamieszkiwało 7 154 osoby.

Wykres 1 Procentowa liczba mieszkańców wsi Gminy Dynów

Źródło: Urząd Gminy Dynów, 2015r.

Najwięcej mieszkańców Gminy Dynów zamieszkuje w miejscowości Harta tj. 2 113 co stanowi 29,54% ogółu mieszkańców całej gminy. Na drugim planie klasyfikuje się Łubno, które zamieszkuje 1 273 mieszkańców. Tuż za nim jest Bachórz z 1 159 mieszkańcami co stanowi 16,14 % ogółu. Pozostałe miejscowości tj. Dylągowa, Laskówka, Pawłokoma i Ulanica klasyfikują się na podobnym poziomie. Najmniejszą miejscowością są Wyręby, którą zamieszkuje 199 mieszkańców co stanowi jedynie 2,78% ogółu mieszkańców całej Gminy.

Ruch naturalny ludności to termin socjologiczny oznaczający zmiany w populacji ludzkiej na skutek zdarzeń naturalnych takich jak zawieranie związków małżeńskich, rozwodów, urodzeń i zgonów.

Tabela 2 Ruch naturalny

ROK	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny
2010	70	82	-12
2011	80	85	-5
2012	81	73	8
2013	65	70	-5
2014	70	75	-5
Razem	366	385	-19

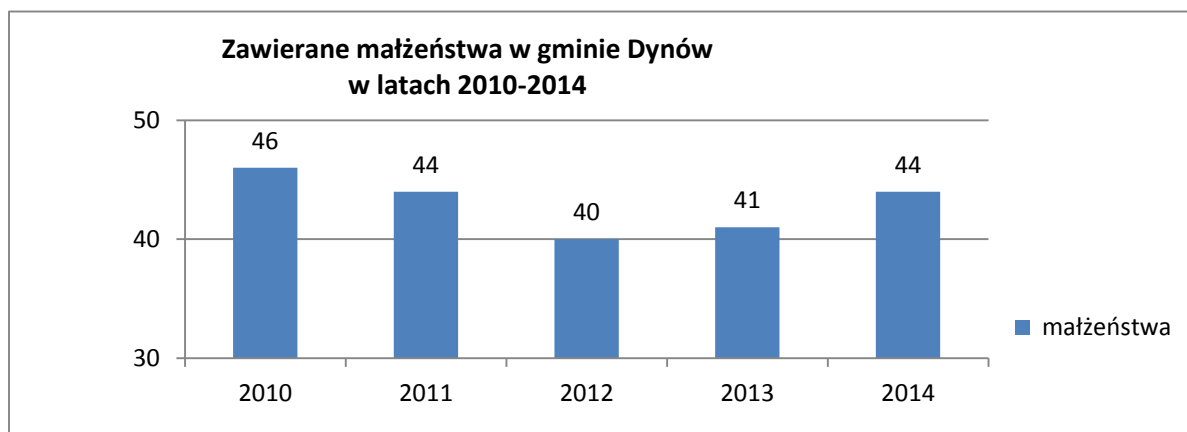
Źródło: Urząd Gminy Dynów, 2015r.

Pierwszym analizowanym czynnikiem są urodzenia i zgony w Gminie Dynów na przestrzeni lat 2010-2014. Analizując urodzenia w pierwszych trzech latach zauważamy tendencję wzrostową z 70 do 81 natomiast w 2013r. nastąpił spadek urodzeń o 16 dzieci do roku 2013, a w ostatnim wzrost do 70. W przypadku zgonów w pierwszym czterech latach widoczna jest tendencja spadkowa, natomiast w ostatnim analizowanym roku nastąpił wzrost zgonów.

Podsumowując na terenie Gminy Dynów przeważa przyrost naturalny ujemny, tylko w 2012r. był dodatni o 8 osób. 2010 rok był najbardziej niekorzystnym dla naszej gminy, ponieważ przyrost był ujemny o 12 osób, co świadczy o tendencji spadkowej liczby mieszkańców naszej Gminy.

Kolejnym elementem analizy ruchu naturalnego w Gminie Dynów są małżeństwa. Na podstawie poniższego wykresu można zauważyć, że z roku na rok coraz to mniej osób decyduje się na związek małżeński. Dla porównania w 2006 roku było zawarte 83 związki małżeńskie. Natomiast w latach 2010-2014 liczba małżeństw waha się w granicy 40-46.

Wykres 2 Liczba małżeństw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS Rzeszów

Rozwód to kolejny czynnik ruchu naturalnego. Liczba rozwodów i separacji orzeczonych w Polsce w ostatnich latach dramatycznie rośnie, a dynamika tego wzrostu jest wyższa niż w wielu krajach Europy Zachodniej.

Tabela 3 Liczba rozwodów w województwie podkarpackim

Rok	Liczba rozwodów w województwie podkarpackim dla wsi	Liczba małżeństw w województwie podkarpackim dla wsi
1990	371	9545
2000	410	6983
2010	744	7628
2011	903	7347
2012	893	7089

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS Rzeszów

Analizując liczbę małżeństw i rozwodów zawartych w województwie podkarpackim w latach 2010 ,2011 i 2012 zauważalne jest, iż w przypadku małżeństw jest tendencja spadkowa natomiast w przypadku rozwodów rosnąca co jest niepokojącym zjawiskiem.

Migracje

Migracja jest to proces przemieszczeń przestrzennych ludzi, zmiany miejsca zamieszkania (pobytu) osób, które przenoszą się z miejsca pochodzenia (miejsca wyjazdu) do miejsca przeznaczenia (miejsca przyjazdu). Migracje wywołwane są przez takie zjawiska, jak słaby rozwój gospodarczy określonego kraju lub występujący na nim nadmiar siły roboczej. Migracje występujące w granicach jednego kraju nazywamy wewnętrznymi. Wyróżniamy następujące kierunki migracji wewnętrznych: ze wsi do miasta – proces rozpoczęty już w dobie średniowiecza (wędrowniacy bezrolnych chłopów do miast, w celu znalezienia pracy). Z miasta do wsi – taki rodzaj migracji obserwujemy obecnie w wysoko rozwiniętych krajach, takich jak na przykład kraje „starej” Unii Europejskiej. Może on być spowodowany chęcią oddalenia się mieszkańców od zanieczyszczonych centrów miast i zamieszkania w miejscach nie zanieczyszczonych mniej zanieczyszczonych. Migracje polegające na zmianie kraju zamieszkania (wyjazd za granicę i przyjazd z zagranicy), nazywamy zewnętrznymi. Do przyczyn tego rodzaju migracji zalicza się przyczyny: ekonomiczne w celu poprawy warunków materialnych oraz wyjazdy turystyczne.

Tabela 4 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w Gminie Dynów

Rok	Migracje wewnętrzne i zagraniczne						
	Zameldowania w ruchu wewnętrznym			Migracje na pobyt stały			
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Z miasta	Ze wsi	Z zagranicy
2010	50	19	31	52	30	20	2
2011	42	18	24	42	33	9	-
2012	43	24	19	43	28	15	-
2013	43	23	20	43	29	14	-
2014	54	27	27	54	29	25	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS Rzeszów

Tabela 5 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w Gminie Dynów

Rok	Migracje wewnętrzne i zagraniczne						
	Wymeldowania w ruchu wewnętrznym			Migracje na pobyt stały			
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Do miast	Na wieś	Zagranica
2010	62	30	32	62	28	34	-
2011	72	36	36	72	46	26	-
2012	75	24	51	74	45	30	-
2013	69	34	35	71	46	23	2
2014	73	33	40	73	37	36	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS Rzeszów

Tabela 6 Saldo migracji w Gminie Dynów

Rok	Ogółem
2010	-10
2011	-30
2012	-32
2013	-28
2014	-19

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS Rzeszów

Z danych z powyższych tabel analizowanych na przestrzeni lat 2010-2014 wynika, że saldo migracji, czyli różnica między przyływem o odpływem ludności w Gminie Dynów jest ujemne. Najwięcej osób opuściło Gminę w 2012 roku tj. 32. W danych dotyczących zameldowania zauważamy, że więcej osób melduje się z miast niż ze wsi. Natomiast w więcej osób wymeldowuje się aby zamieszkać w miastach. Może to świadczyć, iż młodzi wyjeżdżają do miast w poszukiwaniu pracy, a starsze społeczeństwo powraca na wieś aby odpocząć od zgiełku i hałasu.

Oświata

Gmina Dynów prowadzi 9 Szkół Podstawowych przy każdej oddział przedszkolny oraz 5 gimnazjów.

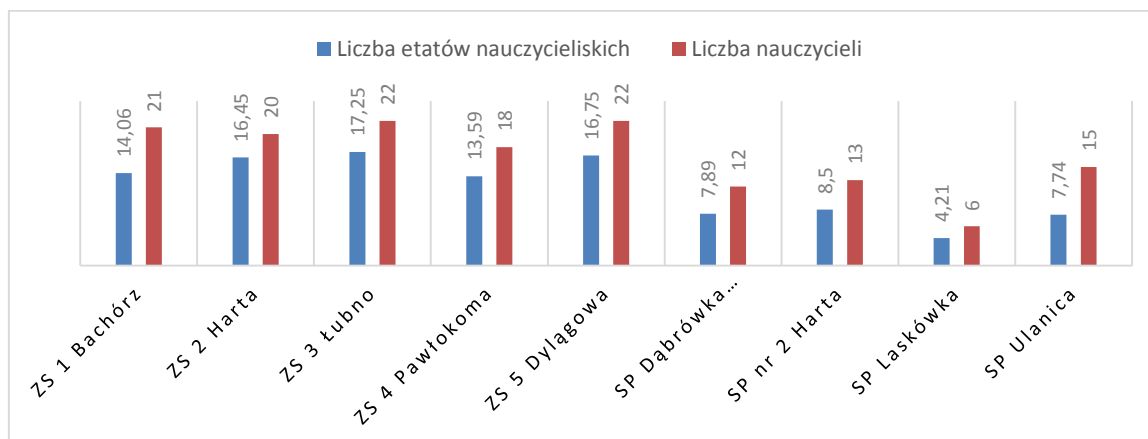
Tabela 7 Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół prowadzonych przez Gminę Dynów.

Lp.	Miejscowość / szkoła	Liczba uczniów			
		Oddziały przedszkolne (4, 5 i 6 -latki)	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Razem
1.	Zespół Szkół Nr 1 w Bachórze	12	67	35	114
2.	Szkoła Podstawowa w Dąbrówce Starzeńskiej	6	31	-	37
3.	Zespół Szkół Nr 5 w Dylągowej	15	47	28	90
4.	Zespół Szkół Nr 2 w Harcie	17	65	55	137
5.	Szkoła Podstawowa im. B. Markiewicza Nr 2 w Harcie	14	38	-	52
6.	Szkoła Podstawowa w Laskówce (o strukturze organizacyjnej klas od 0 do 3)	3	14	-	17
7.	Zespół Szkół Nr 3 w Łubnie	20	92	59	171
8.	Zespół Szkół Nr 4 w Pawłokomie	14	45	25	84
9.	Szkoła Podstawowa w Ulanicy	6	24	-	30
Razem liczba uczniów w poszczególnych typach szkół		107	423	202	732

Źródło danych w tabeli: System Informacji Oświatowej, stan na 30.09.2015 r.

W większości Szkół Podstawowych, ze względu na małą liczbę uczniów, występują łączenia klas.

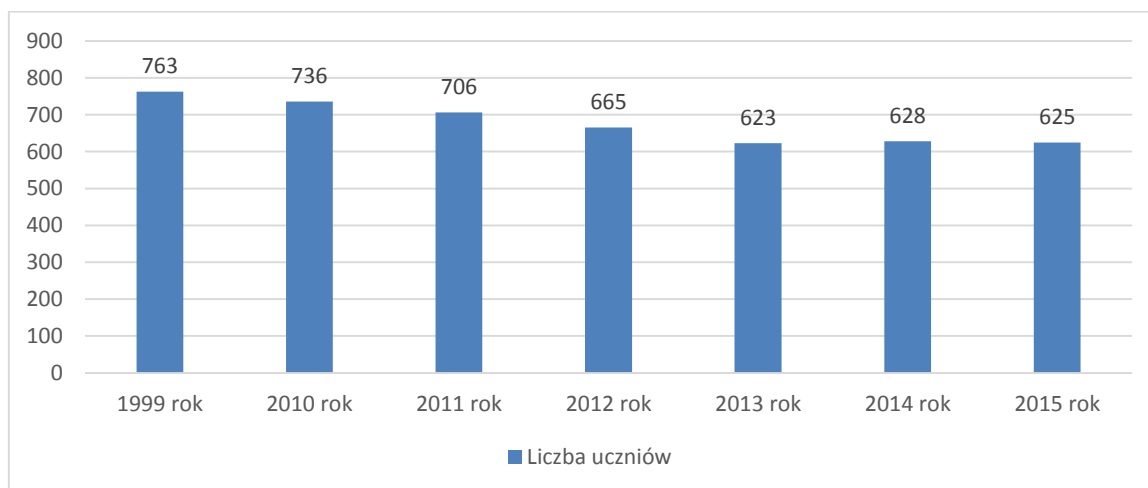
Wykres 3 Liczba etatów nauczycielskich i liczba nauczycieli zatrudniona w szkołach prowadzonych przez Gminę Dynów.

Źródło danych w wykresie: System Informacji Oświatowej, stan na 30.09.2015 r.

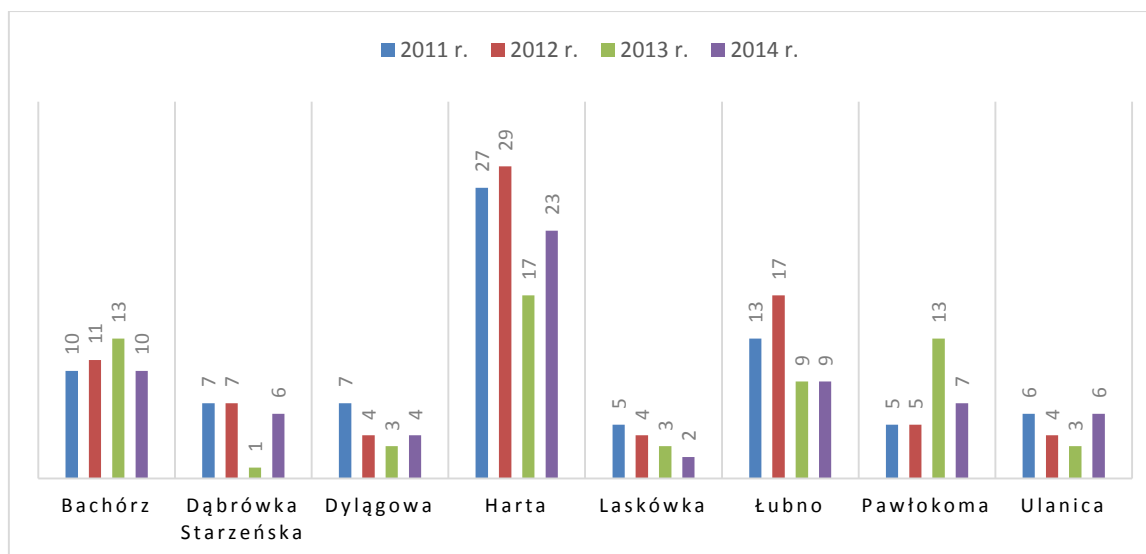
Kadra pedagogiczna posiada wysokie kwalifikacje. Nauczyciele wg stopnia awansu zawodowego w szkołach prowadzonych przez Gminę Dynów: dyplomowani (71,95 etatów), mianowani (25,93 etatów), kontraktowi (5,6 etatów) oraz stażyści (2,96 etatów).

Wykres 4 Liczba uczniów Szkół Podstawowych i Gimnazjów od 1999 roku.

Źródło danych w wykresie: System Informacji Oświatowej, wg poszczególnych lat. Liczba uczniów nie uwzględnia uczniów z oddziałów przedszkolnych.

Wykres 5 Liczba dzieci zameldowanych na pobyt stały i czasowy w Gminie Dynów w latach 2011 – 2014.

źródło danych w wykresie: Ewidencja Ludności w UG.

Sytuacja demograficzna gminy przekłada się na spadek liczby uczniów w szkołach. Corocznie w gminie wzrastają koszty utrzymania szkół, pokrywane tylko w części z subwencji i dotacji oświatowych.

Mieszkalnictwo

Mieszkalnictwo w Gminie Dynów w większości charakteryzuje się zabudową jednorodziną, zagrodową. Przeważają tutaj budynki murowane w stanie dobrym, aczkolwiek występują również budynki drewniane o różnicowanym stanie technicznym. Budynki mieszkalne wyposażone są w większości w urządzenia wodno-kanalizacyjne, CO oraz w instalacje gazowe. Standard zamieszkania na terenie gminy zalicza się do średnich.

W Gminie Dynów znajduje się 2064 mieszkań. Ogólna powierzchnia użytkowa tych mieszkań wynosi 174415 m².

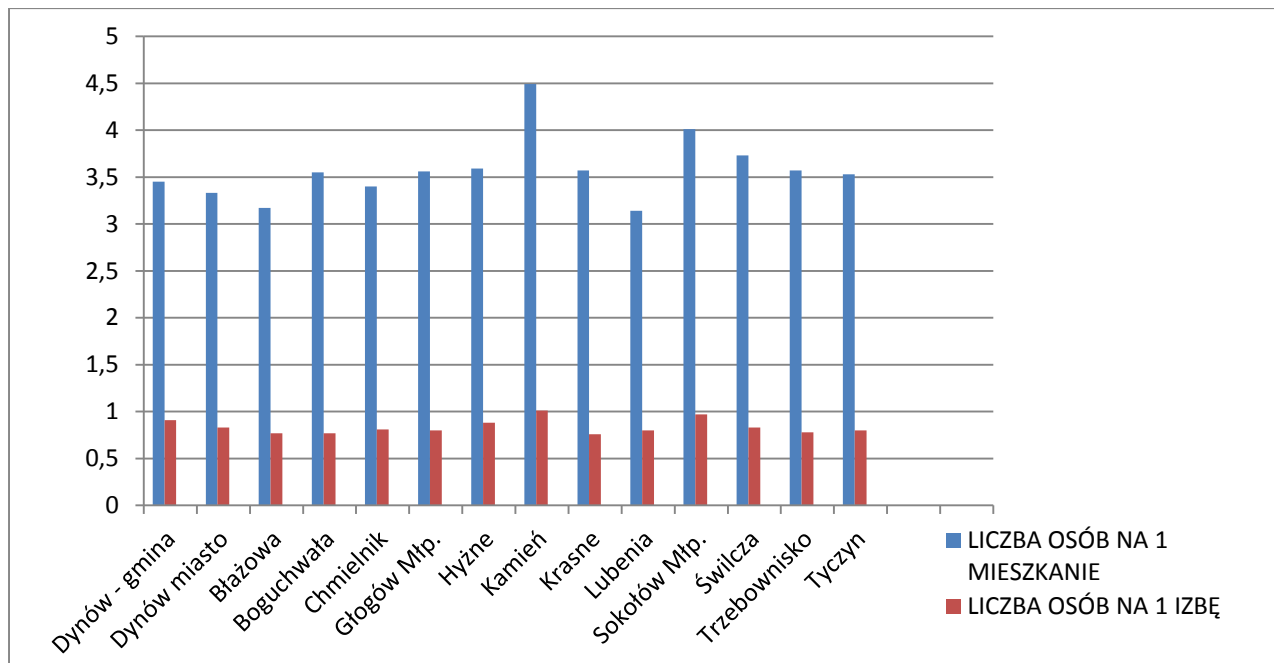
Tabela 8 Zasoby mieszkaniowe na tle gmin powiatu rzeszowskiego

Jednostka terytorialna	mieszkania ogółem	powierzchnia użytkowa mieszkań ogółem	izby ogółem	przeciętna liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie	przeciętna liczba osób przypadająca na 1 izbę
Dynów-gmina	2064	174415	7872	3.45	0.91
Dynów- miasto	1881	147766	7594	3.33	0.83
Błażowa	3467	296652	14288	3.17	0.77
Boguchwała	5684	546087	25964	3.55	0.77
Chmielnik	2041	188708	8682	3.40	0.81
Głogów Małopolski	5503	530915	24700	3.56	0.80
Hyżne	1971	172198	8062	3.59	0.88
Kamień	1566	145996	6965	4.49	1.01
Krasne	3088	326938	14672	3.57	0.76
Lubenia	2105	178734	8321	3.14	0.80

Sokołów Małopolski	4276	385251	17769	4.01	0.97
Świlcza	4429	411601	20025	3.73	0.83
Trzebowniko	5850	587066	26928	3.57	0.78
Tyczyn	3314	322741	14777	3.53	0.80

Źródło: Zasoby mieszkaniowe ogółem na tle powiatu rzeszowskiego ziemskiego.

Wykres 6 Porównanie liczby osób oraz izb przypadających na 1 osobę w gminach powiatu rzeszowskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Średnia liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie oraz średnia liczba osób przypadająca na 1 izbę nie odbiega znacznie od pozostałych gmin powiatu rzeszowskiego.

W Gminie Dynów przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania wynosi 84,5 m². Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na jedną osobę wynosi 24,9 m².

Tabela 9 Wskaźniki zasobów mieszkaniowych na tle powiatu rzeszowskiego ziemskiego.

Jednostka terytorialna	przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	mieszkania na 1000 mieszkańców
	2014	2014	2014
	m2	m2	-
Dynów-gmina	84,5	24,9	294,6
Dynów-miasto	78,6	23,9	304,5
Błażowa	85,6	27,4	320,1
Boguchwała	96,1	27,6	287,8
Chmielnik	92,5	27,8	301,1
Głogów Małopolski	96,5	27,4	283,6
Hyżne	87,4	24,6	281,8

Kamień	93,2	21,2	227,3
Krasne	105,9	30,5	287,7
Lubenia	84,9	27,7	326,1
Sokołów Małopolski	90,1	22,6	250,7
Świlcza	92,9	25,3	272,2
Trzebownisko	100,4	28,2	281,4
Tyczyn	97,4	28,1	288,2

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Zarówno przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania, jak i przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę wskazuje, że Gmina znajduje się na jednym z najniższych miejsc w porównaniu do pozostałych gmin powiatu rzeszowskiego.

Gmina jest właścicielem 11 budynków komunalnych, w których znajduje się 29 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 1440 m².

Gmina posiada 8 mieszkań mających status lokali socjalnych.

Tabela 10 Formy własności budynków mieszkalnych w Gminie Dynów

Właściciel budynku	Mieszkania	Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²
Osoby fizyczne	2035	172975
Gmina	29	1440

Źródło: Urząd Gminy Dynów, 2014

Na terenie Gminy Dynów w latach 2009-2014 wydano 162 Decyzje o Warunkach Zabudowy, z czego 120 decyzji dotyczyło budownictwa mieszkalnego.

Tabela 11 Decyzje o Warunkach Zabudowy w latach 2009 – 2014

Lata	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Decyzje o warunkach Zabudowy – ogółem	45	40	28	20	18	11
Zabudowa jednorodzinna	25	29	16	10	11	6
Zabudowa zagrodowa	5	3	2	6	2	5
Budynki gospodarcze	6	3	3	0	0	0
Rozbudowa, nadbudowa, przybudowa budynku mieszkalnego	9	5	7	4	5	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Dynów.

Na podstawie powyższych danych można zauważyć tendencje spadkowe ilości wydawanych Decyzji o Warunkach Zabudowy w latach 2009 – 2014, co jest odzwierciedleniem realnej sytuacji w sektorze budowlanym obrazującej znaczne zmniejszenie inwestycji na terenie gminy.

Służba zdrowia

W Mieście Dynów funkcjonuje Przychodnia Rejonowa w ramach ZOZ w Rzeszowie, a także Prywatna Przychodnia „Centrum Medyczne Dynmed”, posiadająca umowę z NFZ. W Przychodni Rejonowej zatrudnionych jest 20 lekarzy, w tym 8 lekarzy rodzinnych i 3 stomatologów oraz lekarze specjaliści: 3 chirurgów, 1 neurolog, 3 ortopedów, 2 ginekologów. Zatrudnionych jest także 13 pielęgniarek (w tym 6 pielęgniarek środowiskowych) oraz 2 położne (w tym 1 położna środowiskowa).

W Prywatnej Przychodni „Centrum Medyczne Dynmed” zatrudnionych jest 7 lekarzy rodzinnych oraz lekarze specjaliści: 1 neurolog, 1 logopeda, 1 kardiolog, 1 lekarz rehabilitacji, 1 urolog, a także 9 pielęgniarek.

Na terenie Gminy Dynów znajdują się 4 Punkty Lekarskie w następujących miejscowościach:

Tabela 12 Zestawienie Punktów Opieki Medycznej w poszczególnych sołectwach gminy.

Miejscowość	Liczba Punktów Opieki Medycznej	Liczba lekarzy rodzinnych	Liczba lekarzy specjalistów	Liczba stomatologów w	Liczba pielęgniarek
Bachórz	1	1	0	0	1
Dąbrówka Starzeńska	0	0	0	0	0
Dylągowa	1	0	0	0	1
Harta	1	2	0	1	2
Laskówka	0	0	0	0	0
Łubno	1	2	0	0	1
Pawłokoma	0	0	0	0	0
Ulanica	0	0	0	0	0
Wyłęby	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Dynów.

Większość mieszkańców Gminy Dynów korzysta z Przychodni Rejonowej w Dynowie oraz z Prywatnej Przychodni „Centrum Medyczne Dynmed”.

Pomoc Społeczna

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej obejmuje swoim zasięgiem wszystkie 9 miejscowości Gminy Dynów. Został powołany Uchwałą Nr II/10/92 Rady Gminy Dynów z dnia 31 stycznia 1992 roku w sprawie powołania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dynowie.

Tabela 13 Świadczenia rodzinne wypłacane przez GOPS w Dynowie

Rodzaj świadczeń	Kwota przyznanych świadczeń w 2011 roku	Kwota przyznanych świadczeń w 2012 roku	Kwota przyznanych świadczeń w 2013 roku	Kwota przyznanych świadczeń w 2014 roku
Zasiłki rodzinne	1 107 416 zł	1 033 770 zł	1 072 443 zł	981 324 zł

Dodatki do zasiłków rodzinnych, w tym z tytułu:	745 318 zł	662 618 zł	560 044 zł	506 431 zł
urodzenia dziecka	48 000 zł	40 000 zł	35 000 zł	41 000 zł
opieka nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego	147 108zł	128 668 zł	81 094 zł	64 361 zł
samotnego wychowywania dziecka	74 460 zł	69 870 zł	62 930 zł	50 290 zł
kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	40 340 zł	35 500 zł	32 500 zł	29 900 zł
rozpoczęcia roku szkolnego	82 200 zł	75 900 zł	68 900 zł	61 900 zł
podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania	142 330 zł	127 960 zł	116 820 zł	105 140 zł
wychowywanie dziecka w rodzinie wielodzietnej	210 880 zł	184 720 zł	162 800 zł	153 840 zł
Zasiłki pielęgnacyjne	269 433 zł	265 455 zł	263 007 zł	259 335 zł
Świadczenia pielęgnacyjne	176 281 zł	348 107 zł	247 444 zł	114 333 zł
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka	91 000 zł	75 000 zł	60 000 zł	60 000 zł
Specjalny zasiłek opiekuńczy	-	-	4 472 zł	14 959 zł
Zasiłek dla opiekuna	-	-	-	279 622 zł
Fundusz alimentacyjny	149 690 zł	142 140 zł	175 000 zł	215 000 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GOPS w Dynowie

W Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej zatrudnionych jest 8 pracowników: kierownik, główny księgowy, 3 pracowników socjalnych, 1 aspirant pracy socjalnej, 2 inspektorów ds. świadczeń rodzinnych.

Gospodarka

Przemysł

Gmina Dynów charakteryzuje się niewielką liczbą podmiotów gospodarczych, zajmując przedostatnie miejsce w zestawieniu z pozostałymi gminami powiatu rzeszowskiego. Według danych na 31 XII 2012 r. na terenie gminy działalność prowadziło 301 podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON, z czego 281 działało w sektorze prywatnym, natomiast 20 – w publicznym.

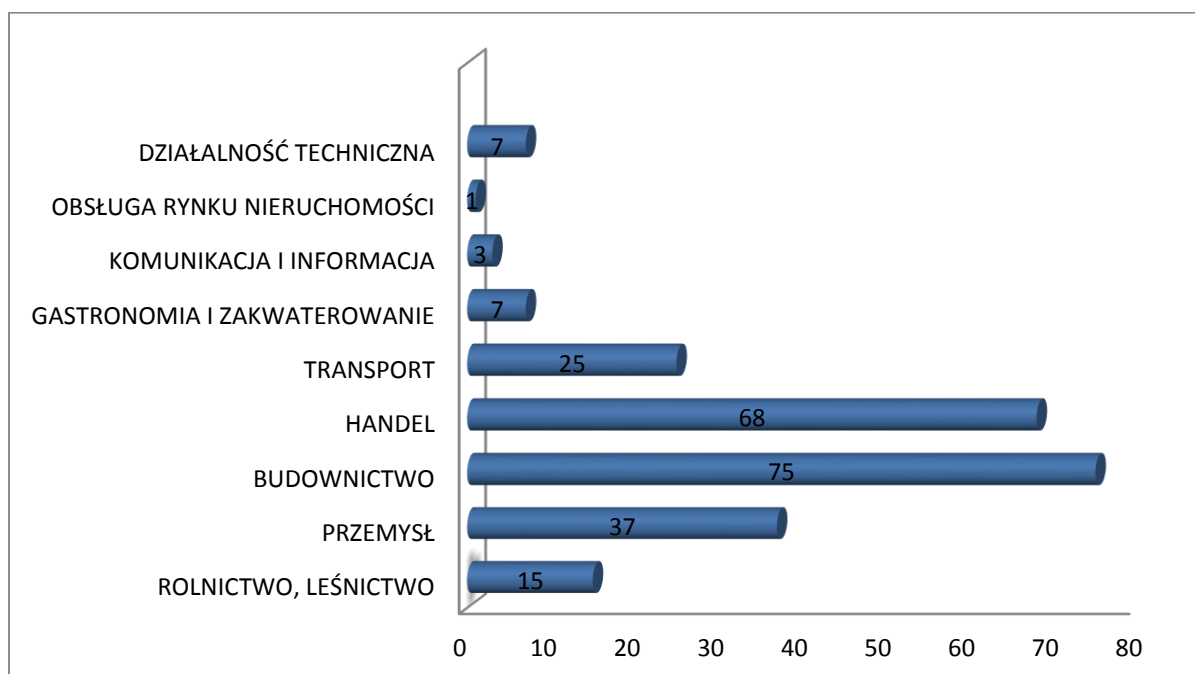
Tabela 14 Liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie Gminy Dynów w porównaniu z pozostałymi gminami powiatu rzeszowskiego.

Gmina/Miasto	OGÓŁEM	SEKTOR PUBLICZNY	SEKTOR PRYWATNY
Błażowa – m. i gm.	657	20	637
Boguchwała	1411	33	1378
Chmielnik	376	13	363
Dynów – miasto	418	27	391
Dynów – gmina	301	20	281
Głogów Młp. – m. i gm.	1463	36	1427
Hyżne	314	16	298
Kamień	308	20	288
Krasne	943	22	921
Lubenia	293	9	284
Sokołów Młp. - m. i gm.	921	50	871
Świlcza	1011	44	967
Tyczyn – m. i gm.	825	22	803
Trzebownisko	1447	43	1404

Źródło: Województwo Podkarpackie. Podregiony, powiaty, gminy 2013”, Wyd. US Rzeszów 2014, op. cit. s. 331.

Strukturę branż, w których działają podmioty prowadzące na terenie gminy działalność gospodarczą obrazuje poniższy wykres:

Wykres 7 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON działające na terenie Gminy Dynów według wybranych sekcji.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Województwo Podkarpackie. Podregiony, powiaty, gminy 2013”, Wyd. US Rzeszów 2014, op. cit. s. 340.

Tabela 15 Nowo rejestrowane podmioty gospodarcze na terenie Gminy Dynów w latach 2012 – 2014 (Ewidencja Działalności gospodarczej – UG Dynów).

SOŁECTWO	LATA		
	2012	2013	2014
BACHÓRZ	2	3	5
DĄBROWKA STARZEŃSKA	2	1	2
DYŁĄGOWA	0	1	0
HARTA	5	1	9
LASKÓWKA	0	0	2
ŁUBNO	3	3	6
PAWŁOKOMA	0	1	0
ULANICA	0	1	0
WYRĘBY	0	0	1

Źródło: Urząd Gminy Dynów, 2015r.

Tabela 16 Likwidowane podmioty gospodarcze na terenie Gminy Dynów w latach 2012 – 2014 (Ewidencja Działalności gospodarczej – UG Dynów).

SOŁECTWO	LATA		
	2012	2013	2014
BACHÓRZ	3	2	0
DĄBROWKA STARZEŃSKA	0	0	0
DYŁĄGOWA	2	0	0
HARTA	6	1	5
LASKÓWKA	1	0	0
ŁUBNO	1	1	0
PAWŁOKOMA	0	1	1
ULANICA	1	4	0
WYRĘBY	0	0	0

Źródło: Urząd Gminy Dynów, 2015r.

Rolnictwo

Na obszarze województwa podkarpackiego istnieją bardzo korzystne warunki do prowadzenia działalności rolniczej. Niewątpliwym atutem tego regionu jest małe zanieczyszczenie środowiska naturalnego i niewielka urbanizacja obszaru. Zdecydowanie najlepsze dla rolnictwa są tereny leżące w pasie od Ropczyc przez Rzeszów do Przemyśla. Występują tutaj najlepsze gleby, agroklimat, rzeźba terenu i warunki wodne.

W województwie podkarpackim ogólna liczba gospodarstw indywidualnych wynosi 297,7 tys. Gospodarstw indywidualnych o powierzchni do 1 ha użytków rolnych jest 115,7 tys. (tj. 38,9% wszystkich gospodarstw indywidualnych) i zajmują one powierzchnię 53,9 tys. ha użytków rolnych,

natomiast o powierzchni powyżej 1 ha jest 182,1 tys. (tj. 61,1% ogółu gospodarstw indywidualnych) i zajmują powierzchnię 664,2 tys. ha użytków rolnych.

W części południowej i wschodniej województwa dominują gospodarstwa do 5 ha, które stanowią 90,5% wszystkich gospodarstw. Około 8% ma areał 5-10 ha, a w 1,5% powierzchnia przekracza 10 ha. Duże rozdrobnienie gospodarstw, choć wpływa na niską towarowość rolnictwa, może jednak zostać wykorzystane do celów rolnictwa ekologicznego, które ma szansę na systematyczny rozwój.

Podkarpacka produkcja rolnicza ma charakter wszechstronny i pod tym względem nie odbiega od normy krajowej. Pozycję dominującą zajmują zboża, które osiągają tutaj ponad 69% wszystkich zasiewów, oraz rośliny okopowe (ziemniaki) – 14,2% zasiewów. W hodowli zdecydowanie przeważa chów bydła, trzody chlewnej, owiec i koni.

W województwie podkarpackim jedną z lepiej rozwiniętych dziedzin gospodarki jest przetwórstwo rolno-spożywcze. Największy potencjał przetwórczy skupiony jest w branżach: mięsnej, zbożowo-młynarskiej, owocowo-warzywnej, mleczarskiej i cukrowniczej.

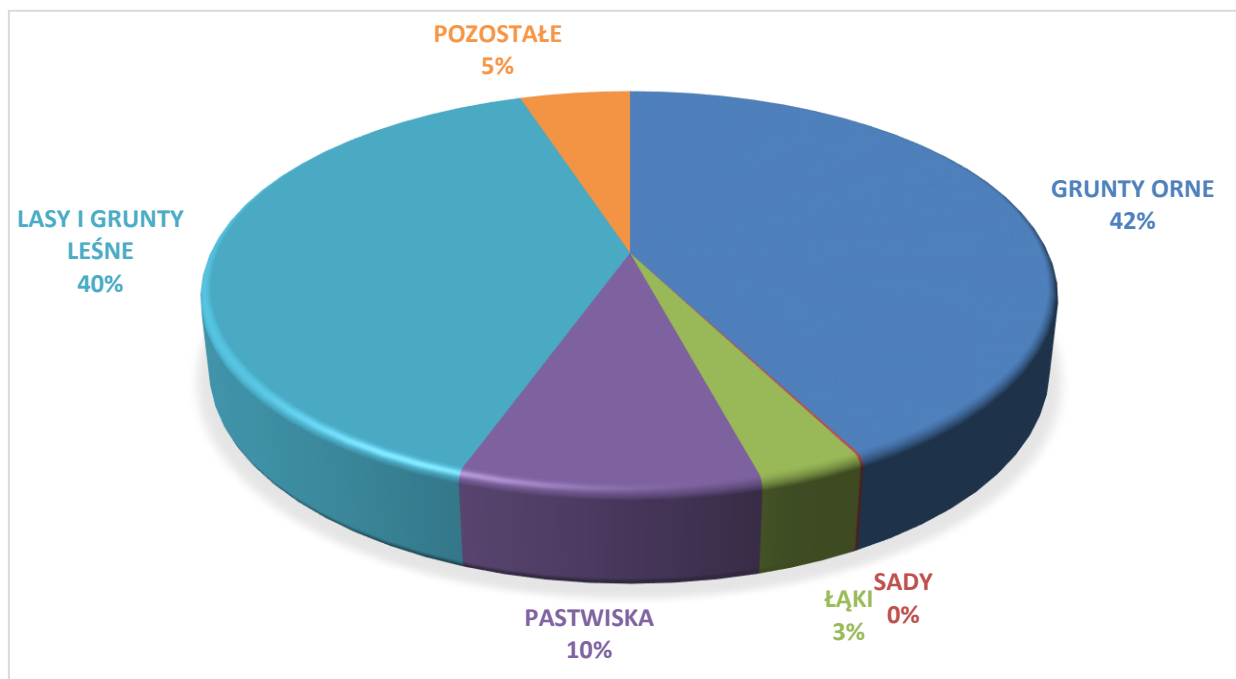
Gmina Dynów jest gminą typowo rolniczą, w której rolnictwo stanowi najważniejszą gałąź lokalnej gospodarki. Jej powierzchnia geodezyjna wynosi 11 902 ha gruntów, w tym 6 761ha użytków rolnych, 4 557 ha lasów i 584 ha pozostałych gruntów. W użytkach rolnych grunty orne stanowią 42%, lasy – 40%, a użytki zielone 13% powierzchni.

Tabela 17 Średnia powierzchnia indywidualnych gospodarstw rolnych według rodzajów użytków Gminy Dynów na tle powiatu rzeszowskiego ziemskiego w 2014 roku.

Gmina/Miasto	Grunty ogółem	Użytki rolne				Grunty leśne	Pozostałe grunty	
		Razem	w tym					
			Grunty orne	Sady	Łąki			Pastwiska
w ha								
Błażowa – m.	423	313	218	22	26	26	24	86
Błażowa – gm.	10837	6113	4311	103	278	1089	4095	629
Boguchwała – gm.	7985	6283	4532	64	675	753	1289	413
Chmielnik	5292	3616	2389	95	173	787	1377	299
Dynów – m.	2455	1896	1509	19	79	169	342	217
Dynów – gm.	11902	6761	4884	23	395	1113	4557	584
Głogów Młp. – m.	1371	514	355	2	79	34	574	283
Głogów Młp. – gm.	13099	7230	3873	14	1404	1567	5087	782
Hyżne	5126	3509	2653	18	190	446	1367	250
Kamień	7363	5149	3155	4	1041	730	2004	210
Krasne	3910	3306	2455	77	304	298	204	400
Lubenia	5491	3224	2316	50	88	621	1990	277
Sokołów Młp. – m.	1554	1335	929	2	295	69	49	170
Sokołów Młp. – gm.	11866	8020	4894	21	1287	1350	3445	401
Świlcza	11223	7930	4723	159	1721	888	2534	759
Trzebownisko	9028	6242	3789	89	1071	862	1207	1579
Tyczyn – m.	967	741	506	38	54	102	79	147
Tyczyn – gm.	4935	3379	2307	155	123	603	1327	229

Źródło: <http://rzeszow.stat.gov.pl/dane-o-województwie/powiaty-938/rolnictwo-lesnictwo-srodowisko-2013-1351/>,

Wykres 8 Użytkowanie gruntów według granic administracyjnych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 18 Systematyka indywidualnych gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą w 2010 roku.

Gmina/Miasto	Liczba gospodarstw	0-1 ha	1-5 ha	5-10 ha	10-15 ha	pow. 15 ha
Błazowa – m. i gm.	2306	870	1333	85	8	10
Boguchwała	2780	1522	1153	71	19	15
Chmielnik	1522	694	789	39	0	0
Dynów – miasto	533	165	324	32	5	7
Dynów – gmina	1444	287	871	236	31	19
Głogów Młp. – m. i gm.	2044	735	1163	127	9	10
Hyżne	1381	650	703	28	0	0
Kamień	1119	200	708	190	16	5
Krasne	1392	901	455	27	6	3
Lubenia	1269	559	684	26	0	0
Sokołów Młp. - m. i gm.	2293	544	1503	224	15	7
Świlcza	2327	1271	962	63	10	21
Trzebownisko	2978	1847	1080	34	8	9
Tyczyn – m. i gm.	1929	1150	728	39	5	7

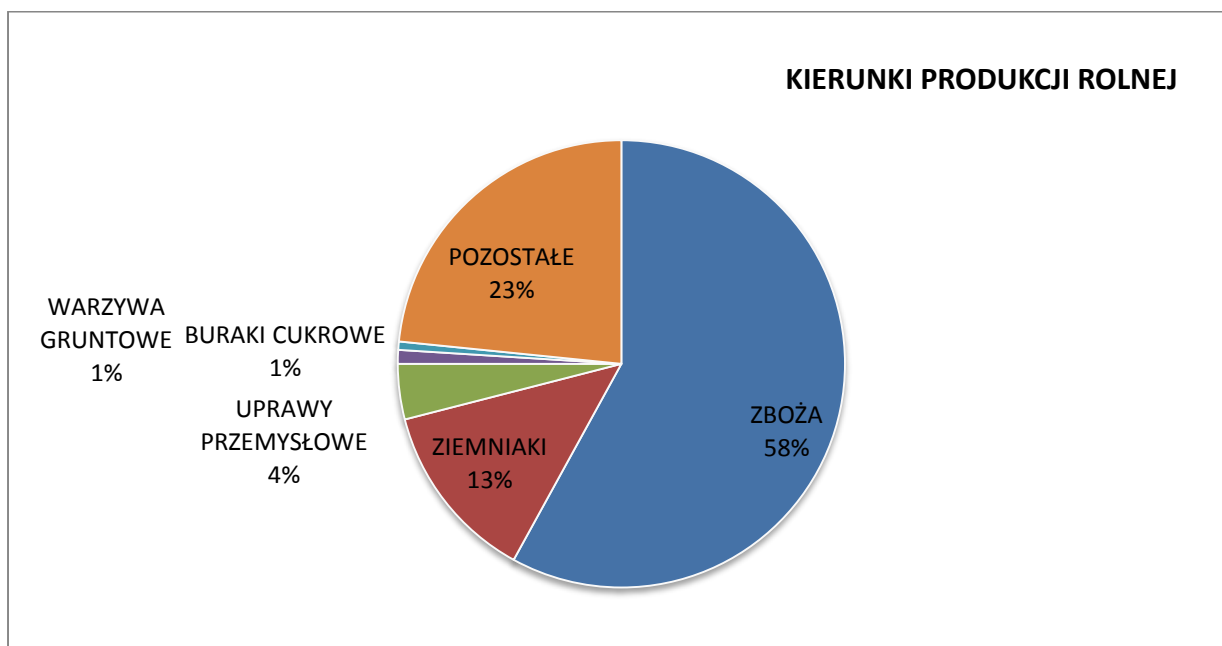
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Systematykę indywidualnych gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na terenie gminy przedstawia Tabela 2. Cechą charakterystyczną istniejących gospodarstw jest znaczne rozdrobnienie. Według danych statystycznych do 1 ha łącznie funkcjonuje 287 gospodarstw rolnych (20%). W przedziale od 1 do 15 ha znajduje się ich 1138, co stanowi aż 79% gospodarstw ogółem. Jedynie 19 gospodarstw rolnych na terenie gminy posiada 15 ha i więcej (1%).

Gospodarstwa te swoją produkcję przeznaczają głównie na własne potrzeby. Osiągnięte dochody nie są wystarczające na pokrycie kosztów utrzymania rodziny, dlatego też traktowane są jako dodatkowe źródło dochodów.

Na terenie Gminy występują korzystne warunki glebowe i klimatyczne do produkcji rolnej, sprzyjające uprawie zbóż, ziemniaków, buraków, roślin strączkowych, niektórych późnych warzyw.

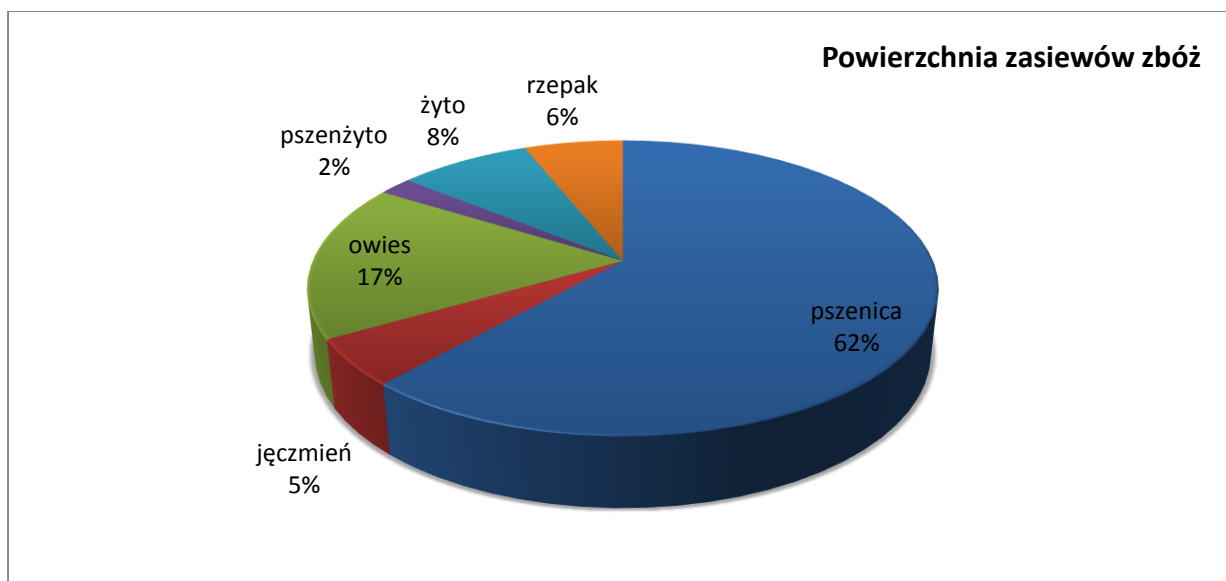
Wykres 9 Kierunki produkcji rolnej w Gminie Dynów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Powierzchnia zasiewów w Gminie Dynów wynosi 2899,72 ha. W produkcji roślinnej na terenie gminy zdecydowanie dominuje uprawa zbóż, wynosi 58% powierzchni upraw, w tym głównie pszenicy, owsa, żyta i jęczmienia. Kolejne miejsca w strukturze zasiewów zajmują kolejno: ziemniaki (13%), uprawy przemysłowe (4%) oraz buraki cukrowe i warzywa gruntowe (po 1%).

Wykres 10 Powierzchnia zasiewów zbóż w gospodarstwach indywidualnych w 2010 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Znaczna część gospodarstw specjalizuje się w produkcji wielokierunkowej, obejmującej wartość produkcji roślinnej, zwierzęcej, łącznie z produktami zużytymi na pasze we własnym gospodarstwie oraz produktami nierolniczymi pozyskiwanymi także w niektórych gospodarstwach. Produkcja rolnicza ze względu na narastające trudności ze zbytem produktów rolnych oraz niskie ceny staje się mało opłacalna dla rolników, w konsekwencji czego wzrasta ilość nieużytków rolnych.

Ze względu na niski poziom skażenia środowiska naturalnego Gmina posiada także bardzo dobre warunki do rozwoju produkcji ekologicznej. Obecnie grunty rolne uprawiane metodami ekologicznymi zajmują powierzchnię około 40 ha.

Warunki glebowo-klimatyczne gminy oraz struktura zasiewów i kierunki użytkowania gruntów uzasadniają dużą rangę hodowli zwierząt gospodarskich (krów, owiec i koni) oraz trzody chlewnej w produkcji rolnej gminy. W strukturze gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie największy odsetek stanowią gospodarstwa utrzymujące drób ogółem. Pogłowie zwierząt gospodarskich (bydło, trzoda chlewna, konie, drób) utrzymywane było według poniższego wyszczególnienia:

Tabela 19 Liczba gospodarstw rolnych utrzymujących zwierzęta gospodarskie

LICZBA GOSPODARSTW ROLNYCH UTRZYMUJĄCYCH ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE	
Bydło razem	588
Bydło krowy	560
Trzoda chlewna razem	330
Trzoda chlewna lochy	111
Konie	111
Drób ogółem razem	1013
Drób ogółem drób kurzy	1107

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela 20 Utrzymywane zwierzęta gospodarskie

UTRZYMYWANE ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE [SZT.]	
Bydło razem	1603
Bydło krowy	1031
Trzoda chlewna razem	1595
Trzoda chlewna lochy	164
Konie	146
Drób ogółem razem	32937
Drób ogółem drób kurzy	26723

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Infrastruktura techniczna

Drogi i szlaki komunikacyjne

Stan infrastruktury drogowej jest jednym z najważniejszych kryteriów oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak również ważnym stymulatorem wzrostu ekonomicznego. Brak sieci dróg o właściwym standardzie stanowi w tej chwili najpoważniejszą barierę rozwojową, ograniczającą możliwości wykorzystywania szans gospodarki jak położenie geograficzne czy wielkość rynku.

Na terenie gminy Dynów występują trzy kategorie dróg – wojewódzkie, powiatowe oraz gminne. Łączna długość wszystkich dróg na terenie Gminy Dynów – publicznych oraz wewnętrznych wynosi około 975 km.

Przez teren gminy przebiegają dwie drogi wojewódzkie, które pozostają w administrowaniu Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie:

- DW Nr 835 Lublin-gr. woj. lubelskiego – Sieniawa – Przeworsk – Kańczuga – Dynów - Grabownica Starzeńska, przez teren Gminy Dynów przebiega odcinek o długości 2,7 km.
- DW Nr 884 Przemyśl –Domaradz przez teren Gminy Dynów przebiega odcinek 13,6 km

Przez teren gminy prowadzi siedem dróg powiatowych. Drogi te stanowią zasadniczy układ komunikacyjny gminy obsługujący cały jej teren. Sieć dróg powiatowych umożliwia powiązania funkcjonalne i komunikacyjne z przyległymi obszarami. Drogi te pozostają w administrowaniu Zarządu Dróg Powiatowych w Rzeszowie:

Tabela 21 Sieć dróg powiatowych w gminie Dynów

L.p.	Numer drogi	Drogi powiatowe	Odcinek w km przebiegający przez teren Gminy Dynów
1	1426R	Błazowa – Piątkowa – Harta	7,4
2	1427R	Piątkowa – Futoma – Ulanica – Dynów	4,2
3	1428R	Łubno - Nozdrzec	7,8

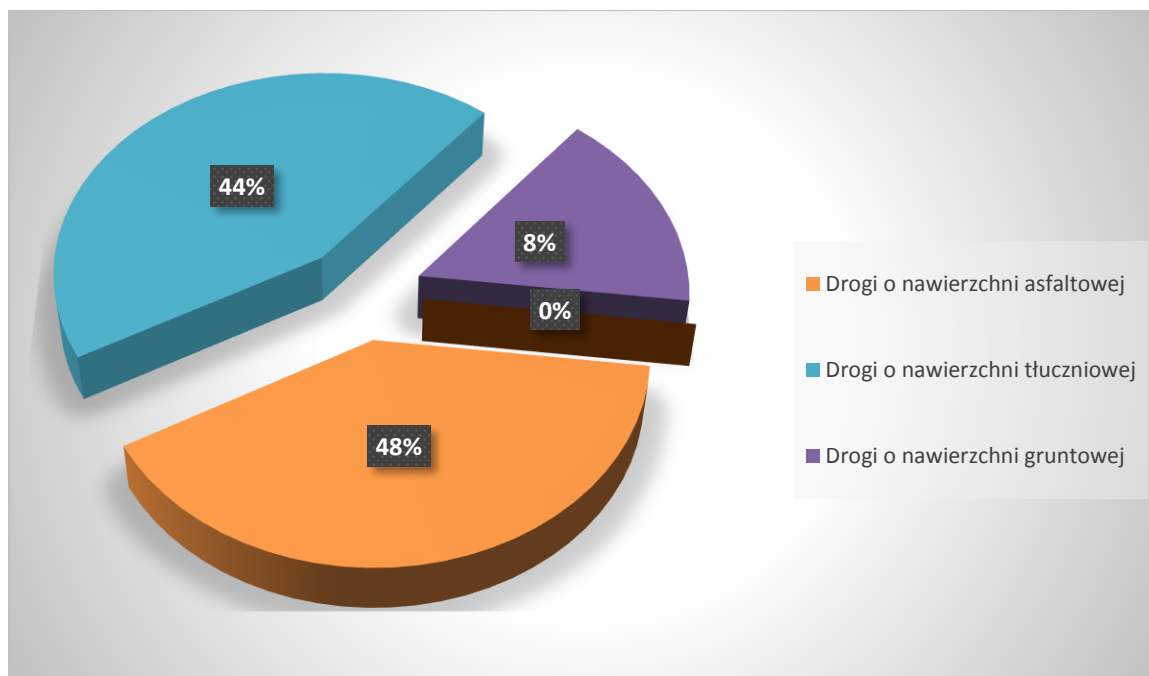
4	1430R	Łubno – Kazimierówka – Dynów - ul. Ks. Ożoga	3,4
5	1431R	Dynów – Dąbrówka Starzeńska	3.4
6	1432R	Dynów (ul. Bartkówka) – Sielnica	7,3
7	1433R	Bachórz – Laskówka	4,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Dynów.

Uzupełnienie sieci dróg powiatowych stanowią drogi gminne. Zalicza się do nich drogi gminne z nadaną numeracją dróg publicznych oraz drogi pozostałe o charakterze lokalnym niezaliczone do innych kategorii. Obsługują one przyległą zabudowę na terenie poszczególnych miejscowości gminy, stanowią również dojazd do obiektów użytkowych i gruntów leśnych. Dobrze rozwinięta sieć dróg na obszarze gminy oraz istniejące połączenia komunikacyjne umożliwiają kontakty ze stolicą województwa – Rzeszowem. Długość dróg gminnych publicznych z nadaną numeracją wynosi łącznie 80,65 km, w tym około 36 km to drogi o nawierzchni asfaltowej, około 39 km dróg posiada nawierzchnię tłuczniową, natomiast pozostała część odcinków dróg publicznych gminnych posiada nawierzchnię gruntową. Pozostałe drogi, wewnętrzne i lokalne posiadają częściowo nawierzchnie asfaltowe oraz tłuczniowe, jednak większość to drogi gruntowe.

Długość dróg wewnętrznych /lokalnych/ łącznie to około 840 km.

Wykres 11 Drogi gminne publiczne według rodzaju nawierzchni.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Dynów.

W miarę możliwości drogi są modernizowane, ulepszone i poszerzane, jednak nadal zły stan techniczny nawierzchni, mostów oraz brak odpowiednich parametrów technicznych na niektórych odcinkach sieci drogowej powoduje znaczne ograniczenia w rozwoju Gminy Dynów.

Mimo, iż sieć dróg jest dobrze rozwinięta, jednak pod względem jakości technicznej nie należą one do najlepszych. Nawierzchnie części istniejących dróg wymagają modernizacji i remontów, zwłaszcza przystosowania do ruchu pojazdów o dużej ładowności. Niezadowalający stan dróg to następstwo zarówno wzmożonego ruchu kołowego przy jednoczesnej słabej jakości materiałów używanych do budowy dróg, jak i braku dużych inwestycji drogowych. Na głównych drogach gminnych w terenie o gęstej zabudowie brak jest chodników dla pieszych oraz utwardzonych poboczy dla ruchu rowerowego.

Niskie nakłady finansowe w zestawieniu z ogromnymi potrzebami w zakresie modernizacji infrastruktury drogowej spowodowały, że szczególnie na głównych drogach gminnych możliwe było utrzymanie przejezdności i wykonanie małej ilości odnow nawierzchni na tych drogach. Dlatego są one traktowane priorytetowo w planach inwestycyjnych samorządu gminy, która czyni starania o środki na kolejne inwestycje, mające na celu ulepszenie stanu nawierzchni, poprawę bezpieczeństwa itp.

Tabela 22 Wykaz dróg gminnych na terenie Gminy Dynów

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi	Długość drogi [km]
Wieś - Bachórz			
1.	1 08324 R	Bachórz – Bachórzec	0,940
2.	1 08321 R	Bachórz – Łęgowa	2,650
3.	1 08294 R	Bachórz – do stacji wodnej	0,820
4.	1 08348 R	Bachórz – koło parku	1,370
5.	1 08349 R	Bachórz – za b. PGR	0,930
6.	1 08295 R	Bachórz – droga do Sanu	0,770
7.	1 08296 R	Bachórz – droga do dębiny	0,670
		suma	8,150
Wieś – Dąbrówka Starzeńska			
1.	1 08297 R	Dąbrówka St. – obok OSP	0,350
2.	1 08340 R	Dąbrówka St. – przez wieś	2,860
3.	1 08342 R	Dąbrówka St. – Reszów	0,550
4.	1 08341 R	Dąbrówka St. – Reszów dział	0,590
5.	1 08329 R	Dąbrówka St. – do Sanu	0,360
		suma	4,710
Wieś - Dylągowa			

1.	1 08335 R	Dylągowa – Mały gościn.	3,300
2.	1 08337 R	Dylągowa – przez wieś	2,950
3.	1 08339 R	Dylągowa – koło starej szkoły	2,700
4.	1 08338 R	Dylągowa - łączki	2,100
5.	1 08336 R	Dylągowa – do Bartkówki	0,450
		suma	11,500

Wieś - Harta

1.	1 08314 R	Harta – koło Kaniuczaka	0,520
2.	1 08306 R	Harta – Harta Wysoka	5,900
3.	1 08310 R	Harta – koło Kościoła	1,570
4.	1 08309 R	Harta – Ciepła Połać	1,250
5.	1 08308 R	Harta – Berlin	0,600
6.	1 08307 R	Harta – Montewki	0,650
7.	1 08312 R	Harta – Pustki i Miasteczko	1,550
8.	1 08311 R	Harta - Okrajce	2,100
		suma	14,140

Wieś - Laskówka

1.	1 08317 R	Laskówka – Na Rafała	2,910
2.	1 08322 R	Laskówka – Stary Gościn.	0,670
3.	1 08320 R	Laskówka – Pieniążkówka	2,400
4.	1 08318 R	Laskówka – Górna wieś	1,150
5.	1 08298 R	Laskówka – przez las	1,100
		suma	8,230

Wieś – Łubno

1.	1 08305 R	Łubno – Łazek	0,850
2.	1 08327 R	Łubno – Kiełbasówka	0,650
3.	1 08326 R	Łubno – do cmentarza	0,550
4.	1 08330 R	Łubno – Działowa do Dynowa	3,800
5.	1 08328 R	Łubno – Tućkówka do dział	1,500

6.	1 08325 R	Łubno – Łubienka	0,550
7.	1 08347 R	Łubno Widłakówka	3,350
8.	1 08346 R	Łubno do b. PGR	3,180
9.	1 08344 R	Łubno – Kazim. – Ulanica	0,780
10.	1 08345 R	Łubno – Zaguminek	0,300
		suma	15,510

Wieś – Pawłokoma

1.	1 08299 R	Pawłokoma do Sanu	1,450
2.	1 08300 R	Pawłokoma na Popa	2,200
3.	1 08332 R	Pawłokoma – Radanówki	2,540
4.	1 08333 R	Pawłokoma – Zagóra	2,000
5.	1 08331 R	Pawłokoma – Gruszowo	1,090
6.	1 08323 R	Pawłokoma – od Bartkówki	0,500
7.	1 08334 R	Pawłokoma – Na Kaszyckiego	1,060
		suma	10,840

Wieś – Ulanica

1.	1 08313 R	Ulanica – Cesarski Gościn.	0,910
2.	1 08315 R	Ulanica – na Budy	0,750
3.	1 08316 R	Ulanica – Zarzeki	0,260
4.	1 08344 R	Ulanica – do Kazimierówki	0,440
5.	1 08343 R	Ulanica – poprzeczna	1,680
		suma	4,040

Wieś – Wyręby

1.	1 08303 R	Wyręby – do lasu	1,600
2.	1 08302 R	Wyręby – do basenu	1,030
3.	1 08301 R	Wyręby – koło OSP	0,500
4.	1 08304 R	Wyręby - Obwodnica	0,400
		suma	3,530

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Dynów.

Telekomunikacja

Gmina Dynów znajduje się w okręgu telekomunikacyjnym w Przemyślu, w związku z czym nr kierunkowy to (016). Okręg rzeszowski posiada kierunkowy (017). „Jak miejscowe” traktowane są połączenia w obydwu okręgach. Od roku 1999 wszystkie sołectwa zostały objęte siecią telefoniczną.

Liczba abonentów w poszczególnych miejscowościach: Bachórz –140, Dąbrówka Starzeńska –40, Dylągowa –33, Harta –255, Laskówka –52, Łubno –136, Pawłokoma –36, Ulanica –50, Wyręby –30.

Cały obszar Gminy Dynów pokryty jest zasięgiem sieci komórkowych.

Elektroenergetyka

Gmina Dynów zasilana jest liniami 110 kV. Teren gminy jest w rejonie oddziaływania elektrowni „Solina” i rozdzielni „Widółka”. Istniejący stan systemu energetycznego pokrywa aktualne potrzeby w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną.

Wodociągi, kanalizacja i gospodarka odpadami

Zaopatrzenie w wodę

Ze względu na to, iż większość mieszkańców Gminy Dynów korzysta z indywidualnych ujęć wody nie jest możliwe dokładne oszacowanie średniej wielkości zużycia wody dla całej gminy.

Tabela 23 Podstawowe dane dotyczące zaopatrzenia w wodę - stan w dniu 31.12.2014.

Wyszczególnienie	Ogółem	Bachórz	Wyręby
Długość sieci wodociągowej [km]	4,8	1	3,8
Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych w szt.	66	16	50
Zdroje uliczne	0	0	0
Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych [m ³]	8900	5600	3300

Źródło: Urząd Gminy Dynów, 2015r.

Podstawowym i obecnie nieodzownym zabiegiem poprawiającym stan zasobów wód jest jak najszybsze zaprzestanie ich antropogenicznego zanieczyszczenia. Pozwoli to w stosunkowo niedługim czasie na przynajmniej częściowe odzyskanie straconych w wyniku zanieczyszczenia zasobów wód podziemnych i powierzchniowych. Zamierzenie to może być zrealizowane poprzez pełne oczyszczanie ścieków oraz racjonalne składowanie i rekultywację odpadów stałych.

Wody powierzchniowe

Na terenie Gminy Dynów brak jest większych zbiorników wód stojących. Główną rzeką Gminy jest San. Na jakość wód w rzekach ma wpływ wiele czynników. Do najważniejszych należą uwarunkowania naturalne, takie jak warunki hydrologiczne, zdolność samooczyszczania oraz presje antropogeniczne. Istotne znaczenie ma również rozmieszczenie głównych źródeł zanieczyszczeń z biegiem rzeki, np. koncentracja ich w górnych, źródłowych partiach zlewni rzutuje znacząco na stan czystości całego biegu rzeki. Najważniejszym czynnikiem kształtującym jakość wód w rzekach są ścieki

bytowo-gospodarcze z terenów wiejskich oraz spływy powierzchniowe. Szczególnego znaczenia nabiera w ostatnim okresie presja źródeł zlokalizowanych na terenach wiejskich, gdzie często jeszcze wzrósł konsumpcji wody z wodociągów grupowych nie towarzyszy rozwój systemów kanalizacyjnych ze sprawnymi oczyszczalniami ścieków.

Prowadzenie badań stanu czystości wód powierzchniowych na terenie Gminy Dynów wynika z konieczności zbierania informacji o stanie środowiska i zmian w nim zachodzących Ustalona została trzystopniowa klasyfikacja czystości śródlądowych wód powierzchniowych:

I klasa czystości - wody nadające się do: zaopatrzenia ludności w wodę do picia; zaopatrzenia zakładów wymagających wody o jakości wody do picia; bytowania w warunkach naturalnych ryb łososiowatych;

II klasa czystości - wody nadające się do: bytowania w warunkach naturalnych innych ryb niż łososiowate; chowu i hodowli zwierząt gospodarskich; celów rekreacyjnych, uprawiania sportów wodnych oraz urządzania zorganizowanych kąpielisk;

III klasa czystości - wody nadające się do: zaopatrzenia zakładów innych niż zakłady wymagające wody o jakości wody do picia; nawadniania terenów rolniczych wykorzystywanych do upraw ogrodniczych oraz upraw pod szklarniami i pod osłonami z innych materiałów;

Wody silnie zanieczyszczone, których stężenia zanieczyszczeń przekraczają wartości dopuszczalne dla wyżej wymienionych klas czystości, określane są jako NON, czyli wody pozaklasowe.

Potoki w Gminie Dynów - charakterystyka

Poniższa tabela w sposób uporządkowany przedstawia potoki przepływające przez sołectwa Gminy Dynów.

Tabela 24 Przepływy wód powierzchniowych

Miejscowości	Nazwa potoku	Opis potoku przepływającego przez miejscowość
Bachórz:	Szklarka	Jest lewobrzeżnym dopływem rzeki San o pow. Zlewni 18.03km ² , długość całkowita potoku wynosi 9.5 km. Na terenie Gminy Dynów płynie w większości przez tereny o rozproszonej zabudowie, tylko w Bachórze przepływa przez obszar o zwartej zabudowie mieszkalnej. Uchodzi do Sanu na dł. 229,3 km biegu rzeki.
Dąbrówka Starzeńska:	Kruszelnica	Jest prawobrzeżnym dopływem Sanu. Źródła potoku znajdują się w południowo – wsch. części Gminy Dynów, w lasach zajmujących obszar pomiędzy miejscowościami Huta Poręby a Piątkowa Górna. Potok w przeważającej części płynie przez tereny leśne Dąbrówki Starzeńskiej.
Dylągowa	Dylągowa	Potok posiada wyjątkowo górzysty charakter, na którym wybudowane są zapory przeciw rumowiskowe zabezpieczające czynne osuwiska na terenie wsi Dylągowa.
Harta:	Łęg (Harta)	Lewobrzeżny dopływ Sanu o pow.31.6km ² , długość całkowita wynosi 8,4 km. Źródło potoku znajduje się w pobliżu przysiółka Harta Górna. Potok płynie przez tereny o zwartej zabudowie i tylko na krótkich odcinkach przez niezabudowane.

Laskówka:	Dąbrowa	Potok ma charakter górski, przepływa przez Laskówkę w obrębie Gminy Dynów oraz przez miejscowość Kosztowa w Gminie Dubiecko dopływając do rzeki San.
Łubno:	Łubienka	Jest lewobrzeżnym dopływem Sanu. Potok płynie w zachodniej części gminy i zajmuje 19,4km ² obszaru zlewni, dł. ok.9 km. Źródła potoku znajdują się w lesie w pobliżu przysiółka Zagrody. Ostatnie 2km do ujścia płynie przez tereny niezabudowane.
Pawłokoma:	Olszówka	Potok płynie przez pd.- wsch. i wschodnią część Gminy Dynów. Powierzchnia zlewni potoku wynosi 7,6 km ² , a jego całkowita dł. wynosi 4,0 km. Źródła potoku znajdują się w lasach na zachód od m. Dylągowa. Od źródeł potok płynie na odcinku 1.5 km przez obszar niezabudowany, w m. Pawłokoma Olszówka kieruje swój bieg ku terenom zabudowanym wsi i przepływa przez środek Pawłokomy.
Ulanica:	Ulenka (wg starych map Ostrówek)	Jest prawobrzeżnym dopływem potoku Harta, całkowita długość wynosi 7 km. Źródło potoku znajduje się w lasach w m. Ulanica, blisko granicy z Futomą. Płynie od źródła wzdłuż drogi powiatowej następnie przez przysiółek Zarzeki (Dynów), a do Harty uchodzi na 0.3 km jej biegu w m. Dynów. Potok od przysiółka Zarzeki aż do ujścia płynie przez tereny niezabudowane.

Urząd Gminy Dynów, 2015r.

O jakości wód potoków decyduje stan sanitarny wsi, przez które płyną potoki.

Źródła zanieczyszczeń wód potoków, wykrywane w czasie badań to: odprowadzanie ścieków bytowo- gospodarczych wprost do potoku; składowanie obornika nad brzegami potoków; zbyt bliska lokalizacja zagród w stosunku do potoków. Jakość wód nie może ulegać znacznej poprawie, gdyż wciąż obserwuje się rażące zaniedbania dotyczące usuwania ścieków bytowo- gospodarczych.

Jeżeli chodzi o stan czystości rzeki San to na przestrzeni kilku ostatnich lat stwierdzić należy, że jakość wód z roku na rok nieznacznie się poprawia, jednakże dynamika zmian jakości pozostawia wiele do życzenia.

Podstawowymi źródłami zasilania rzek w związki biogenne są zrzuty ścieków zarówno surowych, jak i oczyszczonych w stopniu niedostatecznym, a także spływy powierzchniowe terenów rolniczych. Łatwo rozpuszczalne związki azotu wymywane są z gleby przez opady, natomiast trudno rozpuszczalne związki fosforu przemieszczają się do wód powierzchniowych wraz z cząsteczkami gleby.

Azot azotynowy jest nietrwałą, przejściową formą azotu i w środowisku tlenowym szybko ulega przekształceniu.

Stan gospodarki ściekowej

W ciągu ostatnich lat zauważalna jest tendencja do wyrównywania poziomu życia i jego komfortu na wsi do wskaźników wielkomiejskich. W związku z tym wzrasta potrzeba wyposażenia budynków mieszkalnych i zagród w pełny zakres instalacji sanitarnych bez budowy urządzeń oczyszczających a nawet gromadzących ścieki. Czyste środowisko w tych warunkach może być zachowane jeżeli zostaną w gminie wprowadzone racjonalne systemy i sposoby odprowadzania i unieszkodliwiania ścieków. W sołectwach gminy konieczne będzie zmodernizowanie istniejących i wybudowanie nowych kanalizacji i oczyszczalni wiejskich. Głównymi zanieczyszczeniami wód

o wyraźnie antropogenicznym źródle są ścieki komunalne i przemysłowe. Znaczący wpływ mają również spływy powierzchniowe z punktowych źródeł zanieczyszczeń, szczególnie z terenów rolniczych, które stanowią większość terenów objętych zasięgiem gminy.

Ogólnie można ocenić gospodarkę ściekową następująco: ścieki sanitarne z istniejących już instalacji kanalizacyjnych w gospodarstwach domowych odprowadzane są przeważnie do zbiorników bezodpływowych, niestety słaba wiedza na temat ochrony środowiska i zaniedbania ze strony mieszkańców gminy co do przestrzegania wymogów dotyczących gospodarki wodno – ściekowej powodują, że ścieki odprowadzane są bezpośrednio do przydrożnych rowów, bądź przepływających cieków wodnych. Wprowadzanie do wód i do ziemi nieoczyszczonych ścieków bytowo gospodarczych z indywidualnych gospodarstw i posesji wpływa na stan czystości wód powierzchniowych i głębinowych.

Norma zapotrzebowania na wodę wynosi 120 l/dobę/osobę pomnożona przez ilość mieszkańców daje średnią ilość ścieków powstałych w ciągu doby.

Przyjmując jednostkową ilość ścieków bytowo- gospodarczych w wysokości 120 l/dobę/osobę wyliczono teoretyczną ilość ścieków do oczyszczenia. W tej ilości zawarte są również wody przypadkowe i infiltracyjne oraz ścieki z rzemiosła i usług. Bilans ścieków bytowo-gospodarczych prezentuje poniższa tabela.

Tabela 25 Bilans ścieków bytowo – gospodarczych

Miejscowości	Liczba mieszkańców	Teoretyczna ilość powstających ścieków [m ³ /d]
Bachórz	1159	139,0
Dąbrówka Starzeńska	455	54,6
Dylągowa	599	71,9
Harta	2103	252,4
Laskówka	416	49,9
Łubno	1273	152,8
Pawłokoma	539	64,7
Ulanica	420	50,4
Wyřęby	195	23,4
Razem:	7159	859,1

Źródło: Urząd Gminy Dynów, 2015r.

Na terenie gminy może powstawać około 859,1 m³/d ścieków.

Pomimo pozytywnych efektów uzyskanych w wyniku realizacji inwestycji związanych z ochroną wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniem, jakość wód Sanu i potoków nie osiągnęła stanu wynikającego z planowanego sposobu ich użytkowania oraz potrzeb związanych z ich funkcjami ekologicznymi. Niezbędna jest kontynuacja rozpoczętych i wprowadzenie do realizacji szeregu nowych inwestycji w zakresie budowy systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków.

Na przestrzeni kilku lat zauważyć można znaczący spadek poboru wody, co można powiązać z oszczędniejszym gospodarowaniem nią przez ludność.

Ostre niedobory wody, związane są z niższymi niż zazwyczaj opadami, urastające już do problemu „suszy fizjologicznej” obserwowane są od kilku lat. Zubożenie zasobów wód może być

związane nie tylko z nadmierną eksploatacją, ale też z niewłaściwą melioracją, mechanizacją upraw, zmianą szaty roślinnej, zabudowaniem powierzchni terenu ograniczającym infiltrację wód.

Gazownictwo

Na terenie Gminy Dynów występuje sieć przesyłowa, nad którą zarząd sprawują, przez Zakład Gazowniczy w Jarosławiu, Karpackie Zakłady Gazownictwa w Tarnowie. Zasilanie odbiorców gazu odbywa się siecią średnioprężną. W chwili obecnej wszystkie sołectwa gminy są zgazyfikowane.

Kultura i turystyka

Kultura

Funkcję Instytucji Kultury w Gminie Dynów pełni Gminna Biblioteka Publiczna w Dynowie z/s w Bachórze. Misja instytucji wypracowana w ramach Programu Rozwoju Bibliotek brzmi: „Odpowiadając na potrzeby mieszkańców - edukujemy, integrujemy, dbamy o lokalną kulturę i tradycję. Wspieramy zatrudnionych w bibliotece pracowników w rozwijaniu kompetencji zawodowych.”, a wizja „Biblioteka - przyjazna użytkownikom, promująca czytelnictwo i kulturę, dbająca o tradycję i współpracę.”

W strukturach GBP w Dynowie z/s w Bachórze działa 8 filii:

Filia nr 1 w Dąbrówce Starzeńskiej – 3/10 etatu,

Filia nr 2 w Dylągowej – 3/10 etatu,

Filia nr 3 i 4 w Harcie – 1 etat,

Filia nr 5 w Laskówce – ½ etatu,

Filia nr 6 w Łubnie – 1 etat,

Filia nr 7 w Ulanicy – 2/5 etatu,

Filia nr 8 w Wyrębach 2/5 etatu.

Księgozbiór Biblioteki na koniec roku 2014 liczył 35 579 wol. (od kilku lat systematycznie odmładzany), od 2011 r. korzystamy z programu bibliotecznego Mak+, który zawiera księgozbiór biblioteki dostępny online, od początku roku 2015 prowadzimy również rejestrację czytelników i wypożyczenia w tym systemie. Rokrocznie rejestrujemy około 1000 czytelników, z innych usług oferowanych przez Bibliotekę typu: zajęcia, warsztaty, szkolenia, spotkania itp. rocznie korzysta około 6000 uczestników.

Biblioteka oprócz działalności podstawowej, ściśle współpracuje z Urzędem Gminy, miejscowymi organizacjami, szkołami, organizując życie kulturalno-oświatowe poprzez spotkania autorskie, szkolenia, warsztaty itp. Biblioteka organizuje lub współorganizuje wiele imprez lokalnych typu pikniki, rajdy, plenery, wycieczki jak również gminnych np. Dożynki, Konferencje Naukowe. Jesteśmy instytucją otwartą na współpracę z instytucjami i organizacjami społecznymi działającymi w naszej Gminie.

Mocną stroną Biblioteki jest dobra lokalizacja – na terenie niemal każdej miejscowości Gminy istnieje filia GBP. Biblioteki działają w godzinach popołudniowych, co umożliwia dostępność zasobów dla osób pracujących, uczących się itp. Wszystkie biblioteki mieszczą się w wyremontowanych/odnowionych w ostatnich latach pomieszczeniach. Oferują swoim

użytkownikom wolny dostęp do książek, czytelnie, dostęp do komputera i Internetu, kąciki kawowe, miejsca zabaw dla dzieci, itp.

Dzięki uczestnictwu w Programie Rozwoju Bibliotek w chwili obecnej wszystkie placówki są wyposażone w sprzęt komputerowy. Poprzez aplikowanie do programów grantowych Instytucja pozyskuje fundusze na uatrakcyjnienie swojej oferty.

Współpraca biblioteki z sektorem społecznym

Przy GBP w Dynowie z/s w Bachórze działa Kapela Ludowa "Bachórzanie", Zespół Śpiewaczy „Pogórzanki”, Kapela Ludowa Młoda Harta oraz Orkiestra Dęta OSP Harta. Zespoły te uświetniają swą obecnością uroczystości Gminne jak również biorą udział w przeglądach, konkursach regionalnych i ogólnopolskich promując nasze tradycje i obrzędy.

Na terenie Gminy Dynów działa 9 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych (w każdej miejscowości), 6 organizacji pozarządowych: Stowarzyszenie Kobiet Wsi Bachórz, Towarzystwo Przyjaciół Dąbrówki Starzeńskiej, Stowarzyszenie Między Basztami, ZRYW Dylągowa, Towarzystwo Kultury i Rozwoju Wsi Harta, Stowarzyszenie Dolina Łubienki oraz 6 Kół Gospodyń Wiejskich: Dąbrówka Starzyńska, Dylągowa, Laskówka, Łubno, Ulanica, Pawłokoma.

Organizacje społeczne

Koła Gospodyń Wiejskich

W Gminie Dynów działa aktywnie 6 Kół Gospodyń Wiejskich.

Koło Gospodyń Wiejskich w Dąbrówce Starzeńskiej,
Koło Gospodyń Wiejskich w Dylągowej,
Koło Gospodyń Wiejskich w Laskówce,
Koło Gospodyń Wiejskich w Łubnie,
Koło Gospodyń Wiejskich w Pawłokomie,
Koło Gospodyń Wiejskich w Ulanicy.

Organizacje te swoją działalnością promują lokalne tradycje kulinarne oraz rękodzielnicze podczas różnego rodzaju targów, imprez lokalnych i regionalnych. Wszystkie są zrzeszone w Gminnym Zarządzie Kół Gospodyń. Dzięki ich działalności zachowywane są i przekazywane kolejnym pokoleniom tradycje wsi dynowskich.

Stowarzyszenia Lokalne

Stowarzyszenie Kobiet Wsi Bachórz

Data rejestracji w Krajowym Rejestrze Sadowym 24.08.2007 r. Cel działania organizacji:

1. Ochrona zanikających tradycji,
2. Wspieranie wszelkich inicjatyw służących rozwojowi regionu i gminy,
3. Organizowanie spotkań z ludźmi prezentującymi różne dziedziny życia,
4. Poprawa jakości życia,
5. Rozbudzanie zainteresowań do tradycji Pogórza Dynowskiego,
6. Zaprezentowanie twórczości ludowej,

7. Pogłębianie wiedzy na temat historii swojej miejscowości i gminy,
8. Upowszechnianie kultury fizycznej i sportu.

Towarzystwo Kultury i Rozwoju Wsi Harta

Data rejestracji w Krajowym Rejestrze Sadowym 04.12.2008 r. Cel działania organizacji:

1. Inicjowanie, prowadzenie i popieranie wszelkiej działalności w zakresie rozwoju społecznego, gospodarczego, kulturalnego, oświatowego, naukowego, upowszechnianie i popularyzacja wiedzy o wszystkich przejawach życia społecznego, gospodarczego, kulturalnego i naukowego.
2. Inicjowanie i popieranie działalności jak wyżej, podejmowanej przez inne organizacje i instytucje krajowe i zagraniczne.
3. Współdziałanie przy aktywizacji gospodarczej gminy oraz wspólna praca na tym odcinku ze wszystkimi zainteresowanymi organizacjami i instytucjami.
4. Szeroko rozumiana działalność kulturalna, w tym działania na rzecz zachowania i rozwoju lokalnej tożsamości, tradycji, obyczajów i dóbr kultury.
5. Prowadzenia działalności wydawniczej, a w szczególności redagowanie i wydawanie pism, gazetek i ulotek oraz publikacji dotyczącej Harty.
6. Aktywna walka z bezrobociem.
7. Organizowanie kursów, szkoleń, poradnictwa zawodowego dla osób poszukujących pracy, prowadzenie pośrednictwa pracy.
8. Prowadzenie kursów edukacyjnych, zajęć, szkoleń, konkursów i innych działań mających na celu podniesienie poziomu w nauce, korepetycji, kursów języków obcych, kursów komputerowych, świadczenie pomocy w zakresie powstawanie różnego rodzaju kółek zainteresowań.
9. Promocja talentów dzieci wybitnie uzdolnionych wywodzących się z Harty oraz tworzenie funduszu stypendialnego.
10. Ochrona środowiska; propagowanie ekologii i zdrowego trybu życia; realizacja programów profilaktycznych.
11. Działalność na rzecz rozwoju aktywności turystycznej Harty. Dbanie o rozwój fizyczny społeczeństwa, szczególnie dzieci i młodzieży.
12. Działania na rzecz osób niepełnosprawnych.
13. Upowszechnianie wartości chrześcijańskiej w życiu publicznym.
14. Kreowanie postaw patriotycznych oraz zasad moralnych i etycznych... cd. wg. Statutu.

Stowarzyszenie "Dolina Łubienki"

Data rejestracji w Krajowym Rejestrze Sadowym 23.09.2009.

Celem stowarzyszenia jest promocja i rozwój obszarów wiejskich, organizowanie wszelkich form edukacji oraz zagospodarowania czasu wolnego dla dzieci, młodzieży, osób dorosłych i osób niepełnosprawnych, a także promocja zdrowia i zdrowego stylu życia. Celem jest również wspieranie przedsiębiorczości i rozwoju gospodarczego wsi, tworzenie nowych miejsc pracy oraz propagowanie i podejmowanie działań na rzecz ekologii i ochrony środowiska, a także mobilizowanie mieszkańców do aktywnego udziału w procesach rozwoju regionu. Działania stowarzyszenia mają również na celu inicjowanie, opracowywanie, konsultacje i aktualizacje w zakresie przygotowywania projektów związanych z realizacją programów rozwoju obszarów wiejskich.

Towarzystwo przyjaciół Dąbrówki Starzeńskiej

Data rejestracji w Krajowym Rejestrze Sadowym 07.05.2007

Zasadniczym celem TPD jest kształcenie aktywności społecznej, zainteresowań artystycznych, sportowych i turystycznych dzieci, młodzieży i dorosłych, dumy ludowej i narodowej. Troska o zachowanie tradycji śpiewaczych, tanecznych, teatralnych, rzemiosła ludowego. Stwarzanie nowych źródeł dochodu i miejsc pracy dla mieszkańców wsi. Godnego wypoczynku dla turystów pieszych i zmotoryzowanych. Zatrószczenie się o odnowę parku przy zamku Starzeńskich i odbudowę zamku oraz upamiętnienie miejsc historycznych na terenie wsi i zagospodarowanie nabrzeży Sanu w celach rekreacyjnych. Czynienie starań o wytyczenie ścieżek przyrodniczych i szlaków turystycznych.

Stowarzyszenie "Zryw" z Dylągowej

Data rejestracji w Krajowym Rejestrze Sadowym 24.10.2006. Cel działania organizacji:

- opracowanie i prowadzenie projektów edukacyjnych,
- prowadzenie działalności oświatowej i opiekuńczej na rzecz dzieci i młodzieży,
- wspieranie udziału młodzieży w życiu publicznym,
- promocja i organizacja wolontariatu,
- prowadzenie działalności turystycznej i krajoznawczej,
- podejmowanie i wspieranie wszelkiego rodzaju inicjatyw mających na celu poprawę stanu środowiska, wdrażanie rozwoju zrównoważonego oraz propagowanie świadomości ekologicznej,
- integracja środowisk ekologicznych,
- rozwój wiedzy o środowisku przyrodniczym - jego zagrożeniach, metodach przeciwdziałania i poprawy stanu środowiska,
- ochrona środowiska naturalnego,
- reprezentowanie interesów producentów, przetwórców i dystrybutorów produktów ekologicznych wobec władz, instytucji i organizacji,
- popularyzowanie rolnictwa ekologicznego oraz jego produktów w kraju i na rynku UE,
- pomoc członkom stowarzyszenia w organizacji rynku rolnego i marketingu produktów ekologicznych oraz ich dystrybucji,
- działania na rzecz wielokierunkowego rozwoju wsi,
- współpraca z instytucjami, placówkami naukowymi i służbami pracującymi na rzecz rolnictwa ekologicznego w kraju i za granicą,
- podejmowanie działań służących pomocy osobom niepełnosprawnym w zakresie dostosowania infrastruktury turystycznej, agroturystycznej i publicznej do ich potrzeb,
- organizowanie wypoczynku dla dzieci i młodzieży, w tym m.in. kolonii, półkolonii i zimowisk,
- promocja wsi, gminy, powiatu, województwa i kraju poprzez krzewienie kultury, pielęgnowanie polskości, promowanie potraw regionalnych, organizowanie spotkań z twórcami ludowymi,
- upowszechnianie kultury, kultury fizycznej i sportu,
- promocja i propagowanie inicjatyw gospodarczych w sferze rozwoju odnawialnych źródeł energii, to jest źródeł wykorzystujących w procesie przetwarzania energie wiatru, promieniowania słonecznego, energie geotermalna,
- ciąg dalszy zgodnie ze statutem.

Stowarzyszenie „Między Basztami” z Dąbrówki Starzeńskiej

Data rejestracji w Krajowym Rejestrze Sadowym 19.09.2012 r.

Celem Stowarzyszenia jest:

- ochrona dziedzictwa historyczno – kulturowo – przyrodniczego oraz rewitalizacja zespołu parkowo - zamkowego w Dąbrówce Starzeńskiej;
- wspieranie wspólnot i społeczności lokalnych w podejmowaniu i realizacji inicjatyw oddolnych;
- podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- wspieranie działalności z zakresu nauki, oświaty, edukacji i wychowania, kultury, religii, gospodarki i turystyki;
- wspieranie działalności z zakresu szeroko pojętej ekologii, ochrony flory i fauny oraz dziedzictwa przyrodniczego (ochrona różnorodności biologicznej);
- wspieranie kultury fizycznej i sportu;
- działalność na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka,
- działalność związana z rozwojem świadomości społecznej, przeciwdziałaniem patologiom społecznym i uzależnieniom,
- ochrona i promocja zdrowia i zdrowego trybu życia.

Klub Honorowych Dawców Krwi „Nadzieja” PCK w Harcie

Klub powstał w 2008 roku i działa przy Ochotniczej Straży Pożarnej w Harcie. Do Klubu HDK należą honorowi dawców krwi celem utrzymania więzi koleżeńskich, obrony interesów krwiodawców, udzielania pomocy koleżeńskiej, reprezentacji wobec władz państwowych, administracyjnych, organizacji politycznych i społecznych oraz propagowania idei honorowego krwiodawstwa i pozyskiwania nowych krwiodawców.

Stowarzyszenia o zasięgu ponadlokalnym

Lokalna Grupa Działania Pogórze Przemysko – Dynowskie

Data rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym 25.01.2008. Stowarzyszenie działa na obszarze 7 Gmin: Dubiecko, Dynów gmina, Dynów miasto, Jawornik Polski, Krzywca, Markowa, Rokietnica. Cel działania organizacji:

1. Opracowanie i realizacja lokalnej strategii rozwoju (LSR)
2. Podejmowanie inicjatyw i działań mających na celu pobudzenie aktywności społeczności lokalnych oraz ich czynny udział w opracowaniu i realizacji LSR,
3. Upowszechnianie i wymianę informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich położonych w obszarze działania LGD,
4. Propagowanie działań na rzecz realizacji LSR w obszarze działania LGD, pozyskiwanie partnerów i źródeł finansowania LSR, w tym z programów pomocowych,
5. Promocja obszarów wiejskich położonych w obszarze działania LGD,
6. Udzielanie wsparcia mieszkańcom obszaru objętego LSR w zakresie przygotowania projektów i pozyskiwania środków na ich realizację, w tym z programów pomocowych.

Lokalna Organizacja Turystyczna „Pogórze – Travel”

Data rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym 14.11.2013 r.

Przedmiotem działalności lot "Pogórze Travel" jest promocja Pogórzy, w tym szczególnie - kreowanie i upowszechnianie ich wizerunku jako rozpoznawalnej marki turystycznej, jako krainy atrakcyjnej turystycznie w kraju i za granicą: wspieranie rozwoju przedsiębiorczości turystycznej, podnoszenie efektywności ekonomicznej podmiotów świadczących usługi dla turystów, wzrost znaczenia turystyki w gospodarce i rozwoju gmin i powiatów, oraz rozwój obszarów wiejskich. Do przedmiotu działalności LOT "Pogórze Travel" należy również prowadzenie działań w zakresie: kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji, ochrony dziedzictwa krajobrazowo-przyrodniczego podtrzymywania tradycji narodowej i regionalnej, pielęgnowania polskości, rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej, prowadzenie działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, rozwój nauki, edukacji, oświaty i wychowania sportu i rekreacji, usług prozdrowotnych, edukacji ekologicznej, agroturystyki, promowania produktów lokalnych i regionalnych.

Ochotnicze Straże Pożarne

OSP Bachórz

Jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Bachórzcu rozpoczęła swoją działalność w 1926 roku. Jej założycielem był Władysław Orłoś, zarządca majątku dworskiego Skrzyńskich. Początkowo zrzeszała 20 osób. Pierwsze wyposażenie składało się z ręcznej przenośnej, dwutłokowej sikawki o średnicy 100 mm, obsługiwanej przez 4 osoby.

OSP Bachórz od 2001 roku wchodzi w skład Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, liczy 49 członków, prezesem jednostki jest Edmund Trawka, a naczelnikiem Mariusz Smyczyński.

Jednostka posiada m.in. na wyposażeniu: samochód pożarniczy Star 244 GBA 2,5/16, Mercedes LF 409 GLA 8 i Jelcz 004 6/32, pompy pożarnicze Polonia PO 5, Rosenbauer, Magirus, Tohatsu, pompy szlamowe: Honda, pompę pływającą Niagara, wentylator oddymiający Kobra, agregaty prądotwórcze i pilarki, urządzenia hydrauliczne oraz inny podstawowy sprzęt ratowniczo-gaśniczy.

OSP Dąbrówka Starzeńska

Założona została w 1952 roku z inicjatywy Stanisława Halki i Józefa Ostafińskiego. Od 1956 roku prowadzona jest kronika. OSP Dąbrówka Starzeńska liczy 37 członków, prezesem jednostki jest Andrzej Hadam, a naczelnikiem Marek Ostafiński.

Strażacy mają na wyposażeniu samochód pożarniczy Star 244 GBA 2,5/16, samochód operacyjny Daewoo Lanos oraz pompy pożarnicze Polonia PO 5 i Tohatsu pompę szlamową Honda WT 30X, agregat prądotwórczy Honda EC 2000 oraz inny podstawowy sprzęt ratowniczo-gaśniczy.

OSP Dylągowa

Powstała w 1958 roku z inicjatywy Feliksa Wolańskiego i Kazimierza Karasia. Zrzesza obecnie 35 członków w tym 2 honorowych. Wyposażona jest w samochody pożarnicze: Magirus-Deutz FM192D GBA 2,5/16, Uaz 469B, pompy Polonia, Tohatsu, Honda, agregat prądotwórczy i inny sprzęt ratowniczo-gaśniczy. Prezesem zarządu jest Zygmunt Łach, a naczelnikiem Grzegorz Dziepak.

OSP Harta

Jednostka OSP w Hartcie jest najstarszą jednostką w gminie, Została założona w 1912 roku z inicjatywy członków miejscowego Kółka Rolniczego oraz księdza kanonika Andrzeja Trzyny, senatora Antoniego Nowaka i wójta Józefa Krupa.

Przy jednostce działa od 1924 roku Orkiestra Dęta. Strażacy posiadają, własny sztandar. W skład wyposażenia OSP wchodzi samochód marki Star 226 GBA 2,3/16, Mercedes 1124 F GBA 2,0/16, VW Transporter oraz pompy pożarnicze Polonia, Tohatsu, pompy szlamowe Honda, pompę pływającą Niagara, wentylator oddymiający Kobra, agregaty prądotwórcze, pilarki, urządzenia hydrauliczne oraz inny podstawowy sprzęt ratowniczo-gaśniczy.

Funkcje prezesa pełni Artur Szczutek, naczelnikiem jest Grzegorz Szczutek.

OSP Laskówka

Powstała w 1928 roku z inicjatywy Władysława Geruli i Władysława Halika. Obecnie zrzesza 27 członków w tym 6 honorowych. Jednostka posiada do dyspozycji samochód pożarniczy ŻUK A156 GLM 8 z wyposażeniem zapewniającym prowadzenie podstawowej akcji ratowniczej. Funkcję prezesa pełni Marek Szpak, naczelnika Tadeusz Wróbel.

OSP Łubno

Ochotnicza Straż Pożarna w Łubnie założona została w 1923 roku z inicjatywy Mikołaja Kustry i Pawła Sieńko. Liczy ona aktualnie 47 członków, w tym 7 honorowych. Jednostka wyposażona jest w samochód marki Żuk A 156B GLM 8, Mercedes LF 608 D GBA 2,2/8, motopompy Polonia PO-5 i Tohatsu z osprzętem, pompę szlamową Honda, agregat prądotwórczy Honda o mocy 2 kW, pilarka Husqvarna i inny niezbędny sprzęt pożarniczy.

Strażacy korzystają z remizy z dwoma boksami garażowymi.

Prezesem zarządu jest Andrzej Trybalski, naczelnikiem Krzysztof Bułdak.

OSP Pawłokoma

Powstała w 1962 roku, a jej założycielem był Jan Banaś.

Aktualnie liczy 38 członków. Wyposażona jest w samochód marki Żuk A 1511 GLM 8, motopompy Polonia, Tohatsu, pompę szlamową Honda, agregat prądotwórczy Honda i pilarkę Husqvarna oraz niezbędny sprzęt pożarniczy zapewniający możliwość prowadzenia akcji ratowniczych.

Prezesem zarządu jest Jan Ulanowski, a naczelnikiem Jan Sieńko.

OSP Ulanica

Ochotnicza Straż Pożarna w Ulanicy powstała w 1946 roku. Jej założycielami byli: Jan Marszałek, Henryk Szczepański, Tadeusz Bielec, Franciszek Marszałek i Wojciech Marszałek. Jednostka posiada sztandar nadany podczas uroczystych obchodów 60-lecia istnienia jednostki w 2006 r.

Na wyposażeniu jednostki znajdują się: samochód Magirus-Deutz FM192D GBA 2,5/16, 2 motopompy Polonia PO-5, pompa Tohatsu z osprzętem, pompa szlamowa Honda, pompę pływającą Niagara, agregat prądotwórczy Honda o mocy 2 kW, pilarka Husqvarna oraz sprzęt oświetleniowy do

prowadzenia akcji ratowniczych nocą i niezbędny sprzęt pożarniczy zapewniający możliwość prowadzenia skutecznych akcji ratowniczych

Obecnie Prezesem zarządu jest Jacek Kamiński, a naczelnikiem Wojciech Dutka.

OSP Wyręby

Powstała w 1954 roku, a założycielami byli Julian Woźniak i Eugeniusz Woźniak. Obecnie zrzesza 33 członków. W 1986 roku wybudowana została remiza strażacka. Jednostka dysponuje samochodem gaśniczym Żuk A 156 GLM 8. Ponadto posiada na wyposażeniu m.in. motopompy Polonia i Tohatsu z osprzętem, pompę szlamową Honda i agregat prądotwórczy i inny niezbędny sprzęt pożarniczy.

Strażacy posiadają własny sztandar. W remizie istnieje sala tradycji, w której zgromadzono trofea zdobyte w zawodach sportowych.

Funkcje prezesa pełni Piotr Woźniak, naczelnika Jan Mucha.

Turystyka

Na ocenę atrakcyjności turystycznej Gminy Dynów mają wpływ m.in.:

- walory krajobrazowe jej położenia na terenie Pogórza Przemysko-Dynowskiego, przy trakcie węgierskim - "Cesarski Gościniec" - droga wiodąca z Przemyśla do Dukli przez Bachórz, Ulanicę, Łubno, Wyręby, oraz na trasie przejazdu jednej z nielicznych w kraju kolejki wąskotorowej Przeworsk-Dynów (stacja Bachórz),

- bogactwo flory i fauny objęte formami ochrony takimi jak Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego, Przemysko – Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu oraz Obszarami NATURA 2000 w tym specjalny obszar ochrony siedlisk pn. „Rzeka San” i Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków pn. „Pogórze Przemyskie”,

- czyste, nieskażone przemysłem powietrze i środowisko przyrodnicze,

- podtrzymywana i promowana przez lokalną społeczność tradycja folklorystyczna i kulinarna regionu,

- zachowane zabytki nieruchome: Zabytkowe budowle kościelne: Harta - kościół św. Mikołaja biskupa, Dylągowa - kościół św. Zofii, Bachórz - kościół św. Wojciecha, przydrożne kapliczki, młyn z przełomu XIX i XX w. w Harcie, Zespół Zamkowo-Parkowy w Dąbrówce Starzeńskiej obejmujący teren parku z zachowanymi ruinami zamku, kaplicą rodową Starzeńskich, parkiem z alejami grabowymi, pozostałości dworskie w Bachórzcu oraz starodrzew "Dębina" kryjący kopiec grobowy ostatnich właścicieli Bachórzcu – Skrzyńskich, architektura drewniana wsi.

Formy turystyki w Gminie Dynów

- wycieczki rowerowe,

- wędrówki, spacery powiązane np. z grzybobraniem, Nordic walking,

- paralotnictwo,

- jazda konna,

- wypoczynek nad Sanem w tym spływy kajakowe, wędkarstwo,

- zwiedzanie zespołu zamkowo-parkowego w Dąbrówce Starzeńskiej.

Szlaki rowerowe i ścieżki przyrodnicze

Gminne trasy rowerowe

W 2012r. w ramach projektu realizowanego przy współfinansowaniu ze środków UE w ramach RPO WP 2007-2013 wytyczono na terenie gminy trasy rowerowe „Pagórki Pogorza Dynowskiego” biegnącą przez Bachórz i Laskówkę (szlak zielony o długości około 17km), oraz „Zakolem Sanu” wiodącą przez Dąbrówkę Starzeńską, Dylągowę i Pawłokomę (szlak niebieski o długości około 27km).

Trasy biegną dolinami i wzgórzami skąd widać piękno Pogorza Dynowskiego, ponad wody Sanu i przez lasy gdzie można zaobserwować chronione gatunki roślin i zwierząt. Na trasach mijamy miejsca pamięci, zabytkowe kapliczki i krzyże oraz wiejską zabudowę.

Ścieżka przyrodnicza KOPANINY – oferta edukacyjna Nadleśnictwa Dynów.

Znajduje się w leśnictwie Dąbrówka. Długość ścieżki - ok. 3 km. Czas przejścia to 2-2,5 h. Ścieżka rozpoczyna się przy odkrywce geologicznej Nadleśnictwa. Przedstawia główne zagadnienia leśnictwa takie jak - charakterystyka lasów Pogorza, rola mikrosiedlisk w lesie, rola martwego drewna w ekosystemie leśnym, ochrona lasu przed zwierzyną, pozyskanie drewna i wiele innych. Trasa ścieżki jest średnio trudna, w części występuje bardzo strome zejście. Koniecznie należy zabrać ze sobą dobre obuwie terenowe. Nieopodal ścieżki znajduje się pole biwakowe Niezapominajka.

Gmina na szlakach turystycznych

Do najbardziej znanych szlaków turystycznych przebiegających przez Gminę Dynów należy zaliczyć:

- Szlak Architektury Drewnianej, trasa sanocko-dynowska,
- Szlak kulinarny „Podkarpackie Smaki” , trasa bieszczadzko – pogorzańska,
- Szlak wodny „Błękitny San”,
- Szlak militarny „Linia Mołotowa”
- Wschodni Szlak Rowerowy „GreenVelo”,
- Szlak turystyczny po Pogorzu Przemyskim i Górach Słonnych (zielony i niebieski)
- Szlak turystyczny po Pogorzu Strzyżowskim i Dynowskim (niebieski i żółty)

Baza noclegowa i gastronomiczna

Położenie gminy sprawia, że gospodarstwa agroturystyczne mogą stanowić doskonałą „bazę wypadową” dla jednodniowych wycieczek w stronę Bieszczad, Przemysła, Łańcuta, Krosna itp..

Od 2004 r. liczba gospodarstw, które podjęły się prowadzenia działalności agroturystycznej wzrosła o 100%. W chwili obecnej funkcjonuje w gminie 11 takich gospodarstw, w tym 5 w Bachórze, po 2 w Harcie i Dąbrówce Starzeńskiej i po 1 w Ulanicy i Dylągowej.

Co do bazy gastronomicznej jedynym punktem w tej branży jest działająca Karczma „Pod Semaforem” w Bachórze.

Kompleks Rekreacyjno- Sportowy "Pod Dębiną" w Bachórze

Na terenie Gminy Dynów w bardzo bliskiej odległości od stacji kolejki wąskotorowej Bachórz od 2012 r. funkcjonuje Kompleks Rekreacyjno - Sportowy, zwany też stacją wodną ponieważ znajduje się na szlaku kajakowym nad Sanem. Kompleks tworzą boiska do siatkówki i siatkówki plażowej, kort tenisowy, pole namiotowe, zadaszony budynek z dużym grillem (stoły, ławki) oraz zaplecze sanitarne (toalety, prysznice) istnieje możliwość podpięcia przyczep kempingowych i rozbicia namiotów. Całość jest oświetlona. Wydzielono dróżki prowadzące nad San i parkingi.

Obiekt wykorzystywany jest do organizacji gminnych imprez takich jak pikniki, Dożynki. Chętnie wynajmują go osoby prywatne (w 2014 r. obiekt był wynajęty 20 razy w sezonie letnim).

Dostępność turystyczna w Gminie Dynów dla osób niepełnosprawnych

Dostępność obiektów dla osób starszych i niepełnosprawnych w branży turystycznej wymaga poprawy i przygotowania w tym zakresie odpowiedniej oferty. Wiele osób potrzebuje dodatkowego wsparcia, by móc w pełni skorzystać z rozrywki i atrakcji turystycznych. Zwiększając dostępność oferty zwiększa się grupę klientów.

Rola Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Celem promocji turystycznej regionu, gminy Dynów, Krzywca, Dubiecko, Dydnia, Nozdrzec oraz miasto Dynów, powołały w czerwcu 1996 roku Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego. Jego zadaniem jest pomoc w realizacji zadań publicznych tworzących go gmin, udostępnianie informacji turystycznej oraz podejmowanie działań, które przyspieszą rozwój turystyki i ochrony środowiska tego terenu.

ANALIZA SWOT

Analiza uwarunkowań rozwojowych SWOT, mająca postać analizy silnych i słabych stron gminy oraz szans i zagrożeń, została opracowana na podstawie: zdiagnozowanej w pierwszej części Strategii sytuacji społeczno – gospodarczej gminy Dynów, wyników ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców gminy oraz na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych.

Analizie poddane zostały następujące obszary:

1. Zaspokojenie potrzeb mieszkańców
2. Potencjały i zasoby Gminy.
3. Gospodarka i promocja Gminy.

W sposób szczegółowy wyznaczono dla tych obszarów podstawowe mocne i słabe strony wynikające z uwarunkowań wewnętrznych oraz szanse i zagrożenia wynikające z uwarunkowań zewnętrznych, czyli czynników niezależnych od mieszkańców i władz gminy.

Czynniki rozwojowe w zakresie zaspokojenia potrzeb mieszkańców.

Mocne strony Gminy	Słabe strony Gminy
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jakość edukacji, ▪ Aktywność organizacji; pozarządowych i społecznych, ▪ Istniejące zabytki kultury i historii (zabytkowe kościoły, cmentarze, ruiny zamku), ▪ Istniejący potencjał dla rozwoju turystyki wiejskiej, ▪ Walory przyrodniczo - krajobrazowe gminy, ▪ Systematycznie rozbudowywana i unowocześniana infrastruktura techniczna,	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niski poziom dochodów mieszkańców w porównaniu do średniej krajowej, ▪ Negatywne skutki migracji - eurosieroctwo, ▪ Duża grupa bezrobotnych – bez kwalifikacji, w wieku 50+, ▪ Niska zdolność do samozatrudnienia – niska przedsiębiorczość mieszkańców, ▪ Niska elastyczność osób bez pracy lub zagrożonych utratą pracy w podnoszeniu lub zmianie kwalifikacji zawodowych, ▪ Brak miejsc pracy, ▪ Niskie kwalifikacje zawodowe lub ich brak znacznej części osób bezrobotnych, ▪ Znaczny odsetek osób pracujących bez umowy, ▪ Ukryte bezrobocie, ▪ Niskotowarowe gospodarstwa rolne (małe, rozdrobnione), ▪ Brak domu pomocy społecznej, ▪ Brak opieki całodobowej dla samotnych i opuszczających szpital, ▪ Brak Punktu Interwencji Kryzysowej, ▪ Niewystarczająca ilość lokali socjalnych, ▪ Ograniczony dostęp do miejsc użyteczności publicznej dla niepełnosprawnych - bariery architektoniczne, ▪ Występowanie zjawiska dziedziczenia biedy postawa bierna przypadki nie podejmowania pracy ze względu na zasiłek ▪ Brak mieszkań chronionych,

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Występowanie zjawiska przemocy w rodzinie, ▪ Wzrastający problem alkoholizmu, w tym wśród osób młodych, ▪ Zły stan i standard techniczny części dróg, ▪ Zbyt mała ilość chodników, ▪ Zły stan urządzeń odwadniających i melioracyjnych, ▪ Brak wodociągów, okresowe braki wody w ujęciach prywatnych – obniżający się poziom wód gruntowych, ▪ Niezdrowy styl i tryb życia powodujący m.in. takie konsekwencje jak: otyłość, wady postawy, niska sprawność fizyczna, ▪ Długi czas oczekiwania na wizyty u lekarzy specjalistów lub na badania, ▪ Brak punktu ratownictwa medycznego na terenie Gminy, ▪ Brak lekarzy specjalistów na terenie Gminy np. ginekologa, psychiatry i psychologa, stomatologa, ▪ Niskie limity kontraktów na zabiegi rehabilitacyjne, ▪ Niska świadomość społeczna dotycząca badań kontrolnych i profilaktyki ▪ Mała ilość akcji profilaktycznych, ▪ Brak opieki medycznej w weekendy, święta i po godz. 18, ▪ Niewystarczająca opieka medyczna, stomatologiczna w szkołach, ▪ Niewystarczające możliwości finansowe Gminy w zakresie wspierania działalności organizacji pozarządowych, ▪ Niewystarczająca baza sportowo-rekreacyjna szkół, braki w wyposażeniu; ▪ Niewystarczająca rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna ogólnodostępna, ▪ Mało placów zabaw dla dzieci ogólnodostępnych, ▪ Ograniczona liczba cyklicznych imprez kulturalnych i sportowych na terenie Gminy, ▪ Bardzo ograniczone środki finansowe organizacji pozarządowych i społecznych na działalność, ▪ Zbyt rozbudowana sieć szkół;
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ wsparcie administracyjne organizacji pozarządowych i społecznych, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Odptyw siły roboczej do większych ośrodków gospodarczych,

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Łatwiejszy dostęp do funduszy dla organizacji pozarządowych i społecznych, ▪ Oferta zagospodarowania wolnego czasu dla mieszkańców przez organizacje pozarządowe i społeczne, ▪ Rozwój/wsparcie wolontariatu, ▪ Reorganizacja szkół na terenie gminy, ▪ Dofinansowanie przez PUP aktywizacji zawodowej tj. stażu i prac społ. użytecznych, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Złe warunki makroekonomiczne do tworzenia nowych miejsc pracy, ▪ Coraz częstsze przypadki występowania anomalii pogodowych – zjawisk o gwałtownym przebiegu, ▪ Niedostateczny poziom dofinansowania placówek służby zdrowia, ▪ Niewydolny system współpracy lecznictwa otwartego i zamkniętego – współpracy podmiotów publicznych i niepublicznych, ▪ Kryterium dochodowe ograniczające liczbę osób kwalifikujących się do objęcia pomocą społeczną, ▪ Wysokie koszty leczenia poza systemem NFZ, ▪ Wysokie ceny leków, ▪ Niekorzystny wpływ niżu demograficznego na sytuację systemu edukacji w Gminie, ▪ Ciągłe zmieniające się prawo oświatowe, ▪ Subwencje i dotacje oświatowe niepokrywające faktycznych kosztów utrzymania sieci szkół w Gminie, ▪ Coraz wyższe koszty związane z utrzymaniem szkół i przedszkoli,
--	--

Czynniki rozwojowe w zakresie potencjałów i zasobów Gminy.

Mocne strony Gminy	Słabe strony Gminy
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Instytucje kultury – biblioteki, ▪ Tradycje i zwyczaje, ▪ Obiekty zabytkowe, ▪ Budynki użyteczności publicznej (OSP, szkoły, domy ludowe), ▪ Potencjał rolniczy (możliwość rozwoju w kierunku rolnictwa ekologicznego), ▪ Czyste środowisko naturalne; ▪ Gmina objęta programem „Błękitny San”, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Infrastruktura techniczna (kanalizacja, oczyszczalnia ścieków, wodociągi, chodniki) ▪ Słabe/brak wykorzystania budynków użyteczności publicznej ▪ Przestarzały sprzęt strażacki ▪ Nieuregulowany stan prawny niektórych dróg gminnych, ▪ Wymagające remontów i przebudowy mosty w ciągach dróg gminnych, ▪ Wymagająca modernizacji i rozbudowy sieć oświetleniowa dróg, ▪ Brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, ▪ Wysoka energochłonność części budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej, ▪ Niewystarczająca infrastruktura sportowa i rekreacyjna, ▪ Braki w nowoczesnym wyposażeniu szkół w pomoce dydaktyczne i pracownie przedmiotowe,

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Duże potrzeby związane z utrzymaniem i restaurowaniem zabytków, ▪ Niski stopień wykorzystywania odnawialnych źródeł energii, ▪ Mała liczba liderów lokalnych,
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tworzenie gospodarstw ekologicznych, ▪ Rozwój oczyszczalni przydomowych, ▪ Przepisy prawne umożliwiające bezpośrednią sprzedaż produktów rolnych w tym przetworzonych, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rosnące koszty budowy, remontów, modernizacji i utrzymania infrastruktury, ▪ Skomplikowane procedury formalno-prawne przygotowywania i realizacji inwestycji budowlanych (np. pozwolenia na budowę, nadzór, geodezja, decyzje środowiskowe), ▪ Wysokie koszty budowy instalacji do wykorzystania odnawialnych źródeł energii, ▪ Skomplikowane procedury pozyskania środków z dotacji zewnętrznych, ▪ Wysokie ceny ekologicznych nośników energii (gaz, prąd), ▪ Wysokie koszty modernizacji systemów grzewczych, ▪ Niedostateczna informacja na temat istniejących kredytów i dotacji na inwestycje proekologiczne, ▪ Ograniczenia prawne związane z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii np. związanych z lokalizacją na obszarach lub w pobliżu terenów objętych prawną ochroną, ▪ Ograniczone możliwości utrzymania i restaurowania zabytków pozostających własnością kościołów lub osób prywatnych, ▪ Niski stan wód/ niedobory wody w miejscowościach, ▪ Niska demografia, ▪ Starzejące się społeczeństwo, ▪ Emigracja zarobkowa, ▪ Eurosieroctwo, ▪ Brak miejsc pracy,

Czynniki rozwojowe w zakresie gospodarki i promocji Gminy.

Mocne strony Gminy	Słabe strony Gminy
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atrakcje turystyczne (zabytkowe kościoły, ruiny zamku i parki podworskie itp.), ▪ Atrakcyjne warunki naturalne (w tym krajobrazowe) dla rozwoju turystyki, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Słabo rozwinięta kooperacja między firmami, ▪ Zbyt niskie zainteresowanie zakładaniem własnej działalności gospodarczej, ▪ Ograniczone możliwości mikroprzedsiębiorstw w zakresie konkurencyjności poprzez niskie ceny, ▪ Zbyt niski poziom stosowania wysokich technologii i innowacyjności, ▪ Ograniczony zasięg ekspansji rynkowej miejscowych firm, ▪ Częsty brak specjalizacji w prowadzonej działalności powodujący pogorszenie jakości produkcji, usług, ▪ Małe wyposażenie w kapitał trwały i obrotowy, ▪ Słaba promocja Gminy pod względem rozwoju turystyki, ▪ Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna,
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bliskość ośrodków miejskich i przejść granicznych, ▪ Możliwość pozyskania środków zewnętrznych na tworzenie lub rozwój przedsiębiorstw, ▪ Korzystne położenie Gminy (ważne szlaki komunikacyjne), 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zbyt małe zainteresowanie inwestorów lokowaniem swoich przedsięwzięć w Gminie, ▪ Spowolnienie aktywności gospodarczej w kraju - spadek stopy wzrostu PKB, ▪ Niekorzystne (bardzo restrykcyjne) prawo budowlane w zakresie odbioru obiektów budowlanych służących działalności gospodarczej, ▪ Rygorystyczność przepisów związanych z ochroną środowiska, ▪ Zbyt duże obciążenia, fiskalne, administracyjne, ▪ Wysokie koszty energii, ▪ Odchodzenie wysoko wykwalifikowanych pracowników do większych ośrodków gospodarczych, ▪ Małe wykorzystanie potencjału wzrostu technologii informacyjno-komunikacyjnych,

Misja Gminy

Gmina Dynów jest sprzyjającym miejscem do życia dla mieszkańców oraz odwiedzających ją turystów. To obszar atrakcyjny kulturowo i przyrodniczo, nastawiony na rozwój nowoczesnej infrastruktury, efektywnego rolnictwa i ekologicznych sektorów działalności gospodarczej. To gmina, która uwzględnia potrzeby oraz dążenia lokalnej społeczności, wychodząc naprzeciw aspiracjom swoich mieszkańców.

Wizja Gminy

Gmina Dynów - atrakcyjna turystycznie, czysta ekologicznie, zasobna ekonomicznie dzięki: bogatemu dziedzictwu kulturowemu, wyspecjalizowanemu rolnictwu, zmodernizowanej infrastrukturze technicznej oraz turystyce, wykształconym mieszkańcom i ich przedsiębiorczości; przyjazna dla mieszkańców, inwestorów i gości.

Plan strategiczny dla Gminy Dynów na lata 2016 – 2026

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, wyniki przeprowadzonej ankiety wśród mieszkańców oraz analiza SWOT pozwoliły na sformułowanie celów strategicznych, celów operacyjnych oraz zadań.

Cele strategiczne	Cele operacyjne
1. Aktywne i bezpieczne społeczeństwo	1.1. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, 1.2. Poprawa warunków i jakości opieki zdrowotnej oraz opieki nad osobami starszymi, 1.3. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych i społecznych, 1.4. Poprawa zdrowia mieszkańców, 1.5. Wysoka jakość kształcenia i wychowania, 1.6. Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, 1.7. Poprawa sytuacji materialnej mieszkańców, 1.8. Rozwój nowoczesnych technologii, 1.9. Wzrost jakości działań kulturalno- oświatowych,
2. Rozwój infrastruktury wpływającej na poziom jakości życia mieszkańców.	2.1. Rozwój infrastruktury kulturalno – rekreacyjnej oraz sportowej, 2.2. Rozwój infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej, 2.3. Poprawa infrastruktury oświatowej, 2.4. Poprawa stanu technicznego budynków komunalnych i użyteczności publicznej, 2.5. Rozwój infrastruktury transportowej i komunikacyjnej,
3. Zachowane czyste środowisko naturalne.	3.1. Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii i gazu, 3.2. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców,
4. Zachowane zasoby dziedzictwa kulturowego.	4.1. Poprawa stanu technicznego zabytków, 4.2. Działania służące zachowaniu tożsamości lokalnej,
5. Wzrost potencjału gospodarczego Gminy.	5.1. Wspieranie i rozwój przedsiębiorczości, 5.2. Rozwój usług turystycznych, 5.3. Tworzenie warunków dla rozwoju rolnictwa, w tym rolnictwa ekologicznego, 5.4. Rozwój infrastruktury turystycznej, 5.5. Współpraca regionalna z gminami i innymi partnerami społecznymi oraz gospodarczymi na rzecz rozwoju regionu, 5.6. Poprawa działań służących promocji gminy,

Cel strategiczny 1: Aktywne i bezpieczne społeczeństwo

Cele operacyjne 1	Zadania
1.1. Poprawa bezpieczeństwa publicznego	1.1.1. Zapewnienie wysokiej gotowości bojowej jednostek OSP, 1.1.2. Zapewnienie dostępu do usług pomocy prawnej, wsparcia terapeuty, poradni rodzinnej, 1.1.3. Podnoszenie świadomości dotyczącej zachowań w sytuacjach niebezpiecznych,

	1.1.4. Zwiększenie liczby patroli policji,
1.2. Poprawa warunków i jakości opieki zdrowotnej oraz opieki nad osobami starszymi	1.2.1. Zwiększenie dostępu do lekarzy specjalistów, 1.2.2. Rozwój usług opiekuńczych dla osób starszych,
1.3. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych i społecznych	1.3.1. Utworzenie funduszu na wkłady własne dla organizacji pozarządowych i społecznych, 1.3.2. Doradztwo w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, 1.3.3. Wsparcie finansowe i rzeczowe organizacji, 1.3.4. Podnoszenie kwalifikacji i umiejętności liderów lokalnych, 1.3.5. Promocja wolontariatu,
1.4. Poprawa zdrowia mieszkańców	1.4.1. Poprawa stanu technicznego i wyposażenia placówek zdrowia, 1.4.2. Wspieranie działań związanych ze zwiększeniem dostępu do specjalistycznej opieki medycznej i rehabilitacji, 1.4.3. Wspieranie aktywnego i zdrowego stylu życia, 1.4.4. Rozszerzenie działań profilaktycznych i wsparcie rodzin dotkniętych przemocą i/lub uzależnieniami,
1.5. Wysoka jakość kształcenia i wychowania	1.5.1. Utworzenie miejsc przedszkolnych zapewniających 10 godz. opiekę, 1.5.2. Doposażenie pracowni przedmiotowych, 1.5.3. Podnoszenie kwalifikacji i umiejętności kadry pedagogicznej, 1.5.4. Zagwarantowanie dzieciom i młodzieży atrakcyjnych zajęć pozalekcyjnych, 1.5.5. Utworzenie funduszu stypendialnego dla zdolnej młodzieży i uczniów,
1.6. Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego	1.6.1. Tworzenie warunków sprzyjających zaangażowaniu mieszkańców w działania o charakterze społecznym, 1.6.2. Wspieranie i promowanie działań społecznych organizacji pozarządowych, 1.6.3. Realizacja imprez i inicjatyw integrujących środowiska, 1.6.4. Podejmowanie innowacyjnych działań przyczyniających się do wzrostu aktywności społecznej,
1.7. Poprawa sytuacji materialnej mieszkańców	1.7.1. Wspieranie sektora ekonomii społecznej, 1.7.2. Organizacja i współpraca w przygotowaniu oferty szkoleń umożliwiających podnoszenie lub zmianę kwalifikacji zawodowych, 1.7.3. Współpraca z instytucjami i organizacjami na rzecz zwiększenia możliwości zatrudnienia,
1.8. Rozwój nowoczesnych technologii	1.8.1. Wdrożenie pakietu e-usług w Urzędzie Gminy, 1.8.2. Zmniejszenie obszarów wykluczonych cyfrowo w gminie, 1.8.3. Wspieranie działań edukacyjnych podnoszących kompetencje cyfrowe mieszkańców, 1.8.4. Realizacja projektów z zakresu społeczeństwa informacyjnego,
1.9. Wzrost jakości działań kulturalno- oświatowych	1.9.1. Wsparcie działalności świetlic wiejskich, 1.9.2. Działania aktywizujące mieszkańców w oparciu o instytucje kultury,

1.9.3. Podnoszenie kwalifikacji i umiejętności pracowników instytucji kultury i wolontariuszy,
1.9.4. Przekształcenie GBP wraz z filiami w nowoczesne centra dostępu do wiedzy, kultury oraz ośrodki życia społecznego,

Cel strategiczny 2: Rozwój infrastruktury wpływającej na poziom jakości życia mieszkańców

Cele operacyjne 2	Zadania
2.1. Rozwój infrastruktury kulturalno – rekreacyjnej oraz sportowej	2.1.1. Rozbudowa infrastruktury sportowej, turystycznej i rekreacyjnej, 2.1.2. Organizowanie i wyposażanie miejsc do prowadzenia imprez plenerowych,
2.2. Rozwój infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej	2.2.1. Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej, 2.2.2. Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej, 2.2.3. Budowa nowej oczyszczalni ścieków oraz modernizacja istniejących, 2.2.4. Zapewnienie mieszkańcom alternatywnych rozwiązań poprzez udział w programach wspierające budowę przydomowych lub lokalnych oczyszczalni ścieków, studni głębinowych, ujęć wody,
2.3. Poprawa infrastruktury oświatowej	2.3.1. Modernizacja obiektów szkolnych, 2.3.2. Adaptacja istniejących budynków oświatowych na potrzeby przedszkola,
2.4. Poprawa stanu technicznego budynków komunalnych i użyteczności publicznej	2.4.1. Remonty, adaptacja, modernizacja i termomodernizacja istniejących budynków komunalnych i użyteczności publicznej, 2.4.2. Likwidacja barier architektonicznych w budynkach mienia komunalnego użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych,
2.5. Rozwój infrastruktury transportowej i komunikacyjnej	2.5.1. Rozwój i poprawa stanu gminnej infrastruktury drogowej a także zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy poprzez współpracę z innymi zarządcami dróg, 2.5.2. Tworzenie miejsc parkingowych szczególnie przy obiektach publicznych i obiektach turystycznych, 2.5.3. Poprawa dostępu do szerokopasmowego internetu poprzez uczestnictwo w rozbudowie sieci szkieletowych, 2.5.4. Budowa i modernizacja chodników dla pieszych oraz infrastruktury towarzyszącej,

Cel strategiczny 3: Zachowane czyste środowisko naturalne

Cele operacyjne 3	Zadania
3.1. Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii i gazu	3.1.1. Promowanie energii ze źródeł odnawialnych, 3.1.2. Realizowanie projektów zwiększających stopień wykorzystania energii odnawialnej,

	3.1.3. Ograniczenie stopnia emisji gazów cieplarnianych poprzez termomodernizację budynków,
3.2. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców	3.2.1. Organizowanie akcji informacyjnych związanych z ochroną środowiska, 3.2.2. Promowanie ekologicznego stylu życia,

Cel strategiczny 4: Zachowane zasoby dziedzictwa kulturowego

Cele operacyjne 4	Zadania
4.1. Poprawa stanu technicznego zabytków	4.1.1 Prowadzenie remontów, konserwacji i rewitalizacji zabytków,
4.2. Działania służące zachowaniu tożsamości lokalnej	4.2.1. Promocja lokalnej kultury i tradycji, 4.2.2. Wspieranie rozwoju i działalności zespołów folklorystycznych, 4.2.3. Promowanie lokalnej działalności artystycznej, 4.2.4. Wydawanie publikacji popularyzujących dziedzictwo kulturowe, 4.2.5. Organizowanie wydarzeń kulturalnych, 4.2.6. Wspieranie rozwoju i nabywania nowych kwalifikacji instruktorów i animatorów kultury,

Cel strategiczny 5: Wzrost potencjału gospodarczego Gminy

Cele operacyjne 5	Zadania
5.1. Wspieranie i rozwój przedsiębiorczości	5.1.1. Prowadzenie akcji promujących samozatrudnienie jako forma rozwoju zawodowego, 5.1.2. Organizacja kursów i szkoleń w zakresie przedsiębiorczości oraz zarządzania,
5.2. Rozwój usług turystycznych	5.2.1. Utworzenie atrakcyjnej oferty turystycznej przy wykorzystaniu zasobów historycznych, przyrodniczych i kulturowych, 5.2.2. Odpowiednie oznakowanie i wyposażenie obiektów zabytkowych oraz walorów przyrodniczych z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych, 5.2.3. Rozbudowa infrastruktury turystycznej, 5.2.4. Wsparcie i promowanie tworzenia gospodarstw agroturystycznych,
5.3. Tworzenie warunków dla rozwoju rolnictwa, w tym rolnictwa ekologicznego	5.3.1. Wsparcie i promowanie tworzenia gospodarstw ekologicznych, 5.3.2. Promocja lokalnych produktów rolnych,
5.4. Współpraca regionalna z gminami i innymi partnerami społecznymi oraz gospodarczymi na rzecz rozwoju regionu	5.4.1. Wspieranie i aktywny udział w partnerstwach, 5.4.2. Udział w projektach partnerskich,
5.5. Poprawa działań służących promocji gminy.	5.5.1. Współpraca z mediami lokalnymi i regionalnymi,

- 5.5.2. Budowanie marki miejsca (m. in. opracowanie herbu gminy, witaczy, materiałów promocyjnych),
- 5.5.3. Opracowanie i wydanie materiałów promocyjnych,
- 5.5.4. Zwiększenie wydatków na promocję,
- 5.5.5. Wykorzystanie gier terenowych /questów/ do promocji gminy,
- 5.5.6. Promocja gminy z wykorzystaniem nowoczesnych technologii,

Zgodność strategii z dokumentami zewnętrznymi

W systemie zarządzania polityką rozwoju Strategia pełni kluczową rolę, jako generalny plan postępowania władz samorządowych, partnerów gospodarczych i społecznych, którzy mogą się na nią powoływać w procesie pozyskiwania środków zewnętrznych oraz w oparciu o nią budować własne plany strategiczne. Dzięki temu dokument ten jest również narzędziem kierowania i intensyfikowania współpracy z partnerami samorządowymi, prywatnymi i pozarządowymi w układzie zarówno lokalnym, jak i regionalnym. Tworzenie partnerstw na etapie realizacji poszczególnych kierunków interwencji niniejszej Strategii, będzie miało kluczowe znaczenie dla rozwoju Gminy, w tym również w związku z pozyskiwaniem zewnętrznych środków finansowych. Realizacja wyzwań rozwojowych Gminy Dynów będzie się wiązać z podejmowaniem współpracy pomiędzy samorządami wszystkich szczebli, instytucjami państwowymi, partnerami społecznymi i prywatnymi. Stąd też Strategia nie obejmuje wyłącznie zadań będących w kompetencjach samorządu gminnego, ale wskazuje na rozwiązania niezbędne dla stałego i efektywnego rozwoju całej wspólnoty lokalnej. Takie podejście jest zgodne z nowym paradygmatem polityki regionalnej państwa - wieloszczeblowym zarządzaniem Strategią.

Strategia Rozwoju Gminy Dynów na lata 2016 - 2026 jest spójna z priorytetami i celami dokumentów szczebla krajowego i regionalnego, tj. *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie; Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030 r.; Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2020 r.*; krajowych strategii sektorowych oraz *Strategii Rozwoju Województwa- Podkarpackie 2020*. Dokument jest zgodny z założeniami krajowych Programów Operacyjnych:

- Programem Operacyjnym Polska Wschodnia 2014 - 2020,
- Programem Operacyjnym Polska Cyfrowa 2014 - 2020,
- Programem Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020,
- Programem Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014 - 2020,
- Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020,
- oraz Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

Zarządzanie strategią

Aby Strategia Rozwoju Gminy Dynów osiągnęła zakładane efekty władze Gminy oraz wszystkie osoby, którym bliski jest los oraz, które uczestniczyły w procesie jej tworzenia, powinni:

- aktywnie uczestniczyć w realizacji poszczególnych celów strategicznych

- czuwać nad tym, aby założenia Strategii były sukcesywnie wdrażane,
- na bieżąco monitorować postępy w jej wdrażaniu,
- zgłaszać pomysły, uwagi i propozycje zmian,
- wyszukiwać nowatorskie rozwiązania w otoczeniu,
- wychwytywać w otoczeniu pojawiające się szanse na rozwój gminy,
- identyfikować oraz ograniczać zagrożenia i przeszkody, które mogłyby opóźnić rozwój gminy,
- pobudzać prorozwojowe inicjatywy społeczne, gospodarcze, kulturalne,
- aktywnie uczestniczyć w pozyskiwaniu środków finansowych na realizację założeń Strategii ze źródeł budżetowych, pozabudżetowych krajowych i zagranicznych, w tym z Unii Europejskiej.

Efekty Strategii Rozwoju Gminy Dynów w dużym stopniu uzależnione są od stopnia zaangażowania w jej realizację władz Gminy, instytucji, podmiotów gospodarczych, grup społecznych oraz wszystkich mieszkańców, którzy rozumieją potrzebę nieustannego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a także troszczą się o jej zrównoważony rozwój oraz konkurencyjną pozycję w powiecie, regionie oraz Polsce.

Wójt Gminy jako organ władzy wykonawczej sprawuje swój mandat przy pomocy Urzędu Gminy. Dlatego celowym jest sformułowanie misji i wizji Urzędu Gminy jako elementu pozwalającego ukierunkować działania i podejmować decyzje o aktywności zgodnie z zapisami Planu Strategicznego dla Gminy Dynów.

Misja Urzędu Gminy Dynów:

Stałe doskonalenie działania Urzędu Gminy w zakresie wykonywania zadań Gminy Dynów na rzecz społeczności lokalnej.

Wizja Urzędu Gminy Dynów:

Nowoczesny Urząd Gminy realizujący skutecznie misję i wizję Gminy Dynów określoną w strategii rozwoju Gminy.

Monitoring realizacji strategii

Strategia Rozwoju Gminy Dynów opracowana została z udziałem społeczeństwa. Dokument ten nie jest jednak zamknięty z uwagi na to, że w trakcie realizacji może podlegać okresowej ocenie, z której wyciągnięte wnioski będą w nim uwzględniane. Aby Strategia przyniosła zaplanowane efekty musi być systematycznie monitorowana. Systematyczna kontrola umożliwi bowiem wczesne wykrycie ewentualnych nieprawidłowości występujących przy realizacji założonych celów. Dzięki systematycznie przeprowadzanej kontroli będzie możliwe także określenie stopnia wdrożenia Strategii, a więc stopnia realizacji zaplanowanych działań.

Realizacja Strategii należy do władz samorządowych gminy, a w szczególności do Wójta Gminy Dynów, ponieważ to właśnie on kierując bieżącą działalnością gminy ma największy wpływ na opracowanie Strategii, następnie na jej wdrażanie, a w końcu na ocenę jej realizacji. Wójt gminy jest kluczową postacią w procesie monitoringu. Do jego głównych zadań będzie należał m.in. bezpośredni nadzór nad wdrażaniem Strategii.

Spis Wykresów

Wykres 1 Procentowa liczba mieszkańców wsi Gminy Dynów	14
Wykres 2 Liczba małżeństw	15
Wykres 3 Liczba etatów nauczycielskich i liczba nauczycieli zatrudniona w szkołach prowadzonych przez Gminę Dynów	18
Wykres 4 Liczba uczniów Szkół Podstawowych i Gimnazjów od 1999 roku.	18
Wykres 5 Liczba dzieci zameldowanych na pobyt stały i czasowy w Gminie Dynów w latach 2011 – 2014	19
Wykres 6 Porównanie liczby osób oraz izb przypadających na 1 osobę w gminach powiatu rzeszowskiego	20
Wykres 7 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON działające na terenie Gminy Dynów według wybranych sekcji	24
Wykres 8 Użytkowanie gruntów według granic administracyjnych.	27
Wykres 9 Kierunki produkcji rolnej w Gminie Dynów	28
Wykres 10 Powierzchnia zasiewów zbóż w gospodarstwach indywidualnych w 2010 roku	29
Wykres 11 Drogi gminne publiczne według rodzaju nawierzchni	31

Spis Tabel

Tabela 1 Liczba mieszkańców i powierzchnia gminy	8
Tabela 2 Ruch naturalny	14
Tabela 3 Liczba rozwodów w województwie podkarpackim	15
Tabela 4 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w Gminie Dynów	16
Tabela 5 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w Gminie Dynów	16
Tabela 6 Saldo migracji w Gminie Dynów	17
Tabela 7 Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół prowadzonych przez Gminę Dynów	17
Tabela 8 Zasoby mieszkaniowe na tle gmin powiatu rzeszowskiego	19
Tabela 9 Wskaźniki zasobów mieszkaniowych na tle powiatu rzeszowskiego ziemskiego.	20
Tabela 10 Formy własności budynków mieszkalnych w Gminie Dynów	21
Tabela 11 Decyzje o Warunkach Zabudowy w latach 2009 – 2014	21
Tabela 12 Zestawienie Punktów Opieki Medycznej w poszczególnych sołectwach gminy.	22
Tabela 13 Świadczenia rodzinne wypłacane przez GOPS w Dynowie	22
Tabela 14 Liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie Gminy Dynów w porównaniu z pozostałymi gminami powiatu rzeszowskiego.	24
Tabela 15 Nowo rejestrowane podmioty gospodarcze na terenie Gminy Dynów w latach 2012 – 2014 (Ewidencja Działalności gospodarczej – UG Dynów)	25
Tabela 16 Likwidowane podmioty gospodarcze na terenie Gminy Dynów w latach 2012 – 2014 (Ewidencja Działalności gospodarczej – UG Dynów)	25
Tabela 17 Średnia powierzchnia indywidualnych gospodarstw rolnych według rodzajów użytków Gminy Dynów na tle powiatu rzeszowskiego ziemskiego w 2014 roku	26
Tabela 18 Systematyka indywidualnych gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą w 2010 roku	27
Tabela 19 Liczba gospodarstw rolnych utrzymujących zwierzęta gospodarskie	29
Tabela 20 Utrzymywane zwierzęta gospodarskie	30

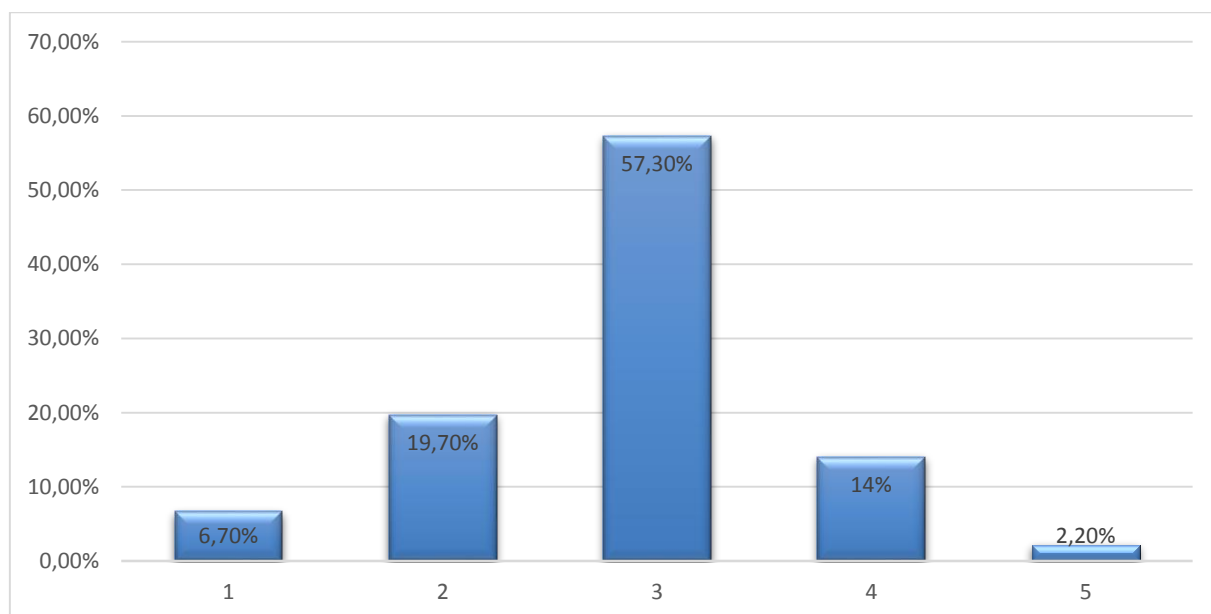
Tabela 21 Sieć dróg powiatowych w gminie Dynów	30
Tabela 22 Wykaz dróg gminnych na terenie Gminy Dynów.....	32
Tabela 23 Podstawowe dane dotyczące zaopatrzenia w wodę - stan w dniu 31.12.2014.	35
Tabela 24 Przepływy wód powierzchniowych.....	36
Tabela 26 Bilans ścieków bytowo – gospodarczych.....	38

Załącznik Nr 1: Wyniki badań ankietowych

W badaniu ankietowym możliwość udziału mieli wszyscy mieszkańcy Gminy Dynów. W ankietyzacji wzięło udział 178 osób w różnym wieku oraz z różnym wykształceniem. Najliczniejszą grupą wiekową wśród ankietowanych były osoby w wieku 26 - 45 lat, stanowiąc 47,2 % badanych, osoby w wieku poniżej 25 lat – 27,5 % oraz osoby w wieku 46 – 60 lat, które stanowiły 21,3% badanych. Najmniej liczącą grupę, bo tylko 3,9%, stanowili mieszkańcy gminy w wieku 61 i więcej lat. Kobiety stanowiły 66,3 % respondentów, natomiast mężczyźni 33,7 %.

Strefa społeczna

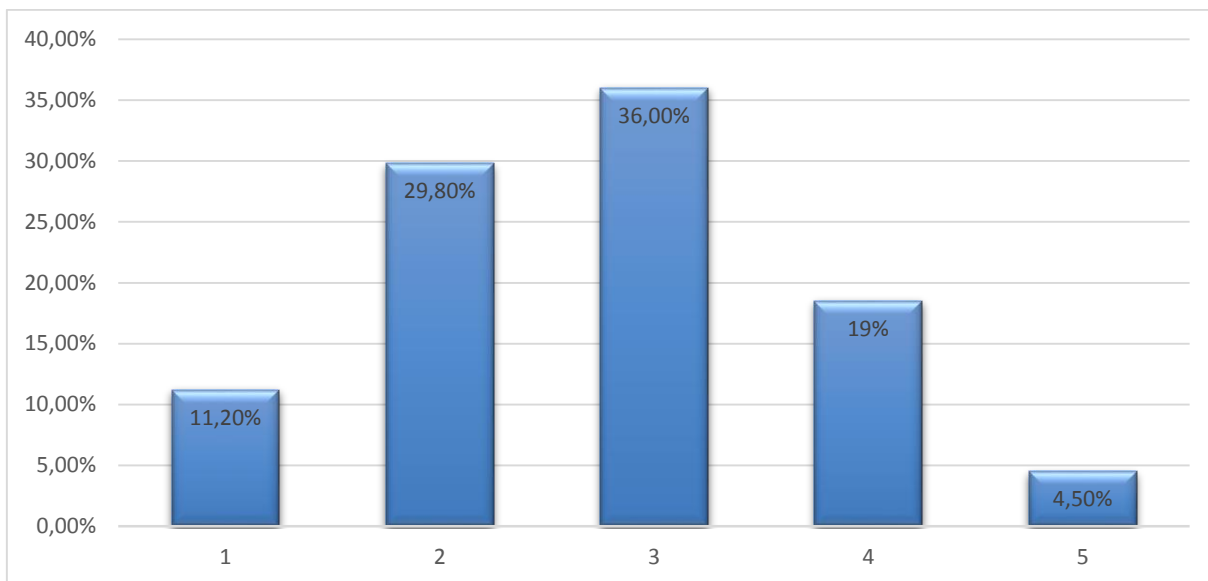
1. Jak oceniasz poziom zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczności?

Mieszkańcy biorący udział w badaniu, wg wskazań nie wykazują dużego zainteresowania sprawami społeczności lokalnej. 57 % osób oceniło tę dziedzinę dostatecznie. Średnia ocena może oznaczać niezdecydowanie lub brak wiedzy w tym zakresie. W związku z powyższym można stwierdzić, że poziom zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczności lokalnej jest niski.

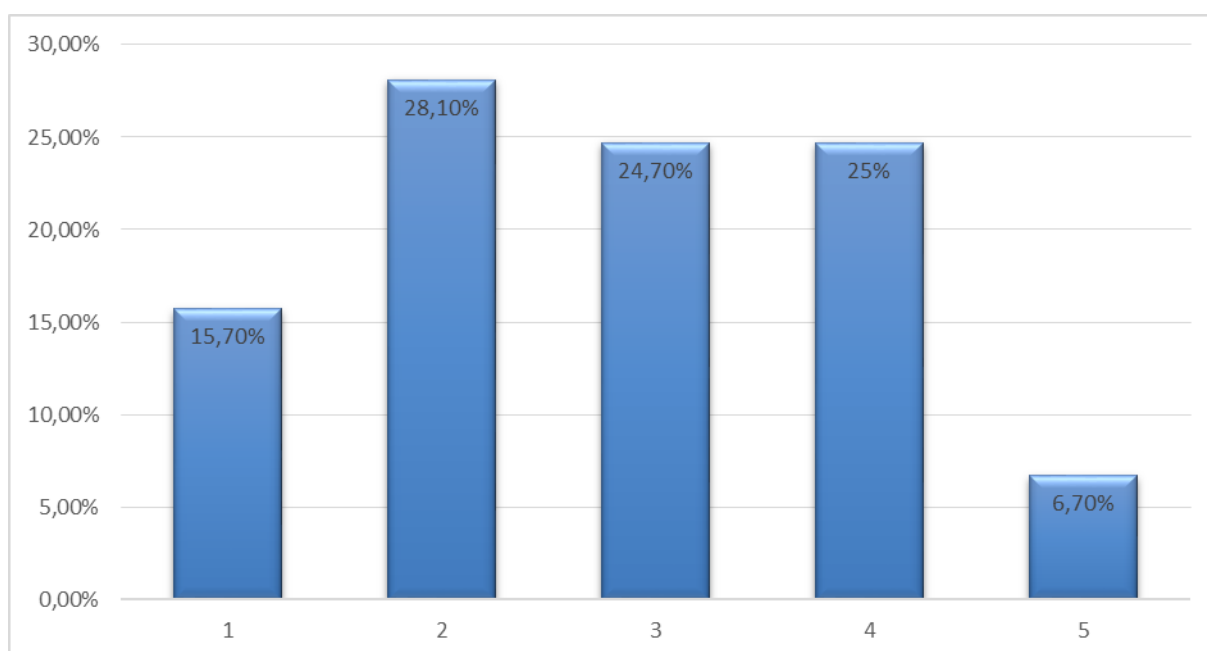
2. Jak oceniasz dostęp do usług ochrony zdrowia w gminie? (podstawowa opieka medyczna, stomatolog)

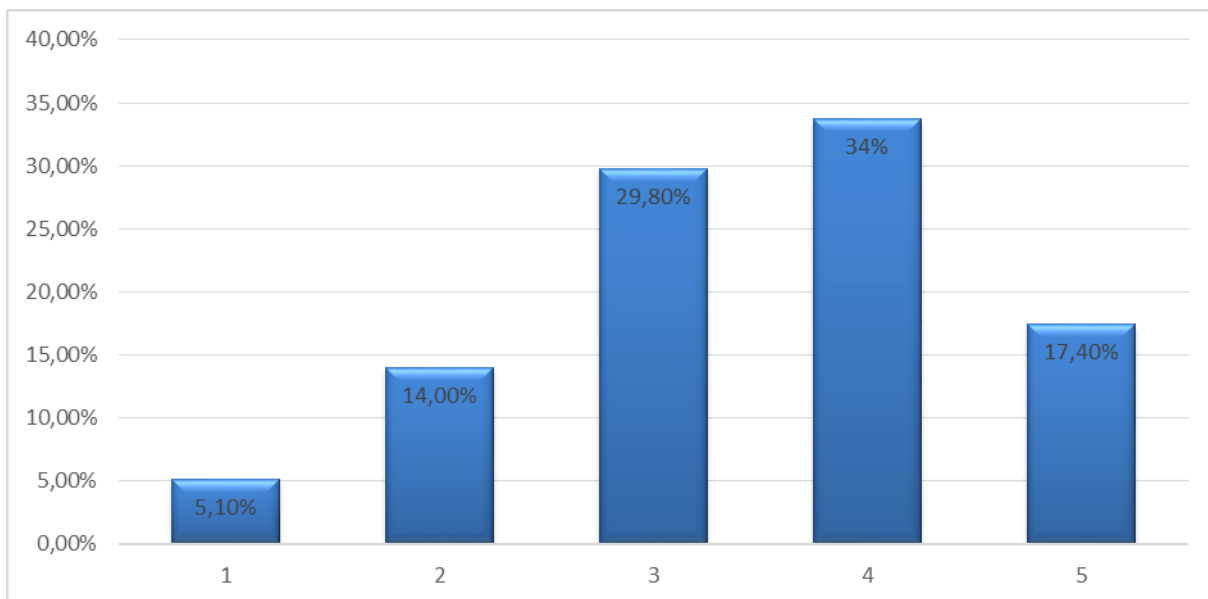
41% respondentów stwierdziło że dostęp do usług ochrony zdrowia w gminie jest niski. Zaledwie 23% osób uważa, że dostęp do tych usług jest dobry.

3. Jak oceniasz poziom usług pomocy społecznej w gminie? (praca socjalna, asystentura rodziny)

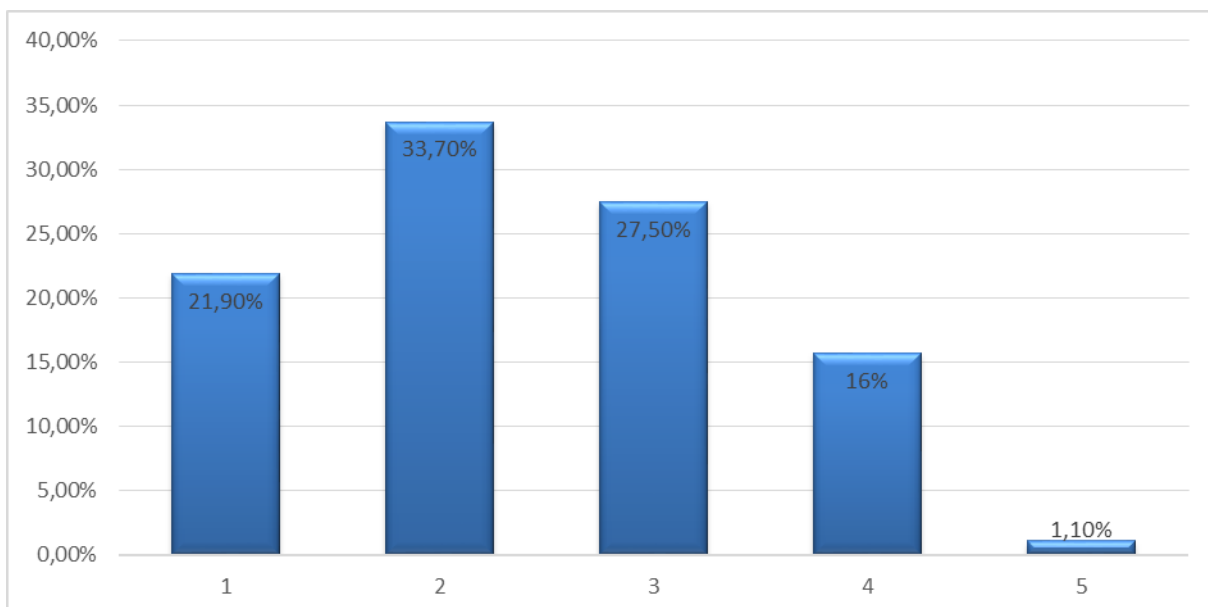
Ankietowani - 31% osób oceniło wysoko poziom usług opieki społecznej w gminie, natomiast 43,8% osób nisko ocenia poziomu usług pomocy społecznej.

4. Jak oceniasz wpływ działalności organizacji społecznych na jakość życia w gminie (OSP, KGW, Stowarzyszenia, itp.)

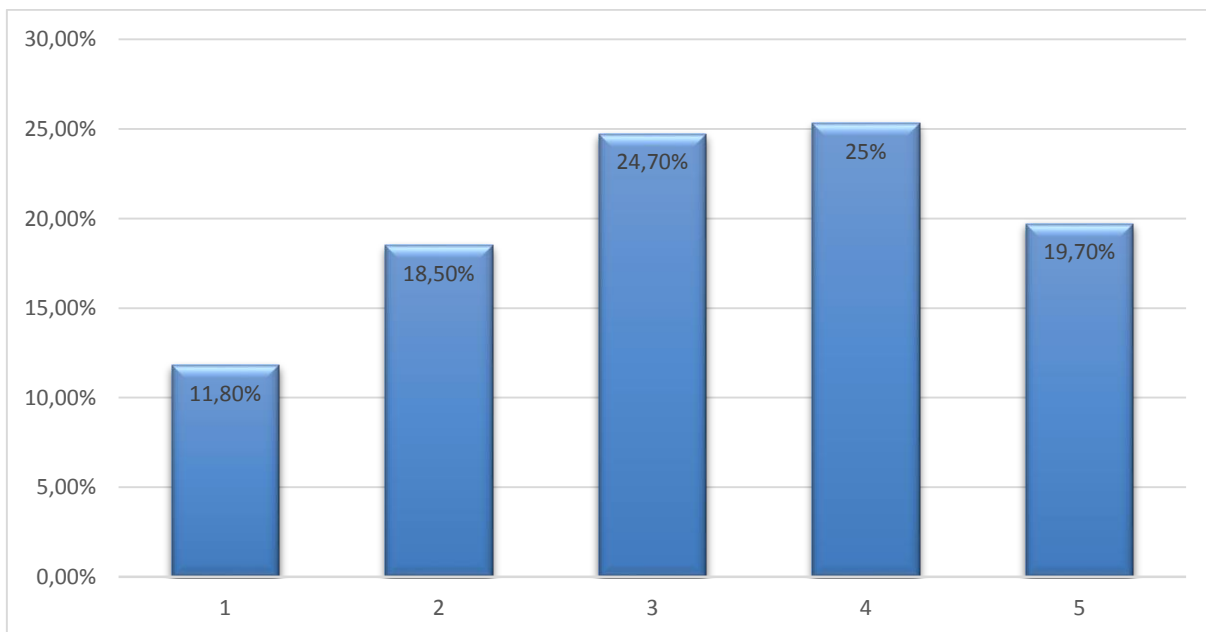
Zdecydowana większość respondentów (51,1% osób) ocenia średnio i wysoko wpływ działalności organizacji społecznych. 19,1% osób uważa, że działalność organizacji społecznych ma niski wpływ na jakość życia w gminie.

5. Jak oceniasz poziom usług skierowanych do seniorów? (usługi opiekuńcze, aktywizacja)

Tylko 16,8% osób uważa, że usługi dla seniorów są na poziomie dobrym. Zdecydowana większość badanych (55,6% uważa), że poziom usług skierowanych do seniorów jest niewystarczający.

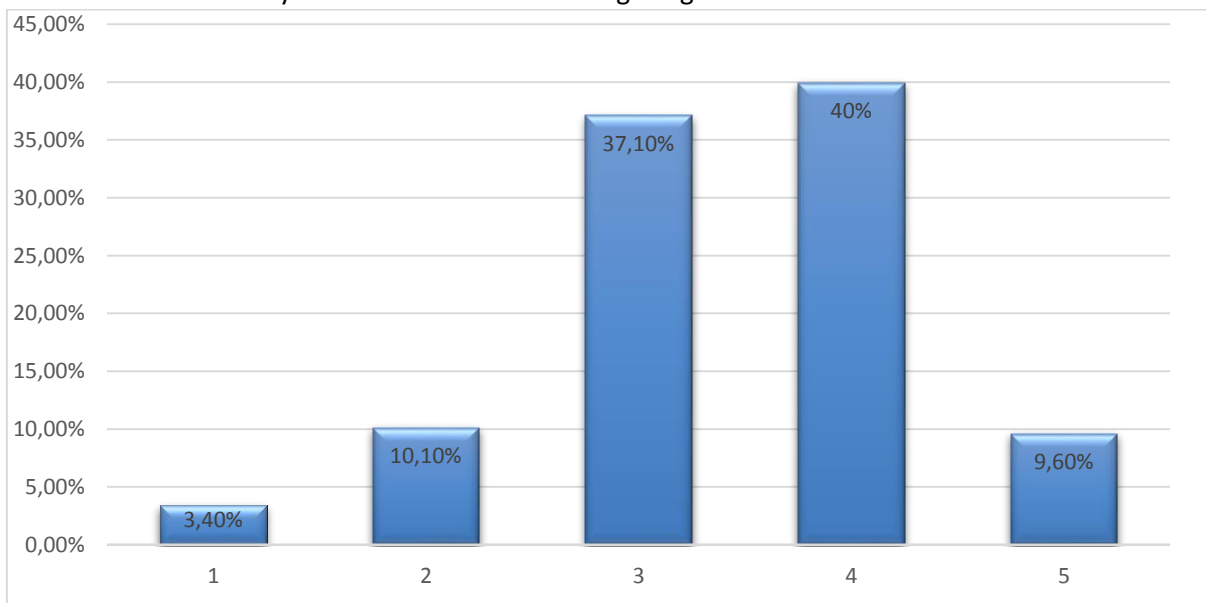
6. Jak oceniasz konieczność powstania w gminie domów opieki dziennej dla seniorów?

45% osób widzi potrzebę powstania domów opieki dziennej dla seniorów. 33,3% osób uważa za niepotrzebne powstanie w gminie domów opieki dziennej dla seniorów. Należy zwrócić uwagę, że ankietę wypełniło tylko 3,9% ankietowanych powyżej 61 roku życia.

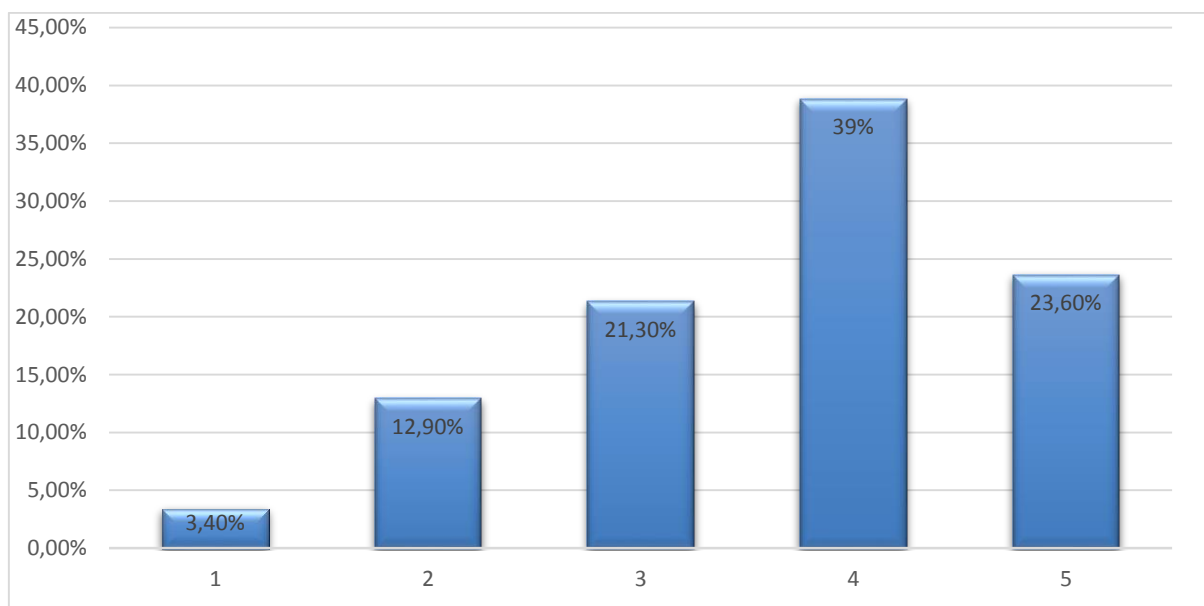
Środowisko

1. Jak oceniasz czystość środowiska naturalnego w gminie?

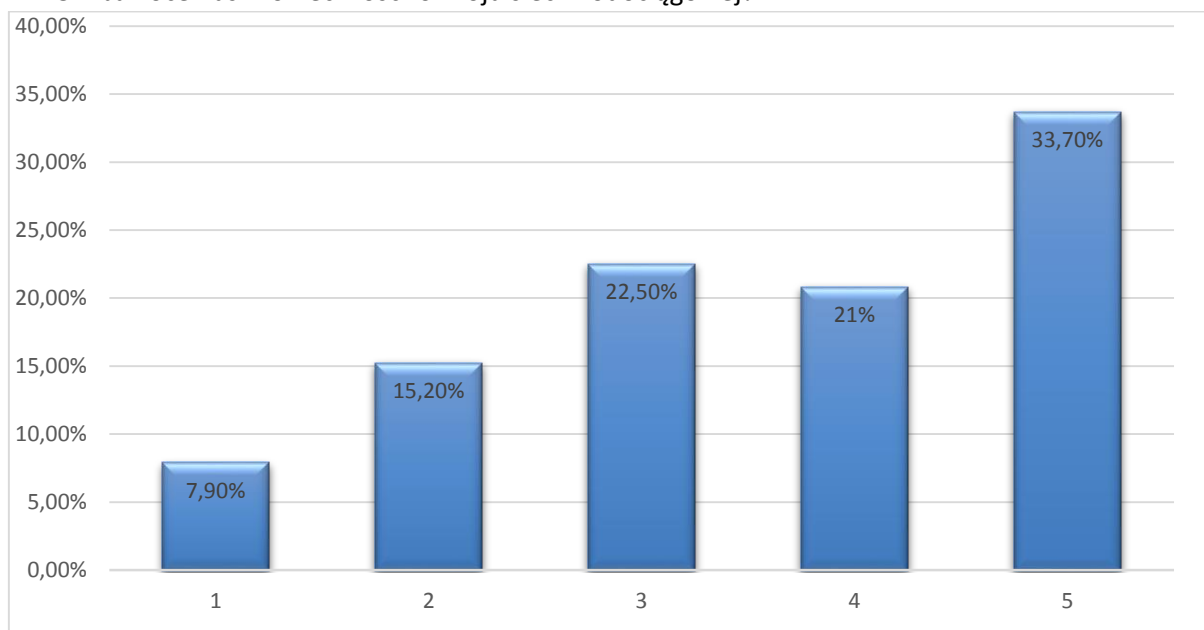
W grupie badanych osób 49,5 % uważa, że środowisko w gminie jest czyste, tylko 13,5 % osób oceniło negatywnie czystość środowiska.

2. Jak oceniasz system zbierania odpadów na terenie gminy?

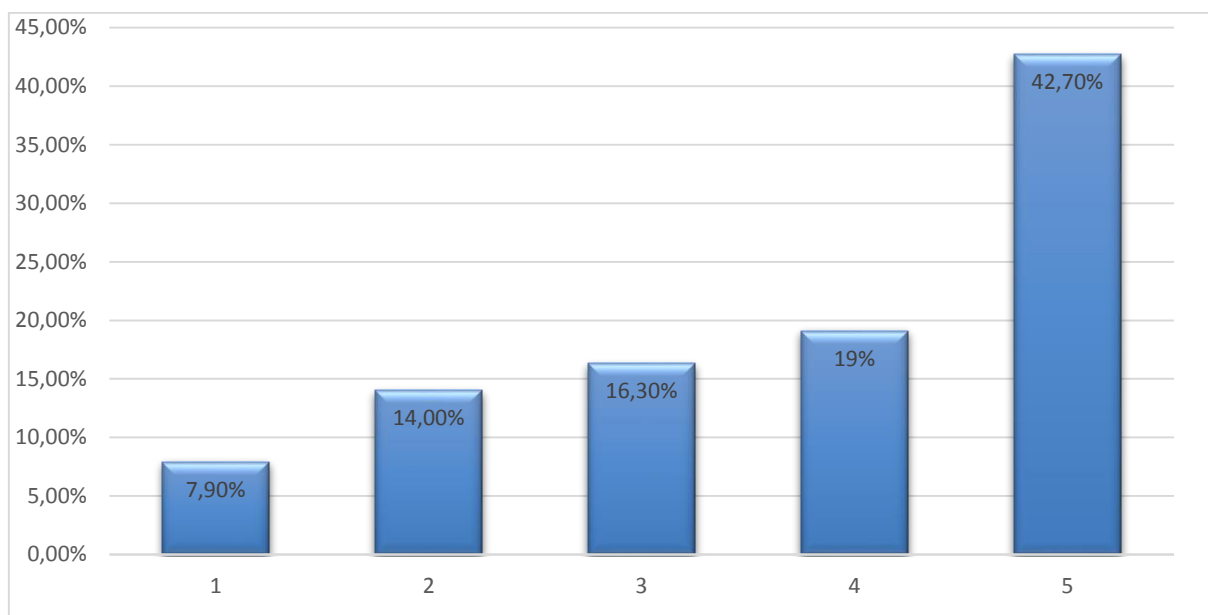
Funkcjonujący w gminie system zbierania odpadów komunalnych został oceniony wysoko - 62,4% oceniających. 16,3% osób jest niezadowolonych z obecnego systemu zbierania odpadów.

3. Jak oceniasz konieczność rozwoju sieci wodociągowej?

Oceniając konieczność rozwoju sieci wodociągowej w gminie 54,5% respondentów stwierdziło że takie działania są bardzo ważne, natomiast 23,1% osób nie widzi potrzeby rozwoju wodociągów.

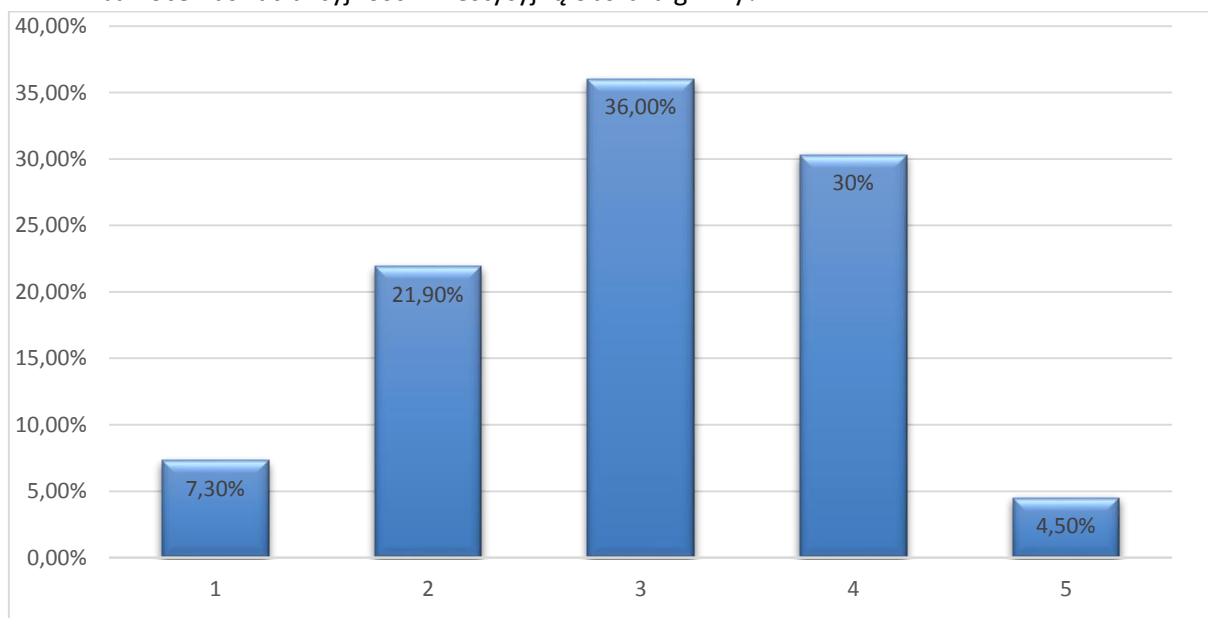
4. Jak oceniasz konieczność rozwoju systemu zagospodarowania ścieków? (sieć kanalizacyjna, oczyszczalnie przydomowe)

Oceniając konieczność rozwoju sieci kanalizacyjnej w gminie 61,8 % respondentów stwierdziło że takie działania są bardzo ważne dla gminy, natomiast 21,9 % osób nie widzi potrzeby budowy systemu zagospodarowania ścieków.

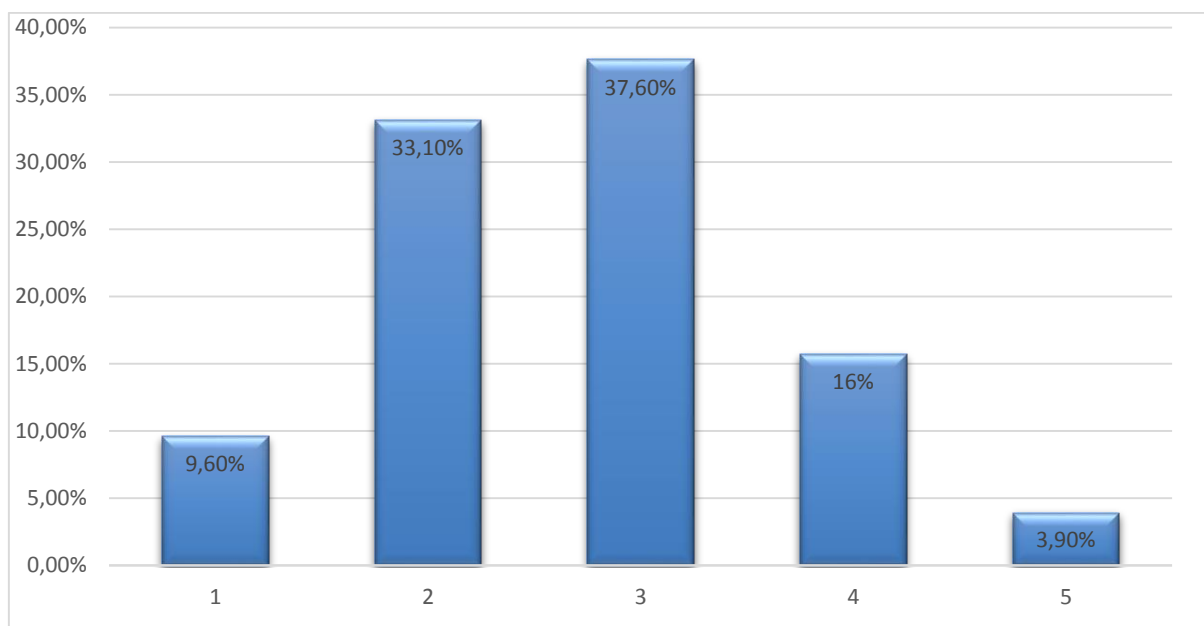
Gospodarka, rynek pracy

1. Jak oceniasz atrakcyjność inwestycyjną obszaru gminy?

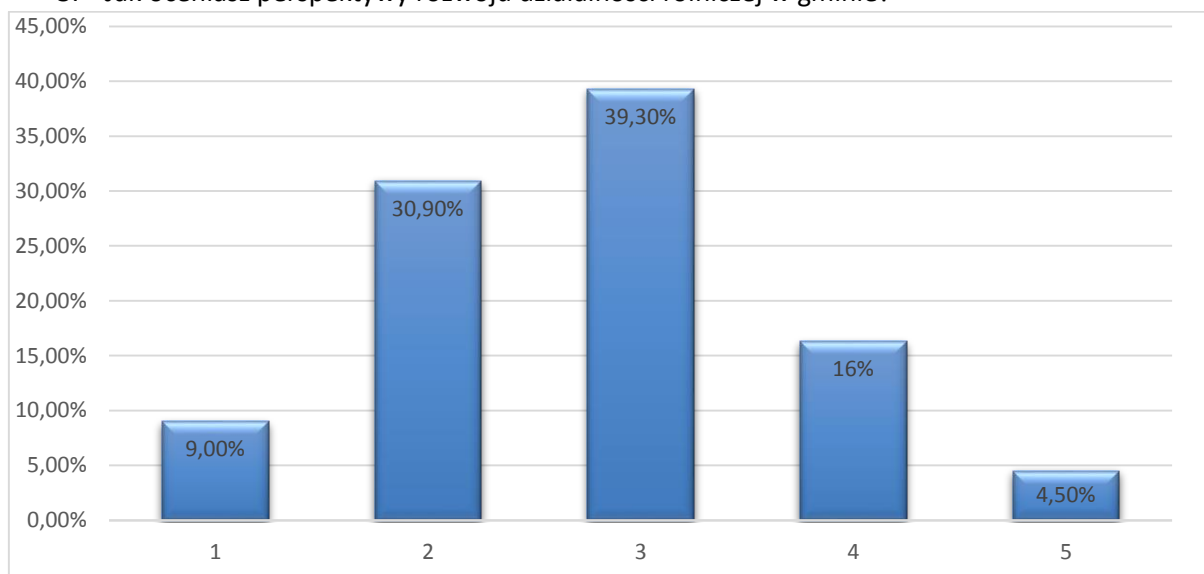
Wśród ankietowanych 34,8% osób uważa, że gmina jest miejscem atrakcyjnym pod inwestycje, 29,2% osób oceniło słabo atrakcyjność inwestycyjną gminy.

2. Jak oceniasz warunki do prowadzenia działalności gospodarczej?

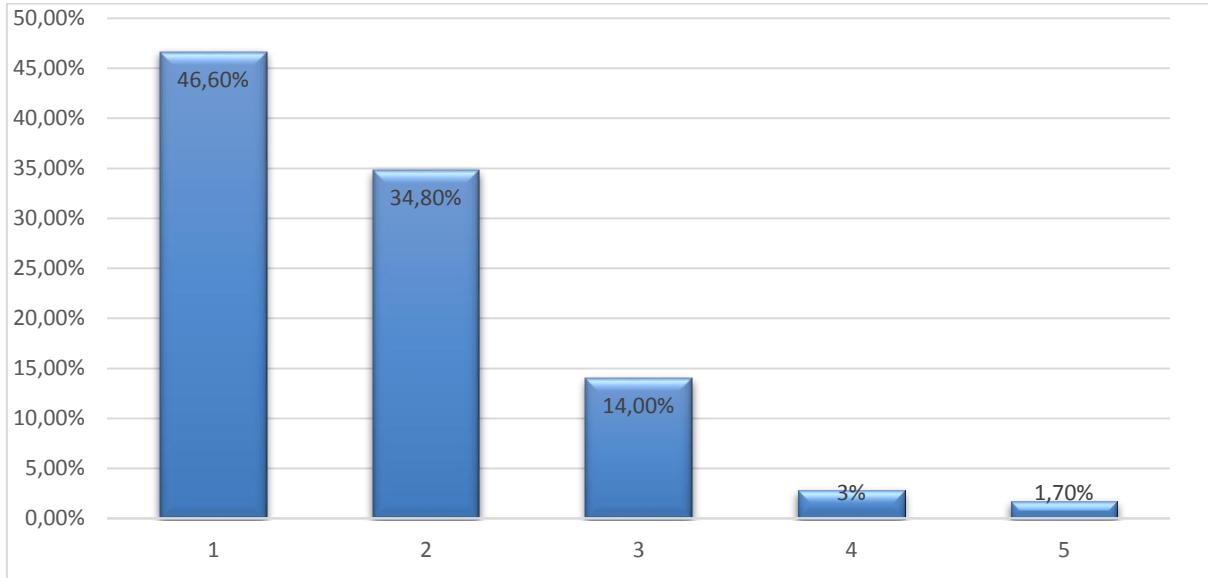
Tylko 19,6% respondentów oceniło dobrze warunki do prowadzenia działalności gospodarczej, natomiast zdecydowana większość osób uważa, że warunki do prowadzenia działalności gospodarczej są złe, mało sprzyjające.

3. Jak oceniasz perspektywy rozwoju działalności rolniczej w gminie?

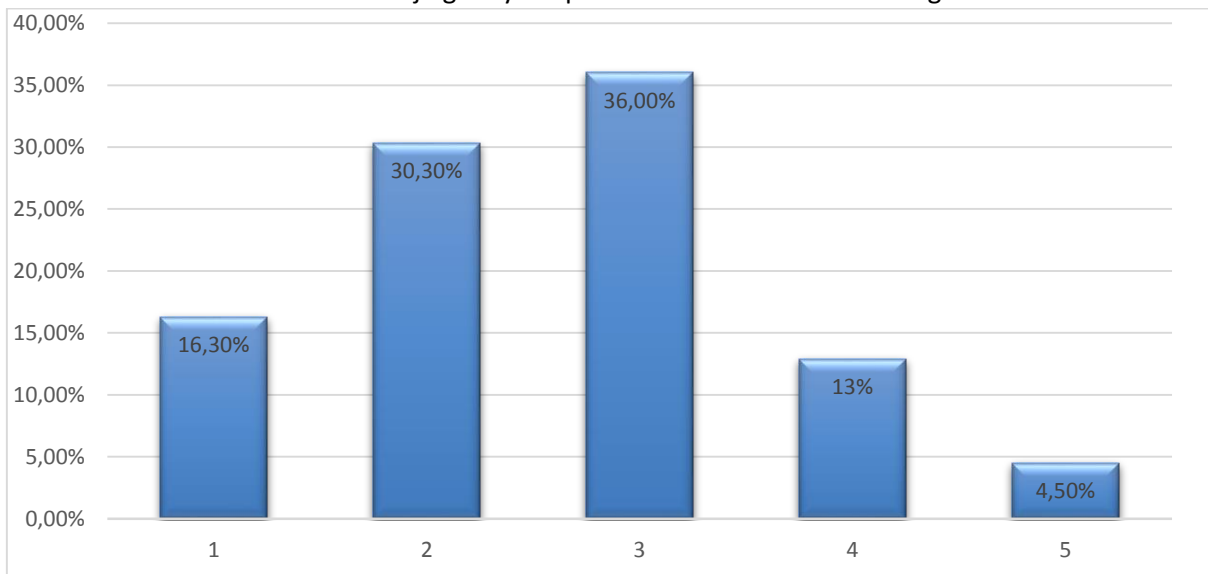
20,8% badanych osób widzi perspektywy rozwoju działalności rolniczej w gminie. 39,9% osób oceniło te warunki jako średnie, pozostali nie widzi perspektywy rozwoju działalności rolniczej.

4. Jak oceniasz możliwość uzyskania zatrudnienia na terenie gminy?

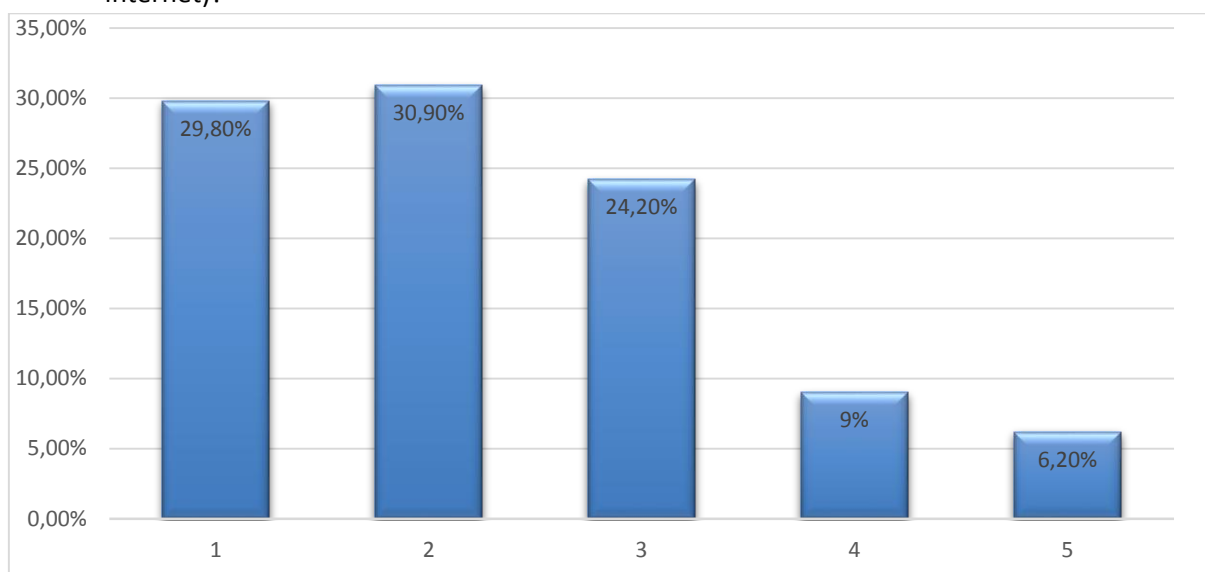
Uzyskanie zatrudnienia na terenie gminy jest możliwe zdaniem 4,5 % ankietowanych. Zdecydowana większość (81,4% osób) uważa to za niemożliwe.

5. Jak oceniasz szanse rozwoju gminy w oparciu o nowoczesne technologie?

Tylko 17,4% osób widzi szanse rozwoju gminy w oparciu o nowoczesne technologie. Zdecydowana większość ankietowanych nie zauważa takich możliwości.

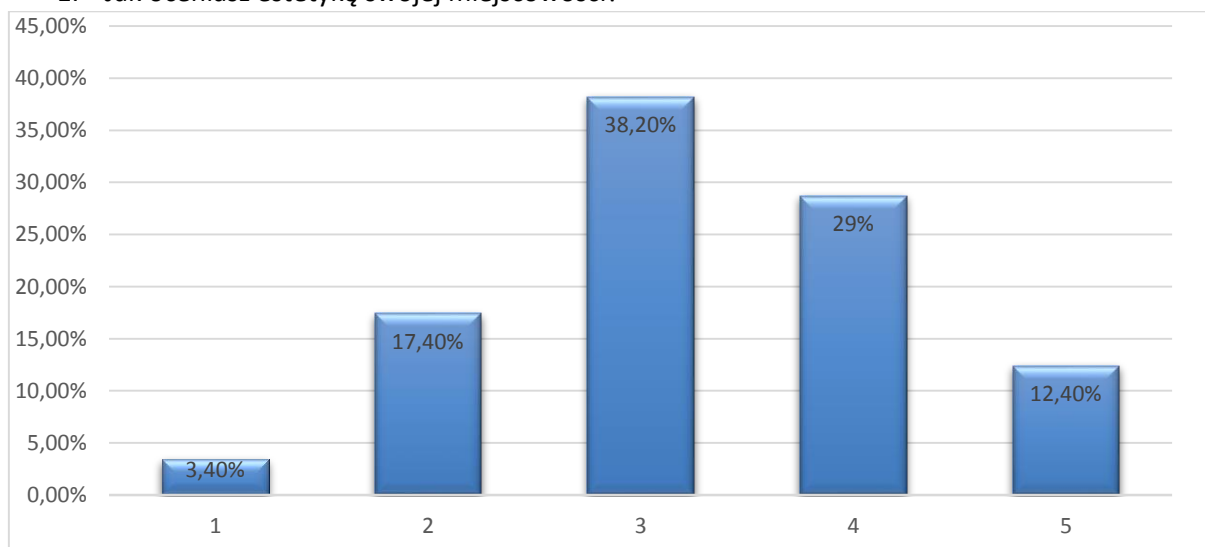
6. Jak oceniasz możliwości podjęcia pracy opartej na nowoczesnych technologiach (praca przez internet)?

Nowoczesne technologie ocenione w poprzednim pytaniu potwierdzają fakt, iż 15,2% badanych osób widzi możliwości pracy w oparciu o nowoczesne technologie, pozostała część 60,7% ankietowanych ocenia średnio i słabo możliwość podjęcia pracy w tym sektorze.

Infrastruktura

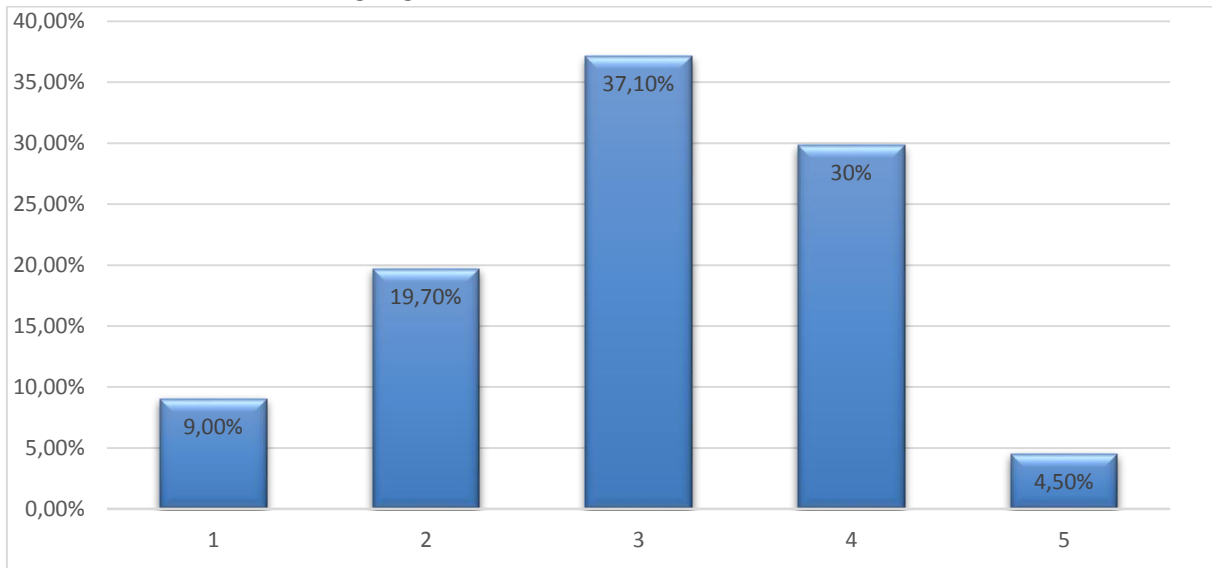
1. Jak oceniasz estetykę swojej miejscowości?

Estetyka miejscowości w gminie została oceniona pozytywnie. Ok 1/5 badanych wyraziło niezadowolenie w tym obszarze.

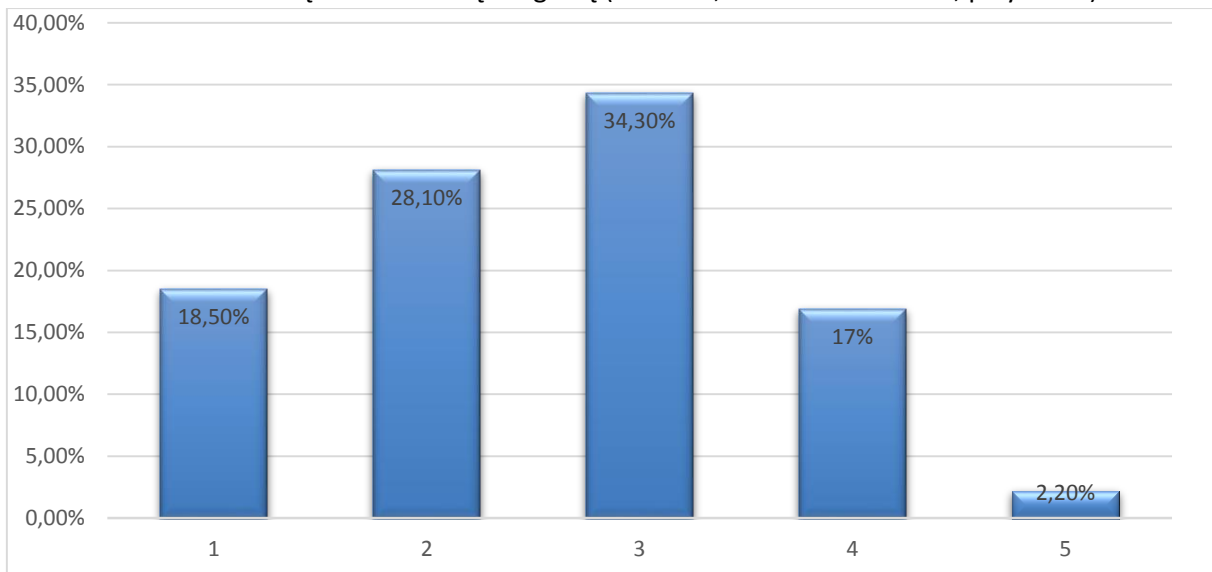

2. Jak oceniasz stan dróg w gminie?

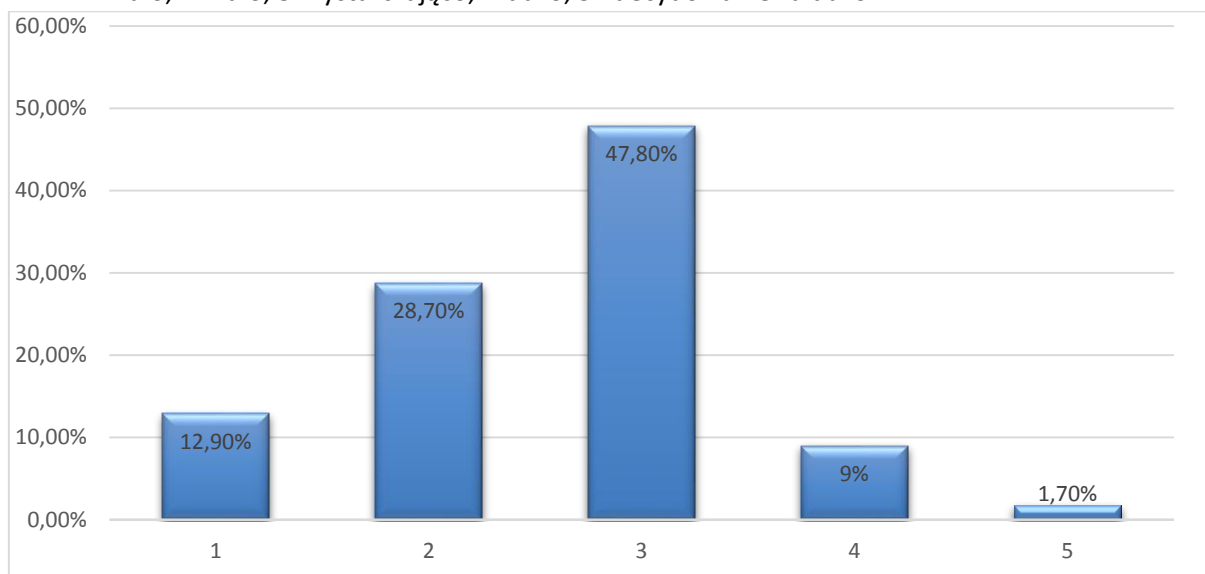
Większość ankietowanych ocenia stan dróg w gminie jako dobry, 28,7 % skłania się ku negatywnej oceny.

3. Jak oceniasz małą infrastrukturę drogową (chodniki, oświetlenia uliczne, przystanki)?

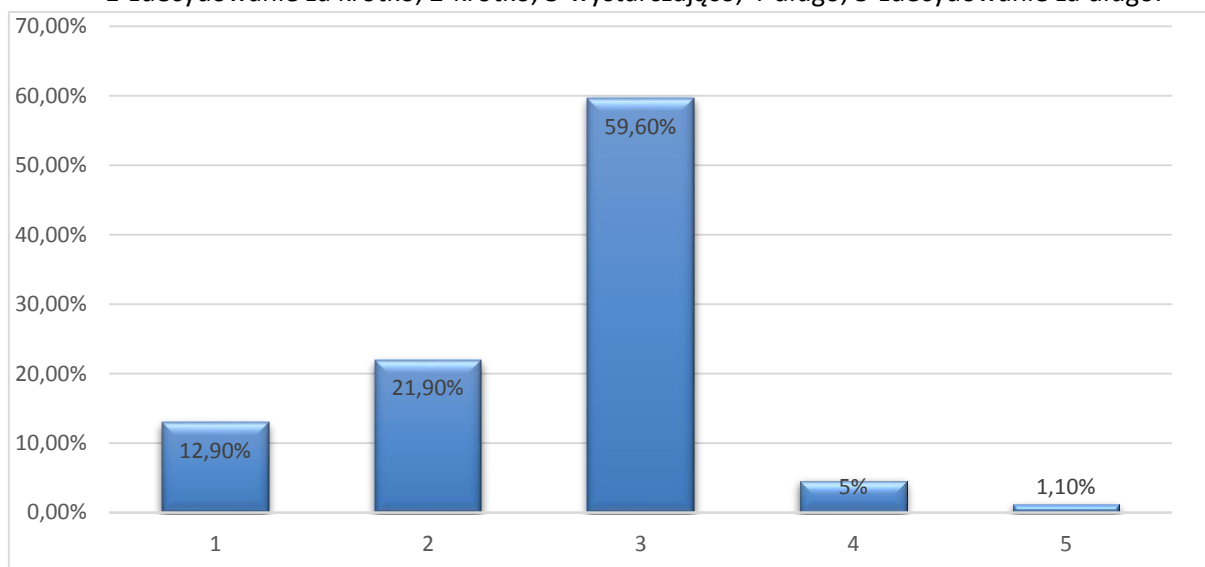
Tylko 19,1 % respondentów oceniło małą infrastrukturę drogową jako dobrą, pozostali badani oceniają średnio i źle, głównie z powodu braku chodników dla pieszych.

4. Jak oceniasz liczbę punktów świetlnych oświetlenia ulicznego w gminie? 1-zdecydowanie za mało, 2-mało, 3-wystarczająco, 4-dużo, 5-zdecydowanie za dużo

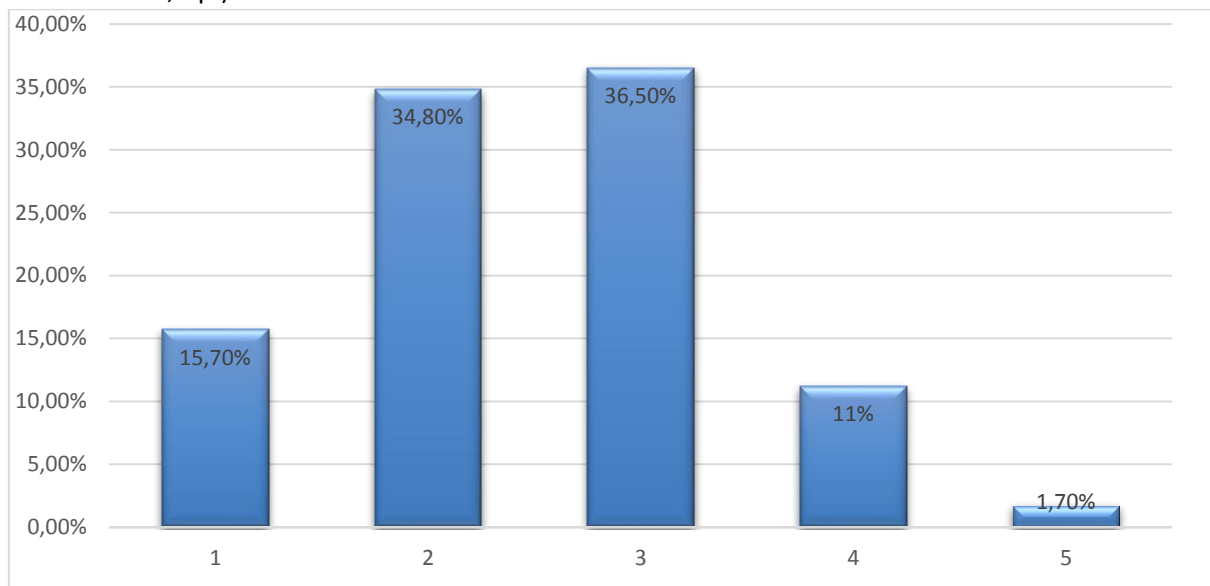
10,7 % badanych osób jest zadowolonych z liczby punktów oświetleniowych w gminie, 47,8% ocenia sytuację średnio – w rozumieniu wystarczająco, natomiast 41,6% osób uważa że liczba punktów świetlnych jest za mała.

5. Jak oceniasz dostosowanie czasu świecenia oświetlenia ulicznego do potrzeb mieszkańców? 1-zdecydowanie za krótko, 2-krótko, 3-wystarczająco, 4-długo, 5-zdecydowanie za długo.

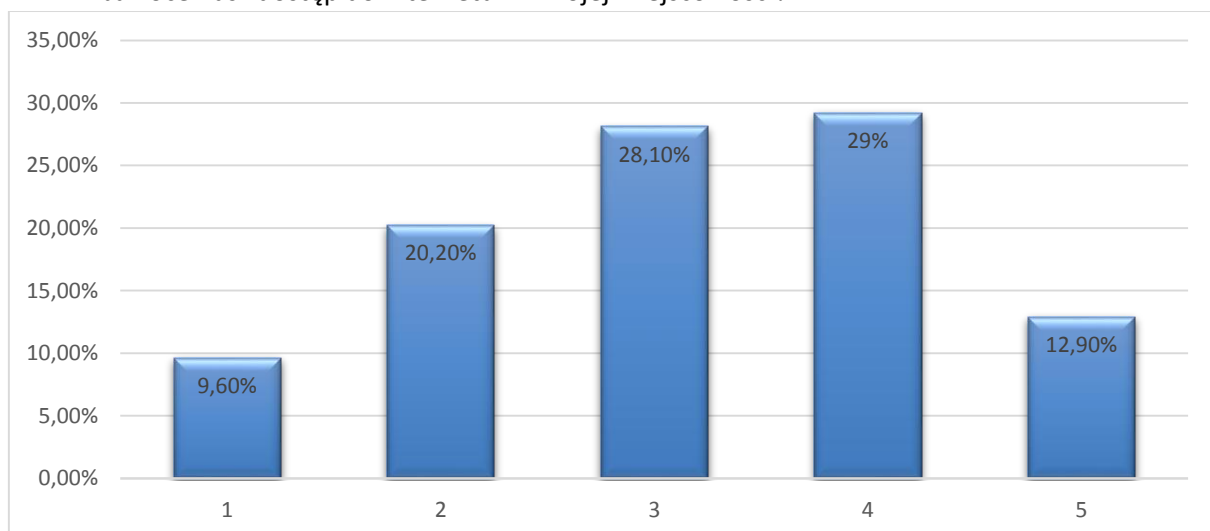
Wśród ankietowanych 59,6% uważa że czas świecenia jest wystarczający, 34,8 % osób chciałoby by wydłużyć czas świecenia lamp ulicznych, z kolei 6,10 % osób uważa że lampy świecą się długo.

6. Jak oceniasz stan zagospodarowania przestrzeni publicznej w gminie (parkingi, chodniki, ławki, itp.)

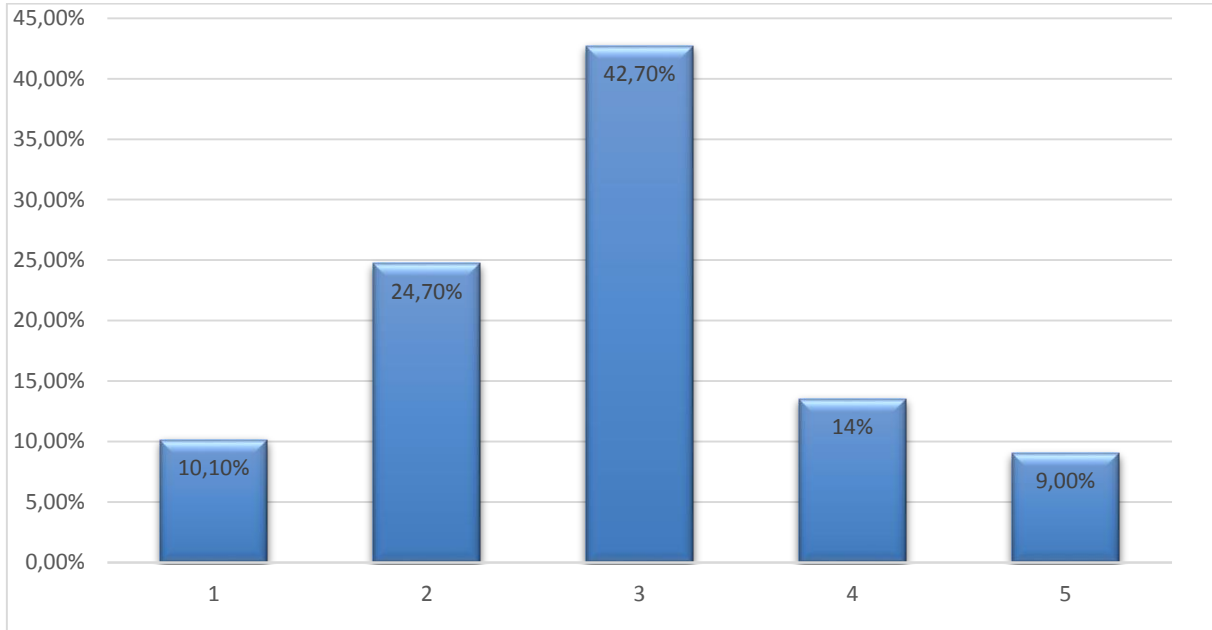
Ankietowani w ilości 12,9% wskazali, że stan zagospodarowania przestrzeni publicznej w gminie jest dobry. 36,6% ocenia sytuację średnio, natomiast 50,5% osób źle ocenia stan zagospodarowania przestrzeni publicznej w gminie.

7. Jak oceniasz dostęp do Internetu w Twojej miejscowości?

Z odpowiedzi respondentów - 42,1% wynika, że dostęp do Internetu w poszczególnych miejscowościach jest na dobrym poziomie, 28,1% osób oceniło sytuację średnio, z kolei 29,8% uważa że dostęp do Internetu jest niewystarczający.

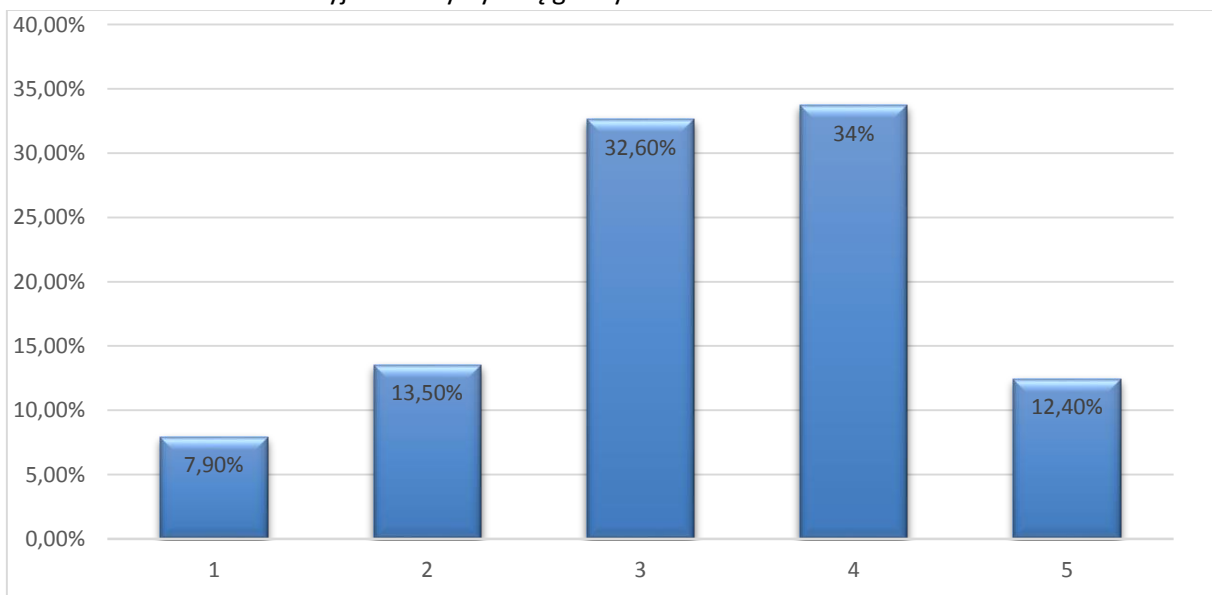
8. Jak oceniasz konieczność rozwoju mieszkalnictwa komunalnego w gminie?

W grupie badanych 22,5% osób wskazało potrzebę rozwoju mieszkalnictwa komunalnego w gminie, 42,7% osób ocenia sytuację jako wystarczającą zaś 34,8% osób uważa, że nie ma konieczności rozwoju mieszkalnictwa komunalnego w gminie Dynów.

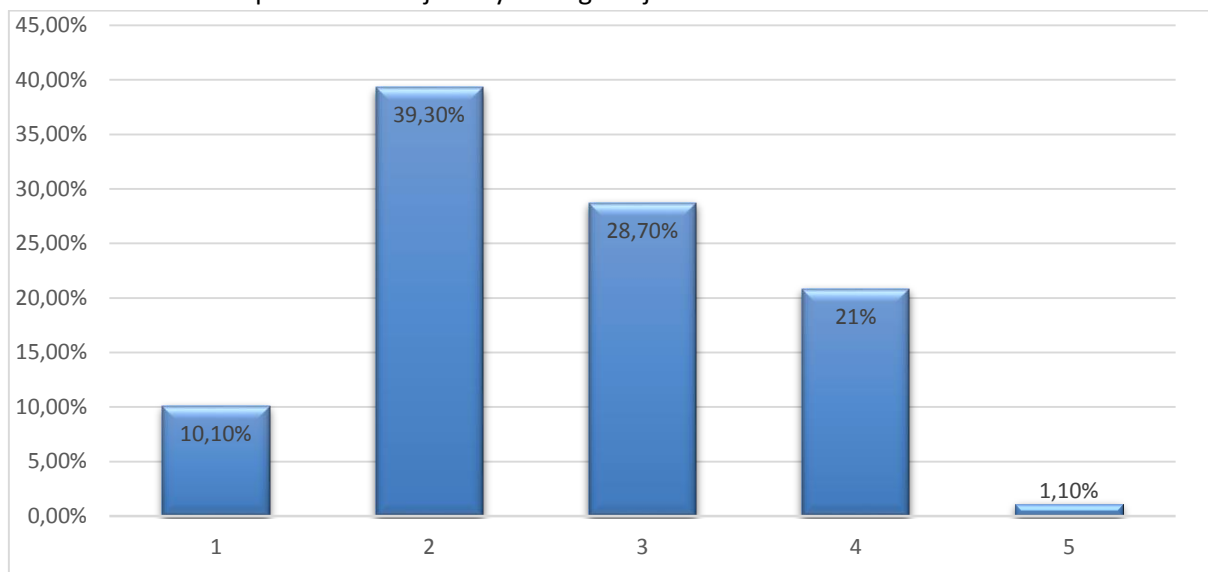
Turystyka

1. Jak oceniasz atrakcyjność turystyczną gminy?

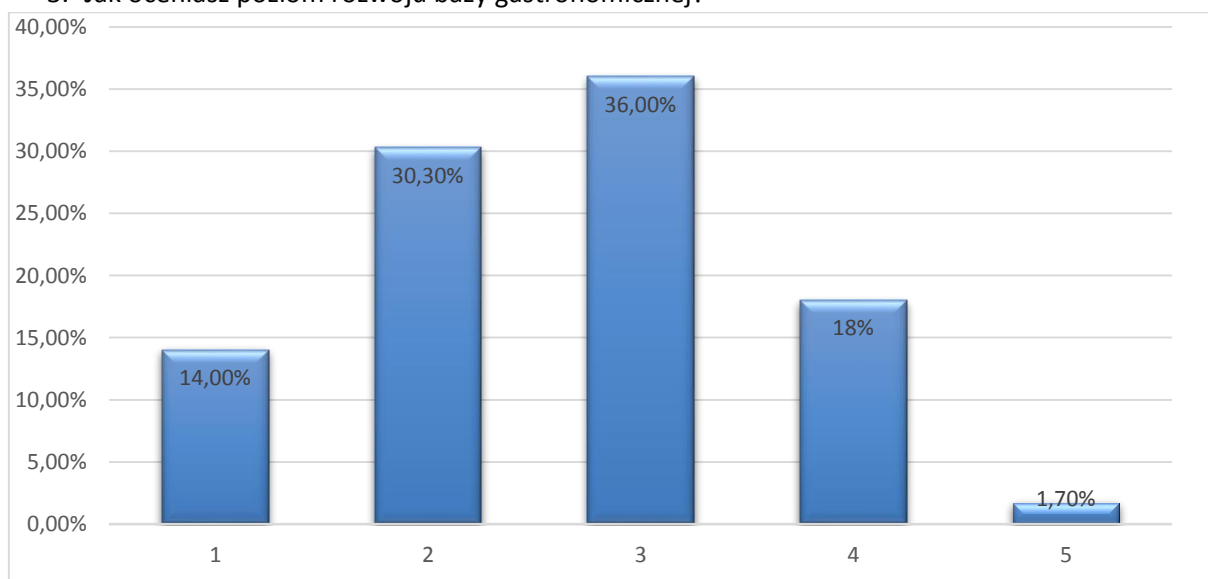
46,1% ankietowanych oceniło atrakcyjność turystyczną gminy wysoko, 32,6% uważa że atrakcyjność gminy jest średnia, natomiast 20,6% osób wskazało, że obszar gminy jest mało atrakcyjną turystycznie.

2. Jak oceniasz poziom rozwoju bazy noclegowej?

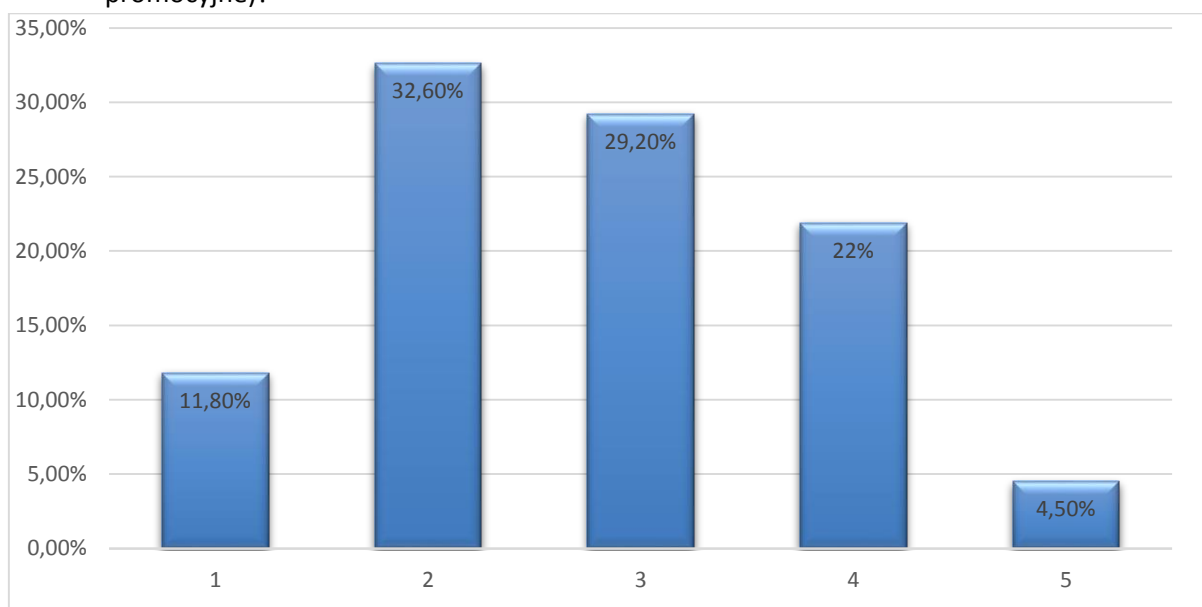
W śród badanych 22,1% osób oceniło poziom rozwoju bazy noclegowej w gminie na poziomie dobrym, 28,7% uważa że baza noclegowa w gminie jest wystarczająca, prawie połowa ankietowanych tj. 49,4% jest niezadowolona z poziomu rozwoju bazy noclegowej.

3. Jak oceniasz poziom rozwoju bazy gastronomicznej?

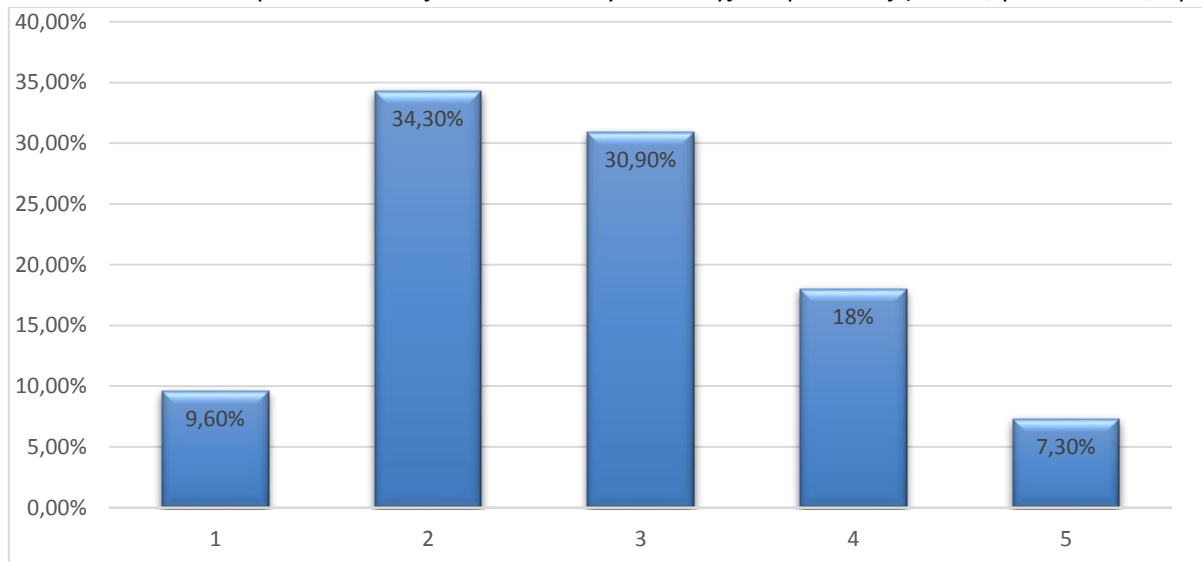
19,7% badanych osób ocenia dobrze poziom rozwoju bazy gastronomicznej, 36% osób uważa że baza gastronomiczna jest wystarczająca, pozostali ankietowani - 44,3% uważają że poziom rozwoju bazy gastronomicznej w gminie jest słaby.

4. Jak oceniasz dostępność produktów turystycznych (szlaki piesze, rowerowe, wydawnictwa promocyjne)?

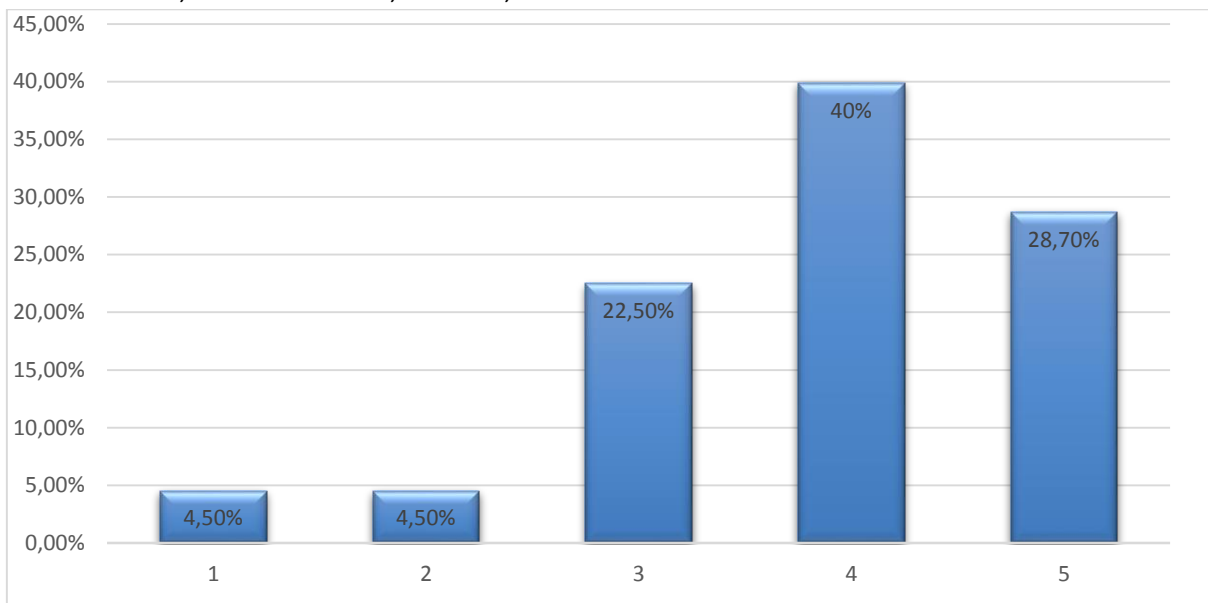
W grupie osób badanych 26,4% uważa, że dostępność produktów turystycznych jest dobra, 29,2% osób oceniło dostępność na poziomie średnim, natomiast duża grupa badanych - 44,4% osób słabo oceniło dostępność produktów turystycznych.

5. Jak oceniasz poziom rozwoju infrastruktury rekreacyjno-sportowej (boiska, place zabaw, itp.)

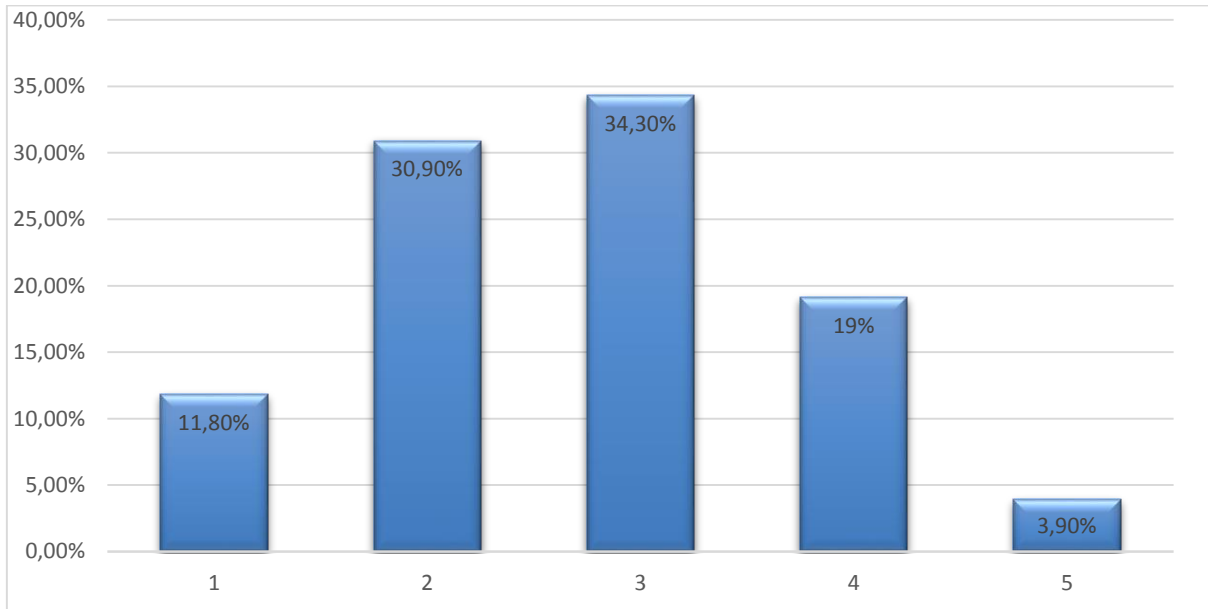
25,3 % badanych osób ocenia dobrze poziom rozwoju infrastruktury rekreacyjno- sportowej, 30,9% respondentów ocenia stan obecny w tym zakresie jako wystarczający, pozostali tj. 43,9% osób ocenia poziom rozwoju infrastruktury rekreacyjno – sportowej nisko.

6. Czy Twoim zdaniem ważne jest inwestowanie w rozwój turystyki? 1-nie ważne, 2-mało ważne, 3-średnio ważne, 4-ważne, 5-bardzo ważne

Zdecydowana większość udzielających odpowiedzi, bo aż 68,6% uważa za ważne inwestowanie w rozwój turystyki, 22,5% ocenia średnio konieczność inwestowania w tej branży, natomiast 9% osób nie widzi potrzeby inwestowania w rozwój turystyki.

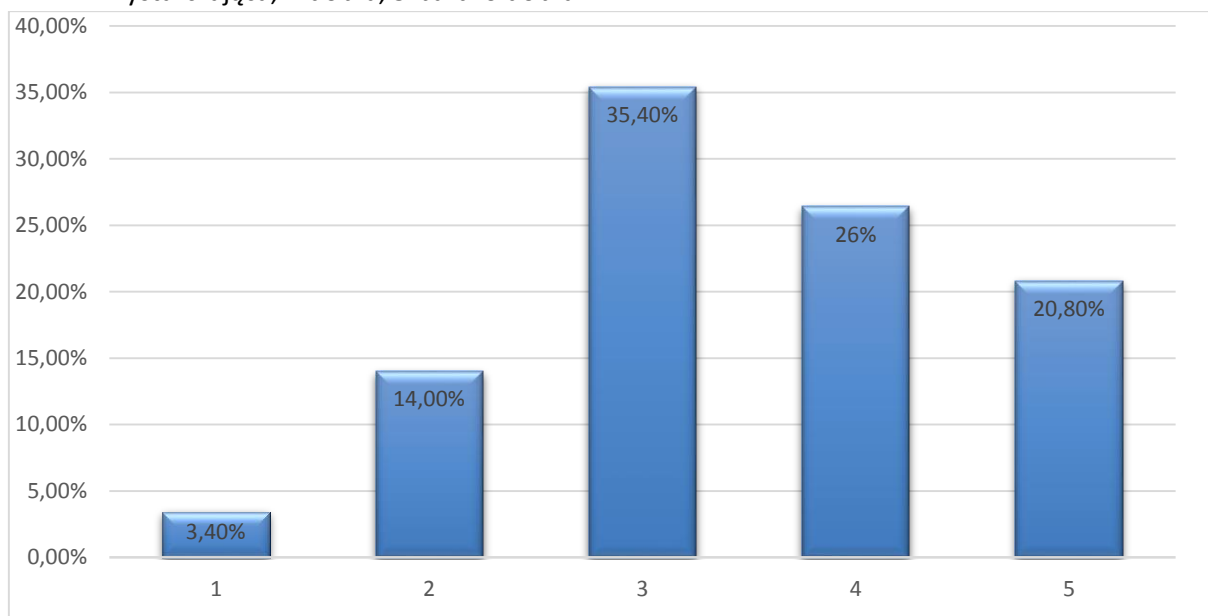
7. Jak oceniasz promocję gminy, mającą na celu pozyskanie potencjalnych turystów?

23% badanych osób jest zadowolonych z poziomu promocji turystycznej gminy, 34,3% osób ocenia te działania jako dostateczne, zaś 42,7% osób oceniło nisko działania promocyjne gminy w turystyce.

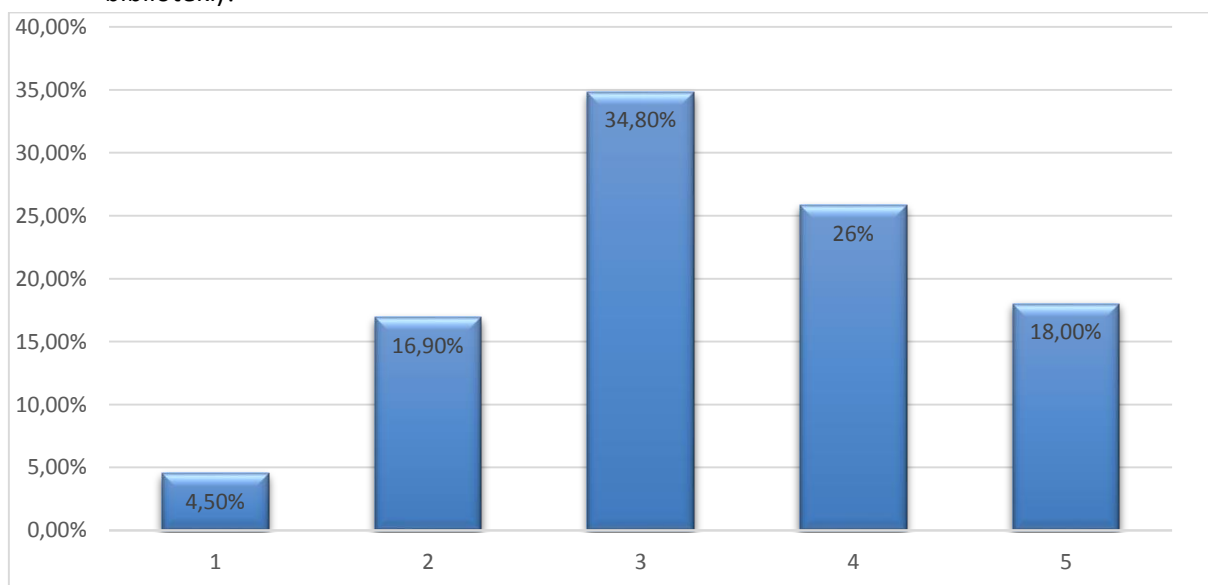
Kultura

1. Jak oceniasz dostępność bibliotek w gminie? (godziny i dni otwarcia) 1-zbyt mała, 2-mała, 3-wystarczająca, 4-dobra, 5-bardzo dobra.

47,2% osób wypełniających ankietę oceniło wysoko dostępność bibliotek w gminie, 35,4% osób oceniło dostępność jako wystarczającą, nieco ponad 17% osób uważa że dostępność do bibliotek jest mała.

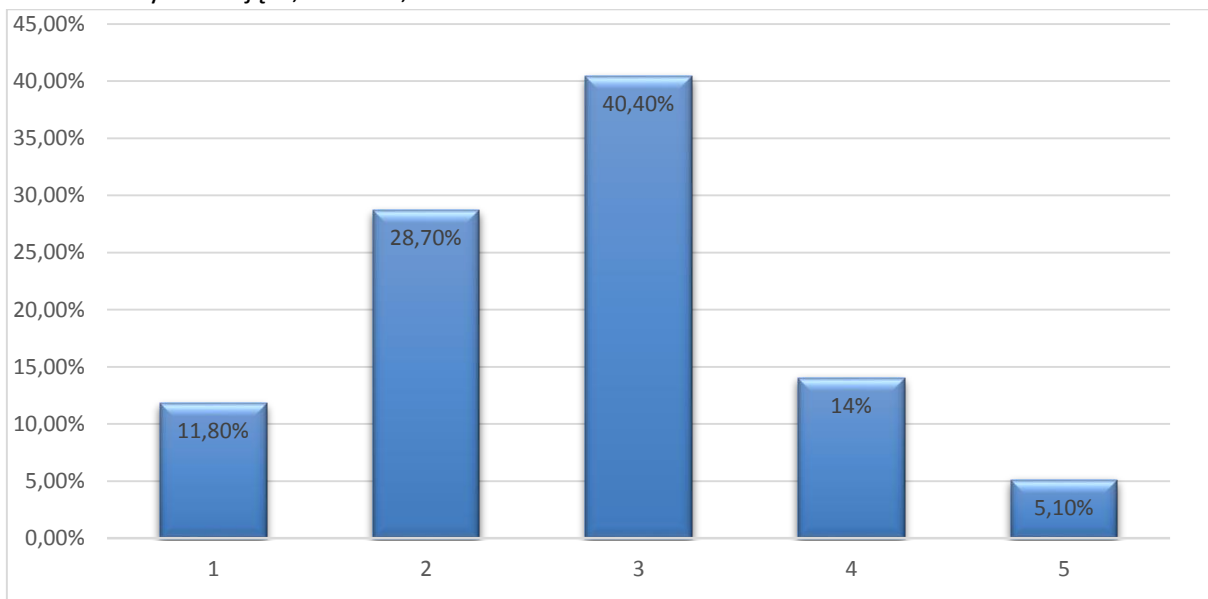
2. Jak oceniasz jakość usług świadczonych przez obiekty kulturalne na terenie gminy (świetlice, biblioteki)?

W grupie badanych 43,8% osób oceniło wysoko jakość usług świadczonych przez obiekty kulturalne, 34,8% osób tą działalność oceniło na poziomie średnim a 21,4% osób nisko oceniło działalność obiektów kulturalnych na terenie gminy.

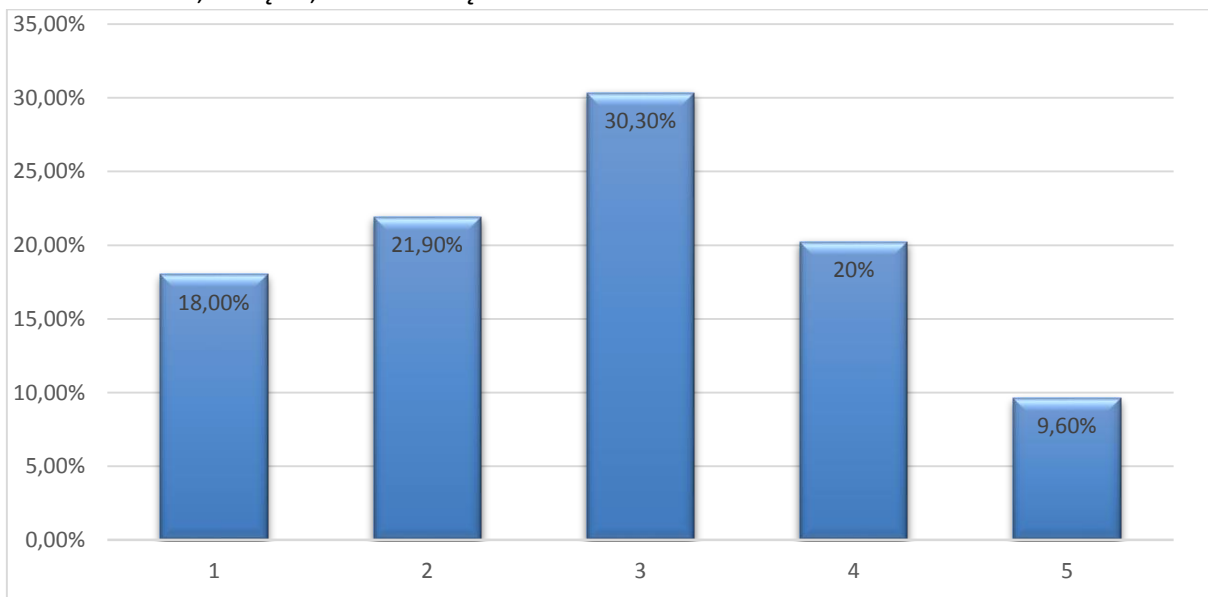

3. Jak oceniasz liczbę obiektów kulturalnych w gminie? (światlic, bibliotek) 1-zbyt mała, 2-mała, 3-wystarczająca, 4-dobra, 5-bardzo dobra

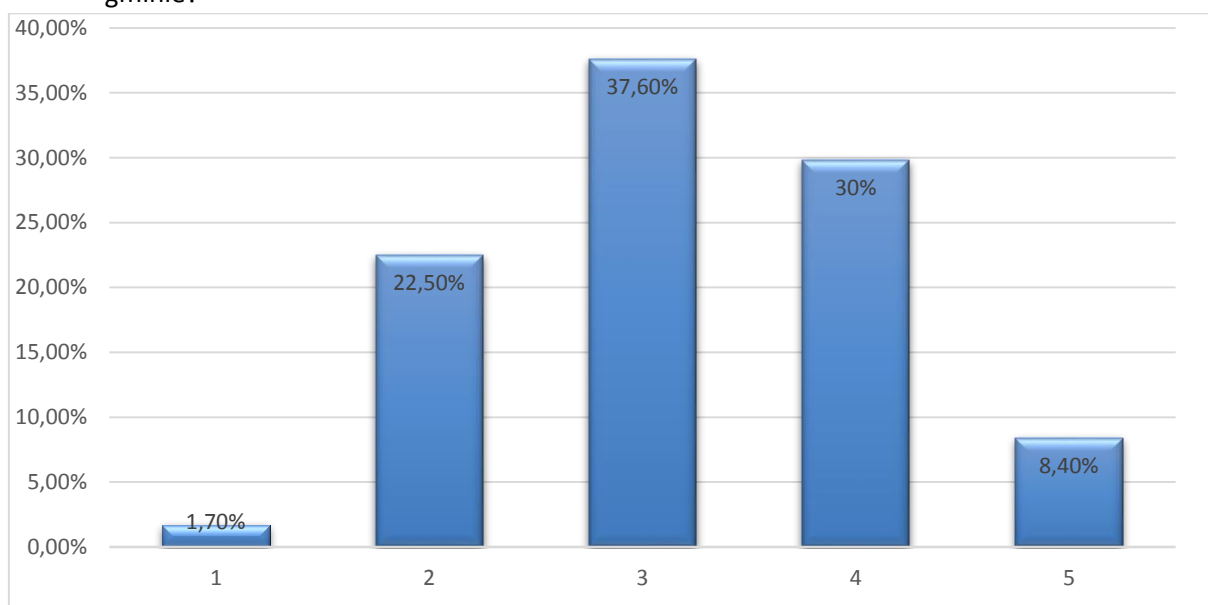
Wśród osób badanych 19,1% ocenia liczbę obiektów kulturalnych jako dobrą, 40,4% osób uważa że liczba takich obiektów jest wystarczająca, natomiast 40,5% osób uważa że liczba obiektów kulturalnych w gminie jest mała.

4. Jak często korzysta Pan/Pani z oferty Gminnej Biblioteki? 1-nie korzystam, 2-rzadko, 3-czasami, 4-często, 5-bardzo często

29,8% osób badanych wskazało, że biblioteka jest miejscem często przez nich odwiedzanym, 30,3% czasami bywa w bibliotece a 39,9% respondentów rzadko korzystało z usług Gminnej Biblioteki.

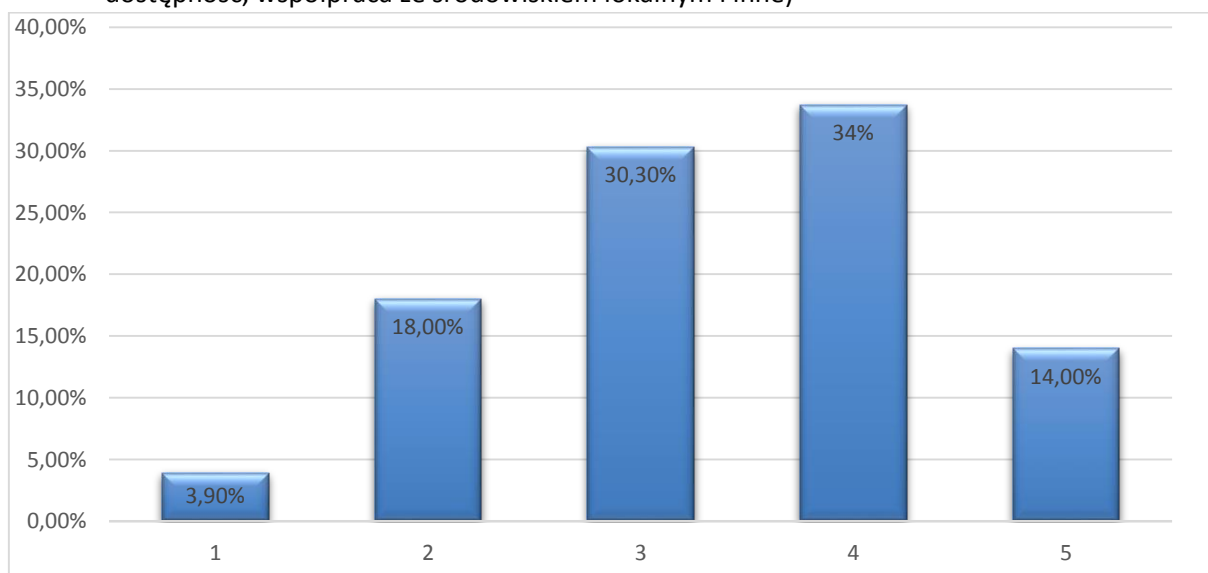
5. Jak oceniasz jakość i różnorodność wydarzeń kulturalno-rozrywkowych odbywających się w gminie?

38,2% respondentów biorących udział w ankiecie ocenia wysoko jakość i różnorodność wydarzeń kulturalno – rozrywkowych, 37,6 % osób przyznało ocenę średnią a 24,2% osób nisko oceniło wydarzenia kulturalne organizowane w gminie.

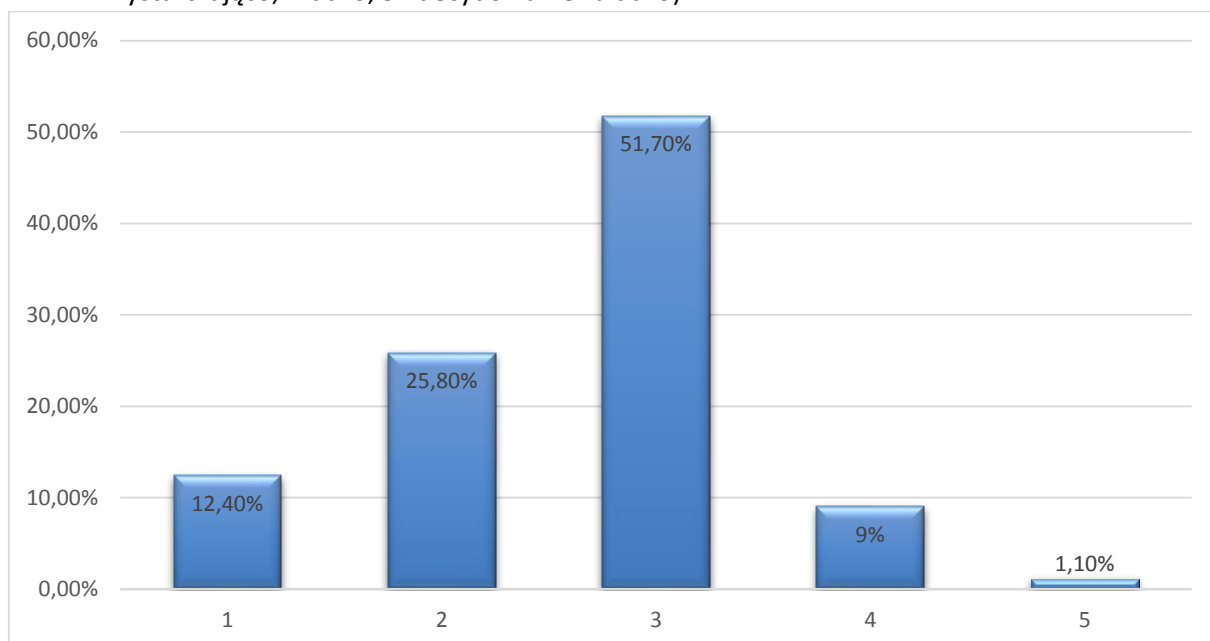
Oświata

1. Jak oceniasz jakość edukacji oddziałów przedszkolnych w gminie? (wyposażenie, pomoce naukowe, księgozbiór, bezpieczeństwo i warunki higieniczne, zajęcia pozalekcyjne, dostępność, współpraca ze środowiskiem lokalnym i inne)

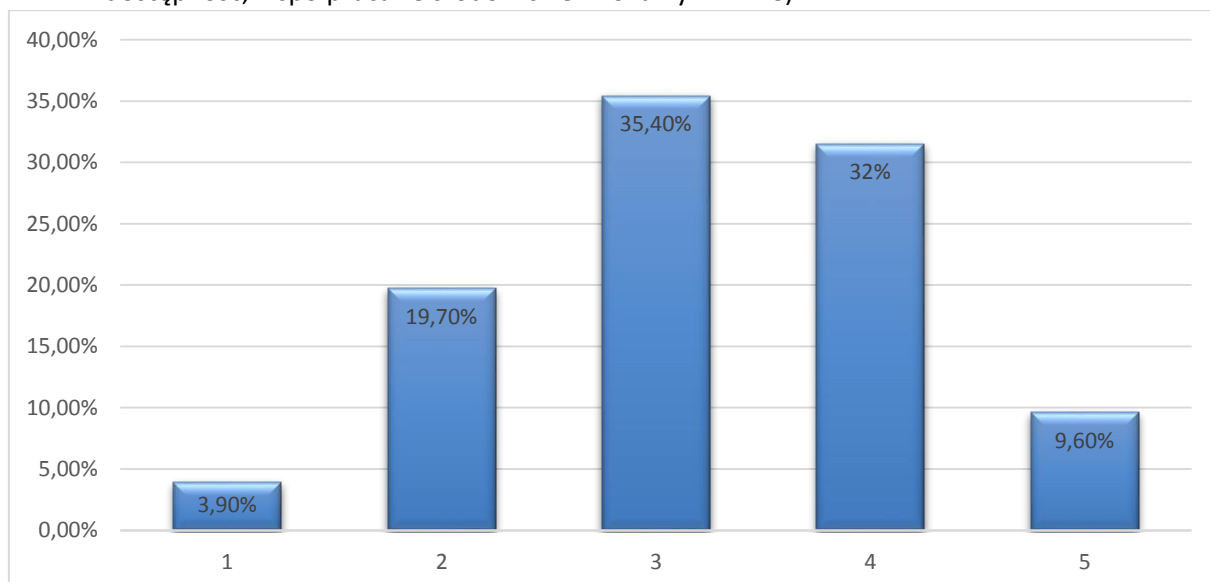
W grupie badanych 47,7% osób oceniło wysoko jakość edukacji oddziałów przedszkolnych, 30,3% ankietowanych oceniło średnio jakość edukacji oddziałów przedszkolnych, pozostałe osoby tj. 21,9% osób oceniają edukację w oddziałach przedszkolnych nisko.

2. Jak oceniasz liczbę oddziałów przedszkolnych w gminie? (1-zdecydowanie za mało, 2-mało, 3-wystarczająco, 4-dużo, 5-zdecydowanie za dużo)

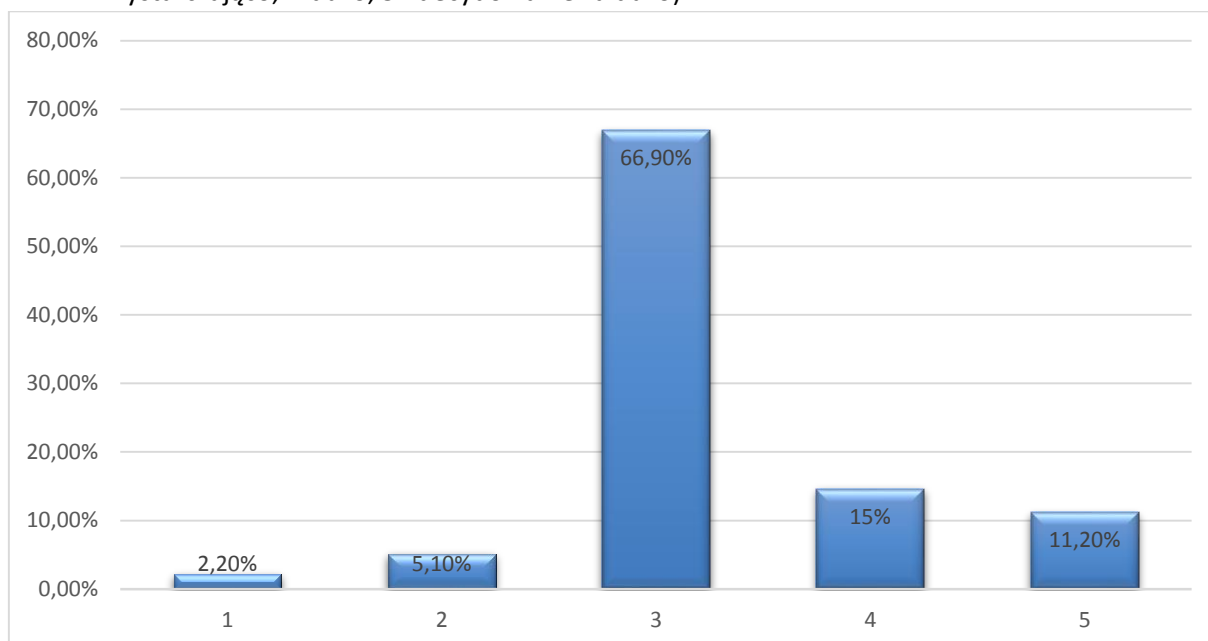
Ponad 50 % osób wypełniających ankietę uważa, że liczba oddziałów przedszkolnych jest wystarczająca, 10,1% osób wskazało że tych oddziałów jest dużo, natomiast 38,2% osób uważa, że jest zbyt mało oddziałów przedszkolnych.

3. Jak oceniasz jakość edukacji w szkołach podstawowych w gminie? (wyposażenie, pomoce naukowe, księgozbiór, bezpieczeństwo i warunki higieniczne, zajęcia pozalekcyjne, dostępność, współpraca ze środowiskiem lokalnym i inne)

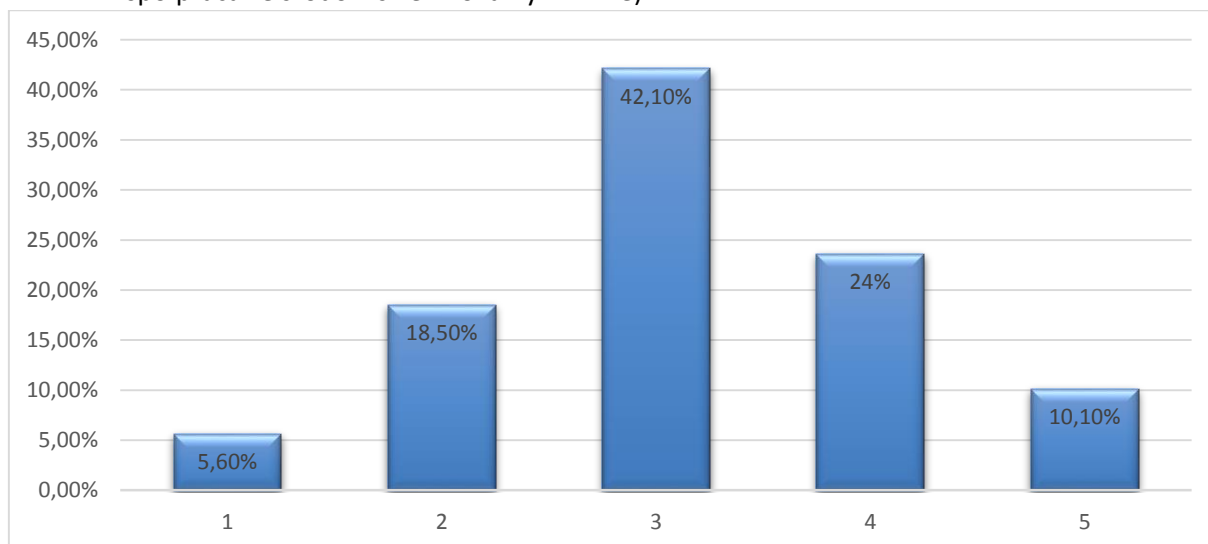
Wśród badanych 41,1% osób oceniło edukację w szkołach podstawowych wysoko, 35,4% ankietowanych oceniło średnio jakość edukacji w szkołach, pozostali tj. 23,6% osób ocenią edukację w szkołach podstawowych nisko

4. Jak oceniasz liczbę szkół podstawowych w gminie? (1-zdecydowanie za mało, 2-mało, 3-wystarczająco, 4-dużo, 5-zdecydowanie za dużo)

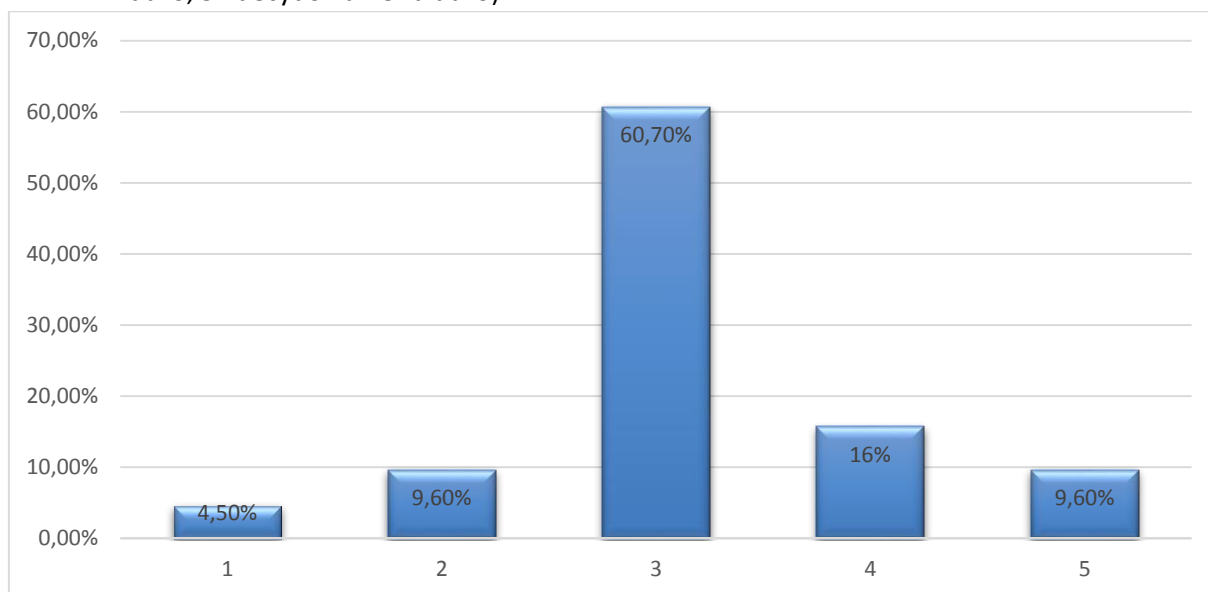
66,9% ankietowanych uważa, że liczba szkół podstawowych w gminie jest wystarczająca, ponad 25,8 % osób uważa, że szkół podstawowych jest dużo, a 7,3% osób uważa, że jest zbyt mało szkół podstawowych.

5. Jak oceniasz jakość edukacji w gimnazjach w gminie? (wyposażenie, pomoce naukowe, księgozbiór, bezpieczeństwo i warunki higieniczne, zajęcia pozalekcyjne, dostępność, współpraca ze środowiskiem lokalnym i inne)

42,1% ankietowanych oceniło średnio jakość edukacji w gimnazjach 33,7% osób oceniło jakość edukacji wysoko, natomiast 24,1% osób ocenią edukację w gimnazjach nisko.

6. Jak oceniasz liczbę gimnazjów w gminie? (1-zdecydowanie za mało, 2-mało, 3-wystarczająco, 4-dużo, 5-zdecydowanie za dużo)

60,7% respondentów uczestniczących w ankiecie uważa że liczba gimnazjów jest wystarczająca, 25,3% osób uważa że gimnazjów w gminie jest dużo, a 14,1% osób uważa, że jest zbyt mało gimnazjów.

Obszary do poprawy

Prosimy o zaznaczenie 3-5 działań/obszarów, które są najpilniejsze do realizacji/poprawy w gminie Dynów

Lp.	Przedmiot oceny	Procent udzielonych odpowiedzi
1.	Poprawa infrastruktury drogowej	52,8 %
2.	Rozwój turystyki	23 %
3.	Budowa kanalizacji sanitarnej oraz przydomowych oczyszczalni ścieków	59,6 %
4.	Budowa wodociągów	39,3 %
5.	Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	30,9 %
6.	Utworzenie Centrum Integracji Społecznej	6,7 %
7.	Rozwój nowoczesnych technologii	29,8 %
8.	Domy dziennej opieki dla seniorów	21,9 %
9.	Rozwój infrastruktury kulturalnej	7,9 %
10.	Zajęcia pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży	32 %
11.	Rozwój mieszkalnictwa komunalnego	11,8 %
12.	Promocja gminy	20,2 %
13.	Rozwój przedsiębiorczości	27,5 %
15.	Ochrona środowiska	18 %
16.	Poprawa bezpieczeństwa publicznego	19,1 %
17.	Edukacja	25,3%
18.	Inne	2,2 %

